UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH

MEDIÁCIA V SYSTÉME SOCIÁLNEJ PRÁCE

Dušan Šlosár - Vladimír Lichner

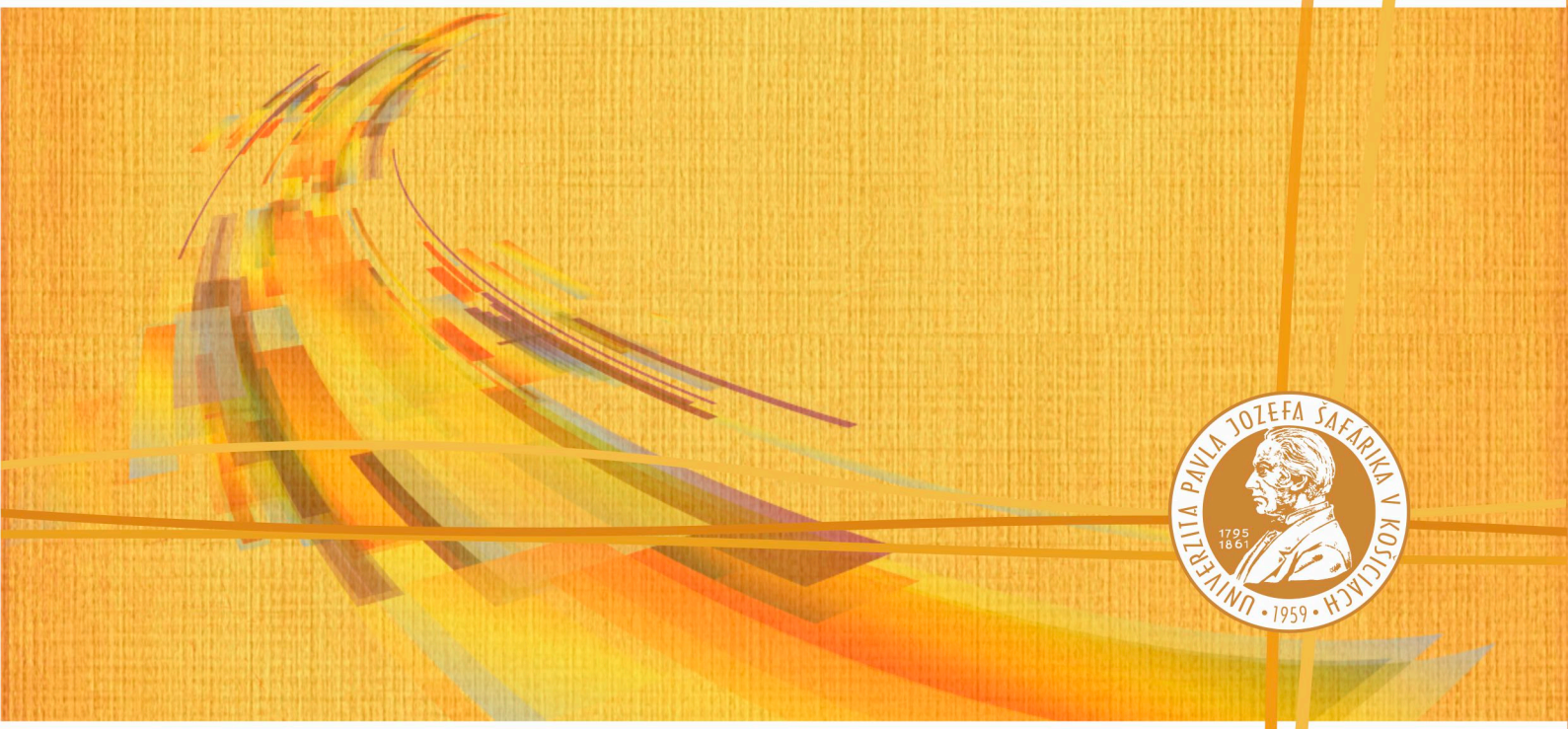

Filozofická fakulta

Košice 2018

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIÁLNEJ PRÁCE

Mediácia v systéme sociálnej práce

Dušan ŠLOSÁR, Vladimír LICHNER

Košice 2018

Mediácia v systéme sociálnej práce
Vysokoškolská učebnica

© 2018 Dušan Šlosár, Vladimír Lichner
Katedra sociálnej práce, Filozofická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Recenzenti:
doc. PhDr. Vladimír Frk, PhD.
Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove
doc. Mgr. Soňa Lovašová, PhD.
Filozofická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Technický redaktor:
Mgr. Vladimír Lichner, PhD.

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani jeho žiadnu časť nemožno reprodukovať, ukladať do informačných systémov alebo inak rozširovať bez súhlasu majiteľa práv.

Za odbornú stránku tejto publikácie zodpovedajú autori. Rukopis prešiel redakčnou a jazykovou úpravou.

Dostupné od: 15.05.2018

ISBN 978-80-8152-609-1

OBSAH

Predhovor ... 4
Úvod ... 5
Úvod do mediácie ... 6
Mediácia ... 8
História mediácie ... 12
Mediácia a konfliktná situácia ... 14
Druhy, ciele a výhody mediácie ... 18
Mediátor v mediačnom procese ... 23
Priebeh mediácie ... 26
Fázy mediácie ... 27
Princípy mediácie ... 34
Výkon mediácie v trestnom konaní ... 39
Mediácia a odklony v trestnom konaní ... 44
Postavenie obete v mediácii ... 47
Páchateľ trestného činu v mediácii ... 57
Priama a nepriama mediácia ... 58
Osobitné spôsoby mediácie ... 60
  Mediácia s mladistvým ... 60
  Rodinná mediácia ... 64
  Mediácia so zástupcom ... 70
  Mediácia v samospráve ... 72
Výstupy z mediácie ... 74
Špecifické programy v mediácii ... 76
Mediácia podľa zákona č. 420/2004 Z. z. ... 78
Odborná príprava na mediáciu ... 82
Výhody mediácie ... 84
Využitie postupov mediácie v sociálnej práci ... 86
Využitie mediácie v praxi sociálneho pracovníka ... 88
Mediácia a sociálna práca ... 90
Mediátor ... 95
  Komunikačné zručnosti mediátora ... 96
Zoznam použitej literatúry ... 99

Príloha č. 1: Zákon č. 420/2004 Z.z. o mediácii

PREDHOVOR

V Slovenskej republike je inštitút mediátora spojený s dvomi pohľadmi. Po prvé je to mediátor, ako riešiteľ občianskoprávnych, rodinnoprávnych, pracovnoprávnych a podobných sporov a to mimosúdnym vysporiadaním sa strán sporu. Tento inštitút spája prvky práva, sociálnej práce, psychológie, sociológie a ďalších odborov. Ide o mimosúdne riešenie sporu, ktoré si nevyžaduje autoritatívny zásah súdu. Pre možnosť strán samostatne riešiť svoje konflikty, mala by mať študentská, odborná ale i laická verejnosť komplexné informácie o postavení a úlohách mediácie a jej formách. Ide o inštitút, ktorý pôsobí v oblasti práva, ale využíva metódy a postupy sociálnej práce. Po druhé je to mediačný a probačný úraník, ktorý má postavenie súdneho úradníka. Jeho činnosť je limitovaná trestným konaním. Je to jeden z prvkov zmeny filozofie riešenia súdnych sporov a ich prenesenie do mimosúdneho priestoru.

Výkon mediácie v obidvoch prípadoch predpokladá poznanie metód a postupov vlastných sociálnej práci. Sú to metódy ako sociálna práca s jednotlivcom, sociálna práca so skupinou či ďalšie formy a metódy presadzovania zmien či riešenia konfliktov. Mediácia je využívaná aj v samotnej sociálnej práci, ako jedna metód zameraných na riešenie problémov klientov.

Preto sa na problematiku mediácie pozeráme z troch uhlov pohľadu: mediácie ako podnikateľskej aktivity, činnosti mediačného a probačného úradníka v trestnom konaní a mediácie ako metódy činnosti sociálneho pracovníka. Problematiku mediácie rozpracovávame z pozície sociálnej práce a poukazujeme na tie oblasti, ktoré sú jej vlastné. Často sa práve v súvislosti s mediáciou stretávame s pojmom „sociálna práca v justícii“.

Mediáciou v trestných veciach rozumieme mimosúdne sprostredkovanie riešenia sporu medzi škodcom a poškodeným, za asistencie a osobnej účasti mediátora. Mediačný a probačný úradník, ako nezávislá a nestranná osoba, pomáha stranám identifikovať ich záujmy a podporuje ich v hľadaní spoločných praktických a reálnych riešení v bodoch, ktoré spôsobili ich konflikt.

Mediácia rieši aj spory v netrestných veciach, ktoré vznikli z občianskoprávnych, rodinnoprávnych, pracovnoprávnych a obchodno-záväzkových vzťahoch, čo predstavuje pomerne širokú oblasť súkromnoprávnych vzťahov. Mediáciu v týchto sporoch upravuje zákon č. 420/2004 Z. z. o mediácii v platnom znení, ktorým bol vytvorený právny rámec pre uskutočňovanie mediačnej činnosti pri riešení sporov v civilnej oblasti.

ÚVOD

Táto vysokoškolská učebnica má za cieľ ponúknuť čitateľovi poznanie filozofických východísk, zmyslu, a cieľa mediácie, a to na základe výskumu a rozboru činností mediátorov. V krajinách, kde pôsobia mediačné služby, sú jej pracovníkmi často absolventi odboru sociálna práca. Individuálny prístup k páchateľovi trestného činu, ale i k obeti trestného činu, si vyžaduje vedomosti a zručnosti práve z odboru sociálnej práce, psychológie, sociológie, komunikácie a ďalšie, ktoré sa viažu na odbor sociálna práca. Princípy sociálnej práce sa uplatňujú nielen vo sfére sociálnej politiky a sociálnej starostlivosti, ale aj v justícii.

Poslaním mediátora je sprostredkovanie alternatívneho riešenia protiprávnych činov pri zachovaní účelu právneho konania, tak ako je definovaný platnými právnymi normami. Svoje poslanie napĺňa prostredníctvom špecifických metód individuálnej sociálnej práce, aplikovaných v oblasti justície. V strede záujmu mediátora nestojí len aktuálny konflikt, ale tiež snaha odhaľovať súvisiace problémy. Zároveň aktivizovať strany sporu k riešeniu sporu a súčasne predchádzať novým konfliktom.

Osobitnú pozornosť venujeme filozofickým východiskám mediácie na Slovensku. Ponúkame prehľad základných činností mediátora a druhy mediácií, ktoré sú používané pri napĺňaní spravodlivosti na Slovensku. Analyzujeme ciele mediácie, postavenie jednotlivých strán a postup pri vykonávaní mediácie.

V oblasti uplatnenia mediácie sa zaobráme jej možnosťami a uplatnením ako v práve, tak aj v sociálnej práci. Ako vyplýva z uvedeného, mediáciu nemožno chápať iba ako špecifickú činnosť realizovanú v oblasti trestnej činnosti, pretože môže mať široké uplatnenie i v inom mimosúdnom riešení sporov, napríklad v oblasti práce s rodinou, komunitami, a pod., čo býva často verejnosťou opomínané. Špecifickosť prístupu mediátora k rôznym cieľovým skupinám ponúkame z rôznych teoretických východísk. Z tohto rámca vyvodzujeme aktivity, ktoré predpokladáme u mediátorov v budúcnosti. Rozšírenie aktivít vyplýva z konkrétnych situácií prinášaných výkonom mediácie.

ÚVOD DO MEDIÁCIE

Mediácia ako proces riešenia konfliktov za pomoci tretej nezávislej strany existuje v rôznych spoločenstvách už celé storočia[1]. Mediácia je proces zvládania a riešenia konfliktov treťou, neutrálnou stranou. Začala sa využívať už v konfuciánskej dobe v čínskom cisárstve. Išlo prevažne o riešenie sporov v rámci komunity, alebo medzi príbuznými. V stredoveku sa objavuje aj zameranie na obete trestných činov s cieľom riešiť protiprávny čin páchateľa aj prostredníctvom pomoci obetiam (napríklad pokrytím nákladov pohrebu obete, odškodným a pod.).

Začiatky mediácie ako metódy riešenia konfliktov môžeme postulovať do prvej polovice 20. storočia. Mediácia sa začala vo väčšej miere využívať v USA a Kanade[2]. Ako postup spojený s riešením sporov sa dostala do Európy z anglosaského právneho systému. O otcovstvo mediácie vedú spor Spojené štáty Americké s Austráliou. V týchto krajinách vznikli základy moderného chápania mediácie ako spôsobu alternatívneho riešenia konfliktov. Odtiaľ sa mediácia cez Veľkú Britániu rozšírila do ostatných európskych krajín. Mediácia v restoratívnom zmysle je však spravidla chápaná ako proces komunikácie medzi páchateľom a obeťou. Tento proces je vedený mediátorom, ktorý vedie páchateľa k uvedomeniu si dôsledkov jeho činu. U páchateľa je mediácia zameraná na prevzatie plnej zodpovednosti za kompenzáciu škôd spôsobených činom. U obete najmä k zníženiu resp. zbaveniu sa pocitu ohrozenia, strachu, bezmocnosti a niekedy i hostility. Niektoré programy tohoto typu sú realizované v rámci odklonu od trestného stíhania, iné až po tom, čo je súdom rozhodnutá otázka viny. Mediácia prebieha až v rámci uloženej sankcie, resp. iného (napr. liečebného) opatrenia. Predpokladom, a preto aj limitom týchto postupov je vždy záujem a informovaný súhlas obete. Nezáleží tu ani tak na formálnej podobe, ale predovšetkým na obsahu samotnej mediácie. Teda či napĺňa kritériá restoratívnej spravodlivosti alebo nie.

Špecifický postup mediácie je charakterizovaný určitými princípmi, ktoré sú zhodné aj s princípmi sociálnej práce. Sú orientované na špecifické činnosti limitované možnosťami mediácie. Ide najmä o tieto princípy.

1. **Nestrannosť** – nezaujatosť mediátora a jeho schopnosť pristupovať k všetkým zúčastneným stranám bez predsudkov. V prípade, že si mediátor uvedomí, že prípad

[1] HOLÁ, L. Mediace – způsob řešení mezilidských konfliktů.
[2] HOLÁ, L. Mediace – způsob řešení mezilidských konfliktů.

z pohľadu tohto princípu nezvláda a nedokáže zachovať dostatočný odstup, mal by ihneď z prípadu odstúpiť a prenechať jeho riešenie inému mediátorovi.

2. **Vyváženosť** – všetky strany sa rovnomerne podieľajú na riešení sporu. Úlohou mediátora je zabezpečiť, aby všetky strany mali podľa potreby rovnaký čas na vyjadrenie. Určite však musia mať rovnakú možnosť vyjadriť sa k prejednávaným otázkam.
3. **Neutralita** – vyplýva z nehodnotiaceho postoja mediátora ku klientom. Rešpektujú sa názory, postoje a návrhy strán. Mediátor nepresadzuje vlastný názor a riešenie sporu. Umožňuje účastníkom prísť k vlastným záverom a návrhom na riešenie veci
4. **Nezávislosť** – odvodzuje sa z toho, že mediátor nie je finančne, vzťahovo alebo psychicky prepojený. Nie je prepojený so žiadnou zo strán sporu ale ani s hodnotením protiprávneho činu. Ide o akékoľvek prepojenie, ktoré by ovplyvňovalo mediátora vo facilitačnom procese[3].

Dodržiavanie týchto princípov pomáha zabezpečiť to, že strany vnímajú pomoc tretej osoby – mediátora – priaznivo a pozitívne. Povinnosťou mediátora je odstúpiť od prípadu, ak nie je schopný tieto princípy dodržať. Je však povinný umožniť poskytnutie mediácie tak, aby boli dodržané všetky uvedené princípy.

Restoratívna justícia odráža presvedčenie, že súdna moc má:

1) prijať úplnú participáciu všetkých zainteresovaných v prípade danom konkrétnym trestným činom,
2) ozdravovať to, čo bolo poškodené,
3) hľadať a presadzovať úplnú osobnú zodpovednosť páchateľa,
4) zlúčiť to, čo bolo spáchaním trestného činu rozdelené,
5) posilniť spoločnosť, aby bola schopná odolávať prípadnej ďalšej ujme[4].

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite východiská mediácie.
2. Rozoberte princípy mediácie
3. Aký je vzťah mediácie k restoratívnej justícii?

[3] KNOBLOCHOVÁ, V. Alternativní způsob řešení sporu: Porovnání soudního smíru a mediace
[4] HNILICA, R. Mediácia (konsenzuálny prístup k spravodlivosti).

MEDIÁCIA

Slovo mediácia je odvodené z latinského slova *„medius“* – stredný, prostredný, nestranný, nerozhodný, neurčitý. Podstata mediácie spočíva v sprostredkovaní riešenia sporu za účasti tretej strany, mediátora. Zhľadiska pojem mediácia vychádza etimologicky z latinského slovesa mediare sprostredkovať, mediocritas miernosť, skromnosť, stredná cesta[5]. Úlohou mediátora je riadiť proces mediácie a pomôcť stranám sporu dospieť k riešeniu, ktoré uspokojí ich záujmy a potreby. Tento spôsob riešenia konfliktov vychádza z presvedčenia, že strany konfliktu sú schopné veľké množstvo sporov riešiť vlastnými silami s minimálnym vonkajším zásahom[6].

Mediáciou rozumieme mimosúdne sprostredkovanie riešenia sporu medzi:

- obvineným a poškodeným v trestnom konaní,
- medzi stranami občianskoprávneho, rodinnoprávneho, pracovnoprávneho, obchodnoprávneho sporu.

Je to činnosť smerujúca k urovnaniu konfliktného stavu. Obvykle je vykonávaná v súvislosti s trestnoprávnym, občianskoprávnym, rodinnoprávnym, pracovnoprávnym a obchodnoprávnym konaním. Jej podstata spočíva v sprostredkovaní riešenia sporu za účasti tretej strany – mediátora.

Jedná sa o dobrovoľný, nezáväzný proces riešenia sporu, v ktorom neutrálna osoba pomáha účastníkom dosiahnuť vyjednané urovnanie sporu. Je to spôsob riešenia sporu, ktorý umožňuje stranám sporu aktívne sa zapojiť do jeho riešenia. Je nástrojom vytvorenia podmienok pre odklon od tradičného súdneho konania. Zároveň je metódou zmiernenia následkov trestného činu, či iného sporu a jeho konštruktívne riešenie.

Rôzni autori zaoberajúci sa mediáciou, dospeli k rozdielnym definíciám. Uvádzame tie definície, ktoré sú obvykle uvádzané u autorov, ktorí rozpracovávajú problematiku mediácie.

Mediácia je „*spôsob riešenia sporu, kde mediátor ako tretia nezávislá a nezaujatá osoba pomáha stranám identifikovať ich záujmy, nabáda ich aby hľadali spoločné praktické riešenia, upozorňuje na body, ktoré spôsobili konflikt a pomáha im vyjednávať také riešenia, ktoré uspokojujú obe strany*[7] *“*.

[5] Balogová, B. a E. Žiaková (eds.), Vademecum sociálnej práce. Terminologický slovník.
[6] HOLÁ, L. Mediace – způsob řešení mezilidských konfliktů.
[7] BEDNAŘÍK, A. Riešenie konfliktov.

Podrobnejšie a komplexnejšie definuje mediáciu L. Holá, podľa ktorej je mediácia komunikačným procesom riešenia konfliktu, ako špecifickej formy interakcie. Je predmetom sociálnej psychológie a je oprávnené skúmať a definovať mediáciu v rámci tejto disciplíny. Nebráni to k využitiu mediácie v rôznych formách pomoci. Naopak, pokiaľ je rozpracovaný širší filozofický, psychologický a sociálny základ metód, každá oblasť pomáhajúcich profesií môže mediáciu prispôsobiť svojim špecifickým podmienkam, cieľom, využiť vlastné špecifické prostriedky, ktorými si samotnú mediáciu modifikuje. Mediácia sa takto dá využiť v rámci sociálnej práce, psychológie, práva, psychoterapie, prípadne pedagogiky[8].

Táto definícia okrem dotknutia sa predmetu mediácie, poukazuje aj na širokú využiteľnosť a zároveň nezaradenosť mediácie ako odbornej činnosti využívanej v praxi, pod konkrétnu pomáhajúcu profesiu. Súčasne naznačuje, že sa na mediáciu dá nazerať ako na poskytnutie pomoci, resp. využitie mediácie ako možného nástroja pomoci.

Počas deväťdesiatych rokov 20. storočia sa mediácia medzi obvineným a poškodeným začala rozvíjať takmer vo všetkých európskych krajinách. Európske fórum pre mediáciu a restoratívnu justíciu uvádza, že mediácia sa v súčasnosti praktizuje predovšetkým v Rakúsku, Belgicku, Fínsku, Francúzsku, Nemecku, Nórsku a vo Veľkej Británii. Taktiež aj v Španielsku, Taliansku, Luxembursku, Holandsku, Švédsku, Poľsku, Rusku, Slovinsku, Estónsku, Írsku, Bulharsku, Ukrajine, Maďarsku a v Českej republike. Okrem európskych krajín je mediácia rozvinutá i v ďalších krajinách, napríklad v Kanade a na Novom Zélande, kde je rozbehnutých okolo osemsto projektov.

Mediácia a mediačné hnutie má v súčasnosti veľmi rozvetvené postupy. Je však možné vymedziť základné **smery** mediácie. Chronologicky najstarším prístupom je tzv. ***všeobecný model mediácie***. Niekedy je nazývaný tiež ***transakčný***[9] (Bush), alebo ***fázový***[10] (Bush, Folger). Všeobecný model mediácie sa zaoberá úzko vymedzeným problémom, neašpiruje na zmenu vzťahov, uspokojuje sa s dosiahnutím obojstranne prijateľnej dohody. Je to pevne štruktúrovaný proces, ktorý postupuje v niekoľkých fázach zameraných najprv na minulosť a v druhej časti výlučne na budúcnosť. Neskôr, začiatkom 80-tych rokov, vznikol prístup vychádzajúci zo systemickej rodinnej terapie, ktorý sa uplatňuje v rodinných sporoch[11]

[8] HOLÁ, L. Mediace – způsob řešení mezilidských konfliktů.
[9] BUSH, R. A. B. Mediation – The Transformative Framework, Institute for the Study of Conflict Transformation.
[10] BUSH, R. A.B. Mediation – The Transformative Framework, Institute for the Study of Conflict. Transformation, FOLBERG, J., TAYLOR, A. Mediation.
[11] FOLBERG, J., TAYLOR, A. Mediation Conference Snekkersten.

(Haynes), ako aj v podnikateľskom prostredí[12] (Fong). Je charakterizovaný ako ***cyklický model***. Pracuje na princípe cyklu tvorby hypotéz, zabezpečenia neutrality, kladenia otázok a vytvárania stratégií. Za protiváhu uvedených prístupov možno považovať ***koncepciu transformačnej mediácie***, ktorú reprezentuje predovšetkým R. A. B. Bush[13].

Transformačný prístup v mediácii je charakteristický tým, že je zameraný na vzťahovú rovinu. Neuspokojuje sa s riešením konfliktu, tvrdí, že mediácia má potenciál ovplyvňovať aj vzťahy. Transformačná mediácia má tiež cyklický charakter. Transformačný štýl znamená dosahovať kognitívne porozumenie problému, emocionálnu rovnováhu a relatívnu pohodu. Tento prístup je postavený na splnomocnení, posilnení oboch strán, kognitívnom porozumení konfliktu a pochopení druhej strany. Známy americký mediátor a propagátor mediácie L. L. Riskin patrí k zástancom tradičnej tzv. **všeobecnej mediácie**. Jeho koncepcia diferencovania štýlu mediácie je platná globálne. Rozlišuje dve dimenzie mediácie – ***chápanie konfliktu*** a ***prístup mediátora***[14]. Konflikt možno chápať úzko (napr. v právnom zmysle) alebo široko (napr. dosah konfliktu na okolie, perspektívy strán, vzájomné budúce spolunažívanie). Táto dimenzia má množstvo možností. Miera kontextu zahrnutého do vnímania konfliktu potom priamo podmieňuje možnosti hľadania riešení sporu. Druhú dimenziu, teda prístup mediátora môžme chápať bipolárne. Na jednej strane vnímame tzv. *facilitatívny* prístup (akceptujúci, empatický, pomáhajúci, uľahčujúci), na opačnej strane tzv. *hodnotiaci* (priame zásahy do mediácie, posudzovanie problému mediátorom). Takto vznikajú štyri konkrétne charakteristiky prístupu:

- facilitatívny, úzko vymedzujúci problém,
- facilitatívny, široko vymedzujúci problém,
- hodnotiaci s úzkym chápaním, a
- hodnotiaci so širším chápaním problému[15].

Transformačný prístup je jednoznačne facilitatívny so širokým vnímaním problému. Existujú aj iné smery v prístupe k mediácii. Napríklad **naratívna mediácia** (Smith), **humanistický prístup k mediácii** (Rosenberg, in: Leu 2001) a ďalšie[16].

Pozitívna psychológia vychádza z procesu odpúšťania, ktorý je aktuálny vtedy, ak človek cíti pocit krivdy z reálnej alebo imaginárnej situácie (misinterpretácia). K procesu odpúšťania stanovuje pozitívna psychológia 12 prístupov:

[12] BUSH, R. A. B. Mediation – The Transformative Framework, Institute for the Study of Conflict Transformation.
[13] BUSH, R. A. B. Mediation – The Transformative Framework, Institute for the Study of Conflict Transformation.
[14] RISKIN, L. L., ARNOLD, T. a J.M HEALING, Mediace aneb jak řešit konflikty.
[15] RISKIN, L. L., ARNOLD, T. a J.M HEALING, Mediace aneb jak řešit konflikty.
[16] ROZUM, J., KOTULAN, P. a M. LUPTÁKOVÁ, Uplatnění mediace v systému trestní justice.

- odpustenie,
- empatia a altruizmus,
- láska a priateľstvo,
- múdrosť,
- morálna motivácia,
- nezdolnosť – resiliencia,
- sebaocenenie – self-esteem,
- emócie pomáhajúce zvládať ťažkosti a konflikty,
- vrcholné zážitky – „flow“,
- vďačnosť,
- spitirualita,
- duševná pohoda - Well being[17].

Je nesporné, že mediácia rieši najmä konflikty, či už interpersonálne, skupinové, alebo medziskupinové. Nedá sa použiť pri všetkých konfliktných situáciách, tzn. nie je vždy vhodnou a účinnou metódou na zvládanie medziľudských sporov. Mediácia by sa nemala použiť v prípadoch riešenia dlhotrvajúcich, hlboko emocionálnych vzťahových kríz, pri konfliktoch týkajúcich sa základných občianskych či ústavných práv a tiež v tých prípadoch, ak sa vyskytuje nerovnosť klientov[18].

Mediačné hnutie má v súčasnosti široké uplatnenie v praxi. Vznikajú samostatné mediačné profesijné spoločenstvá (napr. World Mediation Forum, Nordic Forum of Mediators). V rámci riešenia konfliktov vzniká dilema, či mediácia je samostatná profesia alebo len metóda. Na druhej strane je nesporné, že je možné mediáciu využívať vo všetkých pomáhajúcich profesiách, ako aj v manažérskej praxi. V roli mediátorov sa obvykle presadzujú pomáhajúce profesie, právne a čiastočne ekonomické odbory. Prevaha profesií závisí od sfér, v ktorých sa mediácia uplatňuje. V obchodnoprávnych a pracovnoprávnych sporoch sa presadzujú viac právnici. V rodinnej, rozvodovej, komunitnej, interkultúrnej mediácii sa viac angažujú pomáhajúce profesie, najmä sociálni pracovníci. Na komunitnej úrovni pracujú aj dobrovoľníci. V školách pôsobia ako mediátori niekedy aj samotní študenti. Pomerne častý je model tzv. komediácie, napr. psychológ a právnik, sociálny pracovník a ekonóm alebo právnik.

[17] ŽIAKOVÁ, E. Nepublikované prednášky.
[18] HOLÁ, L. Mediace – způsob řešení mezilidských konfliktů.

Výsledkom procesu mediácie nie je autoritatívne rozhodnutie mediátora, ako je tomu v prípadoch súdneho konania. Výsledkom je dohoda oboch strán o tom, akým spôsobom vyriešia svoj spor.

Z toho vyplývajú i rozdiely medzi mediáciou a súdnym konaním. Od súdneho konania sa mediácia líši tým, že v mimosúdnom konaní sa nehľadá na koho strane je právo, resp. kto má pravdu a kto ju nemá. Hľadá sa vzájomne akceptovateľná dohoda. Cieľom a výsledkom úspešného mediačného konania je jasne formulovaná, zrozumiteľná a prakticky uskutočniteľná dohoda, na podobe ktorej sa podieľajú všetci účastníci mediácie[19].

Často je prezentované, že sprostredkovať mimosúdne vyrovnanie medzi obvineným a poškodeným, alebo stranami sporu, je jednoduchá záležitosť a môže ju zabezpečiť ktokoľvek. Takéto ponímanie mediácie je veľmi zjednodušené. V konečnom dôsledku by mohlo spôsobiť viac škôd než osohu, predovšetkým v tom, že by sa nenaplnil hlavný zmysel mediácie. Preto považujeme za nevyhnutné poskytnúť bližšie objasnenie celého procesu mediácie, jej výhod, účelnosti, foriem i výsledkov.

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite čo rozumieme mediáciou.
2. Aké druhy mediácie poznáte?
3. Kedy je možné mediáciu využiť v sociálnej práci?

HISTÓRIA MEDIÁCIE

Mediácia nie je výdobytkom modernej civilizácie. Mediácia ako určitá forma pomoci pri riešení konfliktov sprostredkovaná treťou stranou funguje už celé stáročia. Prvé dôkazy a zmienky o nej sa objavujú už v staroveku, v dielach vtedajších filozofov. Jej uplatnenie bolo najčastejšie pri riešení konfliktov medzi príbuznými a vo vnútri komunity[20].

Prvky mediácie nájdeme aj v stredoveku, kde sa mediácia zaoberala riešením trestných činov. Spôsoby riešenia sporov a ich urovnanie medzi poškodeným a páchateľom boli často spojené s fenoménom zmierovacích krížov. To sa objavuje okolo roku 1300 so vznikom tzv. nového práva. Významnou zmenou, ktorú mediácia v tomto období prináša je to, že nové

[19] MATOUŠEK, O. Metódy a řízení sociální práce.
[20] HOLÁ, L. Mediace – způsob řešení mezilidských konfliktů.

právo na rozdiel od pôvodného, jednoduchšieho už nevyžaduje za smrť obete, smrť páchateľa. Objavuje sa snaha riešiť jeho previnenie iným spôsobom, ktorý bude efektívnejší ako pre páchateľov, tak pre pozostalých a spoločnosť. Medzi tresty patrila napríklad povinnosť páchateľa zaplatiť pohreb obete, súdne trovy a prípadne poskytnúť čiastku určenú súdom na výchovu a výživu pozostalých alebo detí obetí. Pri riešení vzniknutých konfliktných situácií sa už v tejto dobe veľmi dbalo na to, aby sa zúčastnené strany zmierili. Hlavným dôvodom dohody o zmierení bolo, aby sa neusilovala poškodená strana o pomstu. Okrem vykonania trestu uloženého súdom, bol páchateľ povinný v prípade vraždy, na mieste, kde k činu došlo, vlastnoručne vytesať kamenný kríž. Ten predstavoval spomienku na tragickú udalosť a bol aj výrazom pokarhania páchateľa.

V období stredoveku sa stretávame aj s tým, že bohatí ľudia, ak spáchali trestný čin, museli byť za svoje činy potrestaní. Mali možnosť sa z každého trestného činu, ktorý spáchali, vyplatiť. Horšie na tom boli chudobní. Za spáchaný trestný čin boli často fyzicky trestaní, keďže neboli schopní zaplatiť peňažnú pokutu[21].

V podmienkach Slovenskej republiky sa oficiálne mediácia stáva samostatnou metódou približne v roku 2002. Ide o pomerne mladú metódu. V priebehu vývoja sa používala v mnohých formách, a ani dnes nie je jej poňatie úplne jednotné. V USA sa objavuje už v prvej polovici 20. storočia, ale významnejšieho rozvoja dosiahla už zhruba v 60. rokoch.

V Európe bol väčší rozvoj mediácie zaznamenaný v 90. rokoch minulého storočia. Ako príklad možno uviesť Rakúsko. Rakúsko je krajinou, ktorá kvalitatívne a kvantitatívne zareagovala na objednávku mediácie, ako techniky riešenia trestného konfliktu s nadväznosťou na odklon od trestného konania. Vypracovala ucelený systém poskytovania mediačných služieb pre trestnú justíciu. Otázkami mediácie sa zaoberá aj Rada Európy, ktorá sa snaží predísť nedostatkom pri presadzovaní mediácie v európskych krajinách, na základe poznania nedostatkov, ku ktorým dochádzalo v počiatkoch mediácie v USA[22].

Rozvojom programov mediácie je Európa príkladom. Štúdia Európskeho fóra pre mediáciu medzi poškodeným a obvineným a obnovujúcou (restoratívnou) justíciou o aktuálnej situácii v oblasti mediácie v trestných veciach v európskych krajinách uvádza, že mediácia je významne praktizovaná v Rakúsku, Belgicku, Fínsku, Francúzsku, Nemecku, Nórsku a Veľkej Británii. Táto štúdia poukazuje aj na novovznikajúce mediačné programy a snahy začleniť mediáciu medzi obvineným a poškodeným do riešenia trestných vecí v Dánsku, Írsku, Taliansku,

[21] HOLÁ, L. Mediace – způsob řešení mezilidských konfliktů.
[22] SOTOLÁŘ, A. *Mediácia*. DOUBRAVOVÁ, D. a O. NANQUE, Realizace dohledu jako jedna z činností probačního pracovníka.

Luxembursku, Holandsku, Švédsku, Španielsku, a tiež v Bulharsku, Albánsku, Ukrajine, Slovinsku, Maďarsku i Českej republike. Vyplýva to z Prvej konferencie Európskeho fóra pre mediáciu medzi poškodeným a obvineným a obnovujúcou sa justíciou[23].

Otázky a cvičenia

1. Ktoré dôvody viedli k rozvoju mediácie?
2. Aké výhody plynú z mediácie?
3. Kedy dochádza k rozvoju mediácie v Slovenskej republike a s čím je spájaný rozvoj mediácie?

MEDIÁCIA A KONFLIKTNÁ SITUÁCIA

Človek je tvor spoločenský. Žije v spoločenstve iných ľudí, pracuje s nimi, stretáva sa s nimi, komunikuje. Ľudí potrebuje k svojmu životu, aby sa rozvíjal a žil ako ľudská civilizovaná bytosť. Každý človek je iný. Má iné názory, presvedčenie, hodnoty, postoje, mienku. Pri spolunažívaní s inými ľuďmi, pre rozdielnosť v názoroch, postojoch, hodnotách, prichádza k rôznym konfliktom. Tieto konflikty sa stávajú neoddeliteľnou súčasťou nášho života. Konflikty prispievajú k napätej atmosfére, a preto väčšina z nás vníma konflikt ako niečo negatívne. Konflikt je impulzom k zmene a prehodnoteniu vzťahov a to vtedy, ak je riešený efektívne[24].

Ľudia riešia svoje konflikty rôzne. Záleží to od toho o aký konflikt ide, a čo pri jeho riešení môžu získať. Obvykle ich zaujíma, či vyhrajú a aký bude výsledok konfliktu. Na druhej strane by mali brať do úvahy aj to, aký vzťah majú k človeku, s ktorým spor riešia a či sa s ním v budúcnosti ešte stretnú. Svoju konfliktnú situáciu môžu riešiť sami alebo sa obrátia na prostredníka[25].

Procesom mediácie rozumieme presnejšie uskutočnenie série určitých cielených komunikačných krokov, vykonávaných za vopred stanovených podmienok. Cieľom tohto procesu, je dopracovať sa k možnému riešeniu, či odstráneniu konfliktnej situácie.

Konflikt nastáva vtedy, keď si jedna alebo viaceré strany uplatnia nárok na tú istú vec, alebo si uvedomia, že majú iný názor na situáciu, o ktorej diskutujú, alebo do riešenia ktorej sú

[23] LABÁTH, V. Mediácia – alternatívne riešenie konfliktov.
[24] MATOUŠEK, O. Metódy a řízení sociální práce.
[25] KOPŘIVA, K. Lidský vztah jako součást profese.

vtiahnutí. Konflikt je situácia, ktorá je predpokladom počiatku stavu, ktorý si za istých okolností vyžaduje, alebo umožňuje začiatok mediácie[26].

Konflikté štýly predstavujú určité štrutúrované reakcie – určitý systém odpovedí v konflikten situácii. V určitom slova zmysle sa dá hovoriť o taktike, o spôsobe komunikácie a odpovedí počas konfliktu. Jednotlivé štýly nie sú vyhranené. Väčšina populácie si vyberá štýl podľa situácie. Teda využíva viacero konfliktných štýlov[27].

Samotný konflikt je predmetom skúmania viacerých vedných disciplín. Existujú teda aj rôzne pohľady, teórie či definície konfliktov. Z typických definícii v nasledujúcej časti vyberieme tie, ktoré považujeme za najvýstižnejšie pre potreby tejto učebnice.

J. Boroš definuje konflikt z pohľadu sociálnej psychológie ako „psychický stav, v ktorom súčasne alebo bezprostredne za sebou nasledujú stretnutia dvoch alebo viacerých protichodných, rovnako silných motívov, ktoré si žiadajú odlišné až protikladné rozhodnutie a konanie[28]“.

J. Keller vymedzuje konflikt podľa jednostranných prístupov vied, ktoré sa konfliktom zaoberajú, rozlišuje:

1. *etologický prístup*, ktorý považuje konflikt medzi ľuďmi za prejav agresivity, ktorá má inštinktívne pozadie a človek ju zdieľa s ostatnými živočíšnymi druhmi;
2. *psychologický prístup* hľadá príčiny konfliktov a konfliktných situácií v poruchách, ktoré sú dôsledkom psychickej deprivácie, najmä v priebehu ranného vývinu. Záleží na psychologickom smere, nakoľko budú tieto zdroje hľadané napríklad v oblasti psychosomatickej či sociálno-psychickej;
3. *história – historický prístup*, ktorý pristupuje k štúdiu interpersonálnych konfliktov buď len faktograficky, alebo z hľadiska dejín filozofie;
4. *filozofický prístup* sa usiluje o to, aby prezentoval medziľudské konflikty ako realizáciu princípu, ktorý funguje univerzálne;
5. *matematicko-logická analýza* konfliktných situácií vníma konflikty ako problém rozumového rozhodovania, pri vopred určených podmienkach;
6. *sociologický prístup – sociológia konfliktov*, ktorá má určité výhrady voči všetkým zmieneným prístupom[29].

[26] BEDNAŘÍK, A. Riešenie konfliktov.
[27] LOVAŠOVÁ, S. Klientské násilie ako súčasť sociálnej práce.
[28] BOROŠ, J. Základy sociálnej psychológie.
[29] KELLER, J. Úvod do sociológie.

A. Bednařík nahliada na konflikt z procesuálneho hľadiska a tvrdí, že „konflikt nastáva vtedy, keď si jedna alebo viaceré strany uvedomia nárok na tú istú vec, alebo si uvedomia, že majú iný názor na situáciu, o ktorej diskutujú alebo sú do nej vtiahnutí[30]“. Na tomto základe vymedzuje štyri základné typy konfliktov zo sociálneho hľadiska:

- *intrapersonálne konflikty* vo vnútri človeka. Príkladom je vnútorný konflikt človeka, pri voľbe medzi viacerými možnosťami;
- *interpersonálne konflikty*, medzi dvoma alebo viacerými osobami. Najčastejšie ide o dvoch ľudí, ktorí si nárokujú tú istú vec, prípadne je dôvodom hádky to, kto má pravdu;
- *vnútroskupinové*, konflikty vo vnútri jednej skupiny. Príkladom môže byť hádka v skupine, keď sa má rozhodovať o veci, ktorá sa týka všetkých členov skupiny. Môže vzniknúť niekoľko názorových skupín, jedinci bez názoru, prípadne jedinci ktorí zastávajú úplne iný názor ako väčšina;
- *medziskupinové* konflikty, medzi dvoma prípadne viacerými skupinami. Najznámejšie konflikty tohto typu vznikajú medzi dvoma, alebo viacerými skupinami s radikálne odlišnými názormi, politickými stranami, prípadne etnickými skupinami, či národnostnými skupinami[31].

Konflikt môžeme analyzovať aj z psychologického hľadiska. Konflikt sa spája s vyvolaním určitého stavu, či zmien v prežívaní. Konflikt vyvoláva tenziu, emocionálne je intenzívne prežívaný. Vyvoláva stav obáv (strachu), a preto je nesprávne jeho odkladanie a neriešenie. Cieľom riešenia konfliktov je obnovenie narušenej vnútornej (psychickej) a vonkajšej (sociálnej) rovnováhy[32].

F. Luskin diagnostikoval 3 faktory, ktoré pôsobia a vyhrocujú negatívnu situáciu v prípade krízy.

1. Situácia je postihnutou osobou braná veľmi osobne a začína sa to prejavovať na jej osobnom živote a zdraví.
2. Postihnutá osoba si vytvára príbeh o tom, ako to vlastne bolo, ktorý stále dotvára podľa vlastnej réžie postihnutého – tzv. „grievance story“. Začína sa ozývať okolie, ktoré upozorňuje na to, že to mohlo byť aj inak. Grievance story je stále dotváraná postihnutým a stále viac a viac sa môže vzďaľovať od reality.

[30] BEDNAŘÍK, A. Riešenie konfliktov.
[31] BEDNAŘÍK, A. Riešenie konfliktov.
[32] BOROŠ, J. Základy sociálnej psychológie.

3. Ten, kto krízu spôsobil je zlý a postihnutý je dobrý[33].

Pri riešení konfliktu sa mediátor musí zamerať aj na spôsob riešenia konfliktu. Pritom berie do úvahy tieto faktory:

- povahu konfliktu,
- situáciu, v ktorej konflikt vznikol,
- skúsenosti, osobnostné vlastností jednotlivca a pod.[34].

Keďže mediácia, je určitý spôsob riešenia sporu, je potrebné sa zaoberať aj sporom samotným. Za spor považujeme interpersonálny konflikt, pri ktorom dochádza k narušeniu komunikácie medzi jedincami, ktorí nevedia niektoré problémy riešiť v rámci všeobecne platných noriem. Reakcie na konflikt môžu byť rôzne. V podstate rozoznávame tieto základné reakcie na konflikt:

- **agresívna reakcia** – nadradenie, keď sa jeden snaží presadiť na úkor druhého,
- **pasívna reakcia** – podriadenie, so sklonom k úniku zo vzniknutej situácie,
- **asertívna reakcia** – rovnocenná, prejavujúca sa presadzovaním vlastných záujmov za súčasnej akceptácie a rešpektovania záujmov druhých,
- **manipulatívna reakcia** – klamlivá, charakteristická zámerným prejavovaní iného postoja, než je skutočný, za účelom získania výhod.

Schémy konfliktných štýlov sú rôzne, vyvíjali sa, v súčasnosti sa využíva najčastejšie 5-štýlová schéma Kilmanna a Thomasa (1977), ktorá je rozdelená na základe záujmu o seba a o iných a jej stred predstavuje kompromis:

- **vyhýbanie** predstavuje snahu odvrátiť konflikt, vyhnúť sa mu, odložiť ho, nezapojiť sa, existuje niekoľko taktík vyhýbania, ktorých podoby sú kombinovateľné: popretie a vykrúcanie, riadenie témy, vyhýbavé poznámky, irelevantné poznámky,
- **súťaženie** znamená získanie moci, je orientované na presadenie vlastných záujmov, je tu snaha o priamu konfrontáciu, je možné uplatňovať ho agresívnym (zničiť súpera) aj asertívnym spôsobom (sebapresadenie bez snahy poškodiť druhého), je vhodné, ak je potrebné rýchle, rozhodné jednanie,
- **kompromis** sa označuje ako stredný štýl, znamená, že niečo sa získa za cenu nejakej straty, môže byť zamieňaný so spoluprácou, no v nej nie sú potrebné ústupky,
- **prispôsobenie** je orientované na záujem o druhých, no ten môže byť dobrovoľný (naozaj chcem vyhovieť, je to môj cieľ) alebo nedobrovoľný (napr. v pracovnom

[33] LUSKIN, F. In ŽIAKOVÁ E. Psychosociálne aspekty sociálnej práce.
[34] BOROŠ, J. Základy sociálnej psychológie.

konflikte – nič iné mi neostáva), niekedy je ťažko rozpoznateľné, že ide o konfliktný štýl,

- **spolupráca** je najkonštruktívnejším štýlom, končí sa spokojnosťou na oboch stranách, umožňuje nájsť obojstranne vyhovujúce riešenie, hoci môže trvať dlhšie, riešenie je dlhodobé[35].

Otázky a cvičenia

1. Aké typy konfliktov poznáte a aká je možnosť intervencie v jednoltivých prípadoch?
2. Ktoré faktory vyhrocujú krízovú situáciu?
3. Aké typy reakcie na konflikt poznáte? Predveďte niektorý typ.

DRUHY, CIELE A VÝHODY MEDIÁCIE

Mediácia ako spôsob riešenia konfliktov má široké využitie. Môže byť využívaná pri riešení sporov v školách, v komerčných a pracovnoprávnych sporoch, pri riešení rodinných a rozvodových sporov a podobne. Zatiaľ čo mediácia v občianskoprávnych sporoch je nezáväzný a súkromný spôsob riešenia sporu, mediácia z hľadiska trestného práva nie je konečným riešením. Stáva sa predpokladom pre odklon v tradičnom súdnom konaní.

Mediácia napomáha konštruktívne riešiť konflikty nasledujúcimi spôsobmi:

a) **odvádza pozornosť ľudí od negatívnych zážitkov**, ktoré konflikt vyvolali, k pozitívnemu správaniu sa. Napomáha ľuďom vzájomne si porozumieť a rešpektovať záujmy a motívy druhej strany. Taktiež umožňuje vyjadriť vlastné záujmy, dôvody a motívy, ktoré ovplyvňujú správanie a ďalšie očakávania;

b) **pracuje s emóciami**, ktoré k životu a konfliktu patria, a to tak, že podporuje ich identifikáciu a trvá na ich slovnom vyjadrení. Ak už sú emócie popísané a uznané, ustupujú do pozadia a môže sa obnoviť potrebné racionálne uvažovanie a konanie;

c) **pomáha stranám rozhodovať sa samostatne.** Tým sa účastníci problému stávajú účastníkmi, ktorí môžu rozhodovať o vlastných životoch a prijatých riešeniach;

d) **účastníci sporu pracujú na výsledku vlastnými silami**. Cítia za výsledok zodpovednosť a tým je zaistená perspektíva ďalšieho spolužitia a rešpektovanie dohodnutého;

[35] LOVAŠOVÁ, S. Klientské násilie ako súčasť sociálnej práce.

e) **dôraz sa kladie na budúcnosť.** Minulosť je dôležitá pre pochopenie potrieb, záujmov, schopností a reakcií. A práve preto, aby sa minulé konflikty už neopakovali, budujú sa spoločné pravidlá nového spolunažívania;
f) **dohoda je záväzná ale nie konečná.** Pretože sa pri nej ošetrujú potreby, záujmy, pocity a úmysly každej zo strán a reaguje tiež na zmeny a podmienky okolia, počíta so zmenami v budúcnosti a flexibilne ich dopĺňa;
g) **mediácia má svoje postupy a proces mediácie je rovnaký pre všetkých účastníkov.** Odlišné sú však situácie, čas, problematika a závery každej mediačnej kauzy;
h) **mediácia je aktívny a štruktúrovaný proces.** Tento proces je zameraný na vytvorenie praktickej dohody konkrétneho prípadu alebo sporu. Dobrý medziľudský vzťah je žiaducou, aj keď druhotnou záležitosťou, vyplývajúcou z úspešne dohodnutej a obojstranne prijatej dohody[36].

V súčasnosti platná legislatíva v Slovenskej republike rozlišuje dva druhy mediácie, ktorá je poskytovaná ako samostatná činnosť, v súlade so zákonom. Výsledkom takejto mediácie sú v dôsledku jej formálneho charakteru aj právne záväzky účastníkov mediácie. Za predpokladu že je táto mediácia úspešná a dôjde k uzavretiu dohody.

Prvým druhom mediácie je mediácia poskytovaná v súlade so zákonom č. 420/2004 Z. z. o mediácii a o doplnení niektorých zákonov v platnom znení. Tento zákon chápe mediáciu ako mimosúdnu činnosť, pri ktorej osoby zúčastnené na mediácii pomocou mediátora riešia spor, ktorý vznikol z ich zmluvného vzťahu alebo iného právneho vzťahu s inou fyzickou osobou alebo právnickou osobou[37].

Ďalším druhom je mediácia poskytovaná v súlade so zákonom č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení. Ide o veľmi špecifickú mediáciu, spojenú s celým radom ďalších náležitostí a odlišností v porovnaní s neformálne poskytovanou mediáciou a mediáciou poskytovanou v podľa zákona č. 420/2004 Z. z.. Mediáciou sa v tomto prípade rozumie mimosúdne sprostredkovanie riešenia sporu medzi poškodeným a obvineným[38].

Z hľadiska trestného práva procesného je mediácia zvláštnou neprocesnou formou alternatívneho riešenia trestnej veci, ktorej výsledky sa môžu premietnuť do rozhodnutia vo veci. Mediačné konanie však nie je možné viesť v rozpore s platnými právnymi normami.

[36] ŠIŠKOVÁ, T. a H. STÔHROVÁ, Mediace.
[37] §2 ods. 1 Zákona č. 420/2004 Z.z. o mediácii v platnom znení.
[38] §2 ods.1 pís.b) Zákona č. 550/2003 Z.z. o probačných a mediačných úradníkoch v platnom znení.

Postup v mediácii musí byť vedený tak, aby nemaril súdne konanie. Ide hlavne o zadovažovanie a vykonávanie dôkazov. V samotnej mediácii neprebieha dokazovanie v trestnoprávnom slova zmysle. Skutočnosti, ktoré vyjdú najavo z vyjadrenia osôb zúčastnených na mediácii, nie je možné použiť ako dôkaz v štandardnom trestnom konaní. Výsledky mediácie môžu byť významné pre úvahu súdu o druhu a výmere trestu, resp. o vzťahu medzi obvineným a poškodeným, hlavne keď došlo k odčineniu ujmy spôsobenej trestným činom, čím môže byť súčasne splnená jedna z podmienok pre uplatnenie procesných alternatív k potrestaniu[39].

Mediácia ako spôsob riešenia sporu zabezpečuje rovnocenný prístup, podporujúci asertivitu a empatiu u oboch účastníkov sporu. Nejde tu o súperenie a snahu vyhrať, ale o nájdenie vhodného riešenia pre oboch účastníkov, na základe vzájomnej spolupráce. Ak pri súperení je vždy jeden víťaz, výsledkom je že získa viac ako porazený. Oproti tomu pri uplatnení spolupráce, získavajú obaja toľko, koľko im ich spojenectvo umožní.

Za **cieľ mediácie** najčastejšie považujeme:

- zvládanie konfliktnej situácie,
- pomoc klientom pochopiť vlastnú situáciu a záujmy,
- umožniť klientom lepšie pochopiť podstatu a rôzne aspekty konfliktu a redukovať ich na úroveň, ktorá je pre nich prijateľná,
- poskytnúť klientom model pre riešenie možných (prípadných) konfliktov v budúcnosti,
- podporovať kooperatívnosť a slušnosť pri riešení konfliktov a tým zlepšiť vzájomné vzťahy,
- umožniť obidvom stranám spoločný pohľad na ich vzájomný vzťah a týmto ich orientovať opäť na seba,
- mobilizovať sily a schopnosti klientov,
- nastoliť otvorenú komunikáciu danú pokojným vyjadrovaním a vzájomným načúvaním,
- vytvoriť a prijať jasne formulovanú, zrozumiteľnú a prakticky uskutočniteľnú dohodu, ktorá je prijateľná pre všetkých zúčastnených[40].

Neriešenie konfliktu má taktiež negatívny vplyv na jeho účastníkov. Iba potlačenie prejavov konfliktu nerieši samotný konflikt. Konflikt je skrytý a má tendenciu prestupovať do ďalších oblastí vzájomných vzťahov. Preto má konštruktívne riešenie konfliktov nesmierny význam pre

[39] PALUDOVÁ, O. Mediácia vo veciach prejednávaných v trestnom konaní.
[40] HOLÁ, L. Mediace v teórii a praxi.

kvalitu medziľudských vzťahov a celkovú situáciu celej spoločnosti. Ak poškodený povie, „neodpustím“, musí si uvedomiť, že tým spúšťa celý rad psychických procesov, ktoré ho v konečnom dôsledku poškodzujú. Ide najmä o to, že:

- emócie klienta najprv zmrznú,
- potom zlosť kulminuje,
- rozleje sa pocit horkosti,
- následne sa objaví nenávisť,
- objaví sa snaha vyhýbať sa podobným situáciám,
- objavia sa myšlienky na odplatu a
- nastane zaplavenie negatívnymi emóciami[41].

Odborná literatúra oceňuje mediáciu ako jednu z najlepších foriem riešenia konfliktov, najmä vďaka jej základnému poslaniu. Z tohto hľadiska je možné identifikovať nasledovné výhody mediácie oproti iným formám riešenia sporov.

- **Dobrovoľnosť** - mediácia je založená na dobrovoľnosti oboch strán, to znamená, že je možné ju vykonať len so súhlasom obvineného i poškodeného, resp. strán sporu. Zároveň platí, že obe strany sporu môžu svoj súhlas k mediácii kedykoľvek vziať späť. Ak obvinený, poškodený či strany sporu už v priebehu konania nadobudnú pocit, že takéto riešenie sporu je pre nich neprijateľné, môžu mediáciu ukončiť.
- **Dôvernosť** – v mediácii platí, že účastníkmi konania sú len osoby, ktorých sa konflikt priamo dotkol. Mediátor je viazaný mlčanlivosťou. Nesmie poskytovať informácie o priebehu a obsahu mediácie. Splnením tejto požiadavky sa zabezpečuje vytvorenie „bezpečného“ prostredia, v ktorom je skôr možné nájsť spoločné východisko.
- **Rýchlosť** – v súčasnosti, keď je tematika prieťahov v súdnom konaní vysoko aktuálnou, považujeme rýchlosť mediácie za veľmi významnú. Ak dôjde k ochote spolupracovať na riešení konfliktu u oboch strán, vykonanie mediácie zvyčajne netrvá dlhšie ako dva týždne. Rýchlosť je dôležitá aj pre samotných účastníkov mediácie. Ak sa konflikt vyrieši v pomerne krátkom čase, je predpoklad, že sa situácia nebude vyhrocovať, čo by následne mohlo viesť k opätovnej agresívnej reakcii.
- **Ústretovosť** – už zo samotného faktu, že účastníci mediácie súhlasia s vykonaním mediácie vyplýva snaha po ústretovosti a do popredia sa nedostáva konflikt, spor, ale možnosť spolupráce, kooperácie.

[41] FRK, V. a J. KREDÁTUS, Komunikácia v personálnej a sociálnej praxi.

- **Finančná nenáročnosť** – súvisí predovšetkým s finančnou náročnosťou pre zúčastnené strany. To, že je mediácia v trestnej oblasti bezplatná, zvyšuje jej obľúbenosť.

Výhody mediácie priamo súvisia s jej úlohami. I keď je niekedy sporné, či obidve strany konfliktu budú považovať mediáciu za výhodnú. Medzi ďalšie výhody mediácie je možné zaradiť najmä:

- umožnenie stranám konfliktu vlastnými silami riešiť vzniknutý spor,
- zabezpečenie včasnej a primeranej satisfakcie,
- prostredníctvom konštruktívneho rozhovoru vedenie obidvoch strán konfliktu k nájdeniu takého riešenia, ktoré zodpovedá požiadavkám poškodeného a zároveň umožňuje páchateľovi svoje záväzky splniť,
- umožnenie obom stranám vyjadriť vlastné pocity a postoj ku konfliktu[42].

Okrem uvedených výhod, sú tu aj ďalšie dôvody, pre ktoré strany sporu obvykle volia mediáciu. Medzi také dôvody patria predovšetkým nasledujúce.

1. **Výsledok je príliš dôležitý na to, aby o ňom rozhodoval súd alebo arbitráž.**

Strany mediácie by v podstate nemali možnosť konečný výsledok priamo ovplyvniť. Strany si uvedomujú, že o situácii majú najlepší prehľad a cítia sa kompetentné samé nájsť riešenie a rozhodnúť. Ďalším významným dôvodom pre voľbu mediácie je jej menšia časová a obyčajne aj finančná náročnosť oproti súdnemu procesu.

2. **Strany nestoja o publicitu a medializáciu vzniknutej situácie.**

Najmä počas súdneho procesu v podstate nie je možné negatívnej publicite zabrániť a na jej neutralizáciu je následne nutné vynakladať nemalé finančné prostriedky. Mediácia naproti tomu predstavuje veľmi diskrétny spôsob ako konflikt riešiť.

3. **Strany si uvedomujú, že stoja pred zložitým a mnohovrstvovým vyjednávaním.**

Tým, že za vlastný proces vyjednávania je plne zodpovedný mediátor, strany sa môžu sústrediť výhradne na vecnú stránku. Mediátor celú situáciu prehľadne spracováva do štruktúry a zaisťuje, aby všetky stránky problému boli dôkladne objasnené, prerokované a riešené.

4. **Stranám záleží na kvalite alebo pokračovaní vzájomného vzťahu.**

Ak spolu strany v budúcnosti chcú alebo sú okolnosťami donútené ďalej spolupracovať, je nevyhnutné riešiť akúkoľvek spornú situáciu obojstranne prijateľnou dohodou. Otázka vzájomného vzťahu strán v konfliktnej situácii je v mediačnom procese súčasťou riešeného problému, a tým tiež veľkou prednosťou mediácie pred ostatnými alternatívnymi riešeniami.

[42] HOLÁ, L. Mediace v teórii a praxi.

5. **Klasické vyjednávanie sa z najrôznejších dôvodov dostalo do slepej uličky.**

Strany majú napríklad problémy so vzájomnou komunikáciou alebo sa im nedarí prejsť z roviny postojov do roviny záujmov. Veľmi častou príčinou krachu jednania býva tiež vysoká emocionálna zainteresovanosť vyjednávačov, prípadne úplne rozdielne pohľady na základné otázky.

Za predmet mediácie teda môžeme považovať konflikt samotný, či špecifickú komunikáciu smerujúcu k odstráneniu konfliktného stavu. Rovnako tak sa za predmet mediácie dá považovať komunikácia samotná, ktorá nemusí nutne viesť k dosiahnutiu dohody medzi stranami zúčastnenými na mediácii.

Otázky a cvičenia

1. Čo považujeme za cieľ mediácie?
2. Rozoberte výhody mediácie.
3. Vysvetlite dôvody mediácie a identifikujte prečo by ste boli ochotní vstúpiť do mediaácie?

MEDIÁTOR V MEDIAČNOM PROCESE

Termín mediátor je odvodený od slova mediácia. Voľne ho môžeme preložiť ako sprostredkovateľ. Mediátorom môže byť každá fyzická osoba zapísaná v registri mediátorov, na ktorej sa osoby zúčastnené na mediácii dohodnú a ktorá s osobami zúčastnenými na mediácii uzavrie dohodu o začatí mediácie. Všeobecne to môže byť školený odborník – právnik, psychológ, sociológ, sociálny pracovník – so špecifickými vedomosťami, schopnosťami a skúsenosťami, ktorý ich využíva tak, aby uľahčoval komunikáciu medzi stranami a zefektívnil tak proces vyjednanávania a riešenia. Podmienkou pre takto koncipovanú a poskytovanú mediáciu je zápis v registri mediátorov.

Mediáciu v trestnoprávnych veciach je oprávnený vykonávať probačný a mediačný úradník. K hlavným úlohám mediátora patrí:

- zhromažďovať informácie o danom prípade – oboznámiť sa s charakterom sporu, dostupnými materiálmi a stanoviskami jednotlivých strán,
- nahliadať do trestných spisov, robiť si z nich výpisky a poznámky, prípadne kópie,

- uľahčovať komunikáciu medzi obvineným a poškodeným s cieľom facilitácie celého konania,
- analyzovať informácie – definovať sporné body, rozlišovať ich závažnosť,
- zisťovať stanovisko strán trestného konania k podmienečnému zastaveniu trestného stíhania, zmieru, uloženiu trestu nespojeného s trestom odňatia slobody a k iným úkonom vykonávaným v probácii a mediácii,
- sprostredkovať dohodu – zvažovať jednotlivé návrhy, spísať spoločne dohodu[43],
- ukončiť mediáciu ak mediácia neplní svoj účel a strany sporu nevedia, či nechcú nájsť riešenie a prísť k dohode,
- zachovávať mlčanlivosť o skutkových okolnostiach, o ktorých sa dozvedel pri sprostredkovaní riešenia sporu.

Mediátor ako sprostredkovateľ pôsobí nestranne. Nestojí na strane obvineného ani poškodeného. Jeho úlohou nie je radiť stranám sporu, ani im poskytovať svoje vlastné návrhy. Mediátor nesmie vyjadrovať hodnotiace, či dokonca kritické názory jednak na spáchaný trestný čin, či spor, a ani k obsahu dohody. Jednou zo zložiek jeho činnosti je riadenie. Preto mediátor stanovuje pravidlá rozhovoru a program stretnutia. To, samozrejme, prebieha po dohode s účastníkmi mediácie. Je však na mediátorovi, aby počas konania dozeral na ich dodržiavanie. Azda najdôležitejšou zručnosťou mediátora je zručnosť v oblasti komunikácie a facilitácie. On je sprostredkovateľom, kladie otázky, objasňuje jednotlivé vyhlásenia parafrázovaním, zhrnutiami, snaží sa „pretlmočiť“ povedané tak, aby význam povedaného zmenený nebol, ale aby bol zároveň zrozumiteľný pre prijímateľa informácie.

Mediátor sám pre seba analyzuje situáciu a jednotlivé tvrdenia. Hľadá možnosti prieniku medzi záujmami strán, rozlišuje medzi dôvernými a verejnými informáciami, pričom rešpektuje dôvernosť povedaného. Bez ohľadu na to, kto to povedal[44].

Dôležitou povinnosťou mediátora je sledovanie atmosféry konania. Je neprípustné, aby sa počas mediácie uplatňovali tzv. „zakázané“ prvky, akými sú osočovanie, snaha poškodiť druhému účastníkovi mediácie, slovné napádanie sa a podobne.

Svoju nestrannosť dokazuje mediátor tým, že poskytuje obidvom stranám rovnaký časový priestor pre vyjadrenie názorov a postojov. Zároveň obom stranám venuje rovnakú pozornosť a rovnako vážne berie do úvahy ich vyjadrenia. Z nestrannosti mediátora je možné špecifikovať konkrétne úlohy:

[43] RISKIN, L. L., ARNOLD, T. a J.M. HEALING, Mediace aneb jak řešit konflikty.
[44] PALUDOVÁ, O. Mediácia vo veciach prejednávaných v trestnom konaní.

- pomôcť klientovi zotrvať pri jeho pocite a takto mu dať možnosť vyjasniť si situáciu,
- uľahčiť mu prácu s jeho vlastnými pocitmi,
- vykryštalizovať klientov vhľad do situácie tak, aby jej rozumel,
- nehovoriť spôsobom, ktorý by sťažoval prácu klienta so svojimi pocitmi,
- vytvoriť akceptujúcu atmosféru,
- poskytovať pomoc pri hľadaní takého obrazu, ktorý pomáhajúcemu bude rezonovať s jeho cítením okolo problému tak, aby mu to bolo jasné,
- vnímavá prítomnosť všetkých ľudí – „prítomnosť“ pri prežívaní, kedy má jedinec byť pri svojom prežívaní plne prítomný, aby bol voči nemu otvorený, aby s ním nebojoval, čo mu neskôr prináša úľavu.

Mc.Mahon a Campbell nazvali naladenie subjektu voči objektu vnímanou prítomnosťou[45].
Len skutočná nestrannosť, objektivita pri posudzovaní a rovnosť príležitostí môže zabezpečiť kvalifikovaný priebeh a celkovú úspešnosť mediácie. Probačný a mediačný úradník ako mediátor musí disponovať dostatočnou zásobou komunikačných zručností, aby bol schopný sledovať počas mediácie obsah i proces komunikácie a riadiť sa tak zásadami činnosti mediátora. Ide o nasledovné zásady:

- kvalitná príprava, podrobne preštudovaný prípad, vytvorenie vhodného prostredia – miestnosť, rozdelenie miest na sedenie a pod.,
- neutralita a nestrannosť,
- dôvernosť,
- dôsledné aktívne počúvanie – očný kontakt, sústredenie záujmu, prívetivý tón hlasu,
- trpezlivosť,
- podporovanie zodpovednosti u účastníkov za nájdenie spoločného riešenia,
- nehodnotiaci postoj, nevyjadrovanie vlastných názorov,
- zabezpečenie rovnováhy strán,
- neobviňovanie,
- vysvetľovanie zmyslu mediácie v objavovaní nových alternatívnych prístupov.

[45] ŽIAKOVÁ, E. Psychosociálne aspekty sociálnej práce.

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite hlavné úlohy probačného a mediačného úradníka pri mediácii.
2. Vysvetlite jednotlivé úlohy mediačného a probačného úradníka ktoré vznikajú pri realizácii mediácie.
3. Aké zásady musí vo svojej činnosti dodržiavať probačný a mediačný úradník pri mediácii.

PRIEBEH MEDIÁCIE

Mediácia, ako proces, má svoju postupnosť. Existujú určité kroky, ktoré je potrebné dodržať, ak má byť mediácia úspešná. Nesprávny prístup zo strany mediátora, resp. nedôslednosť v prístupe, môže zmariť úsilie o vytvorenie dohody. Zároveň môže poškodiť účastníkov mediácie. Pred samotnou mediáciou je mediátor povinný pripraviť priebeh mediácie. K tomuto účelu mu slúžia nasledujúce kroky.

1. V prvom rade je potrebné **získať** aspoň **základné informácie** o spôsobenom trestnom čine. Najmä o tom, kto je obeťou trestného činu, resp. kto je stranou sporu. To umožní aby sa mediátor mohol aspoň orientačne pripraviť na stretnutie s účastníkmi mediácie. Zároveň sa tak zistia podmienky a overia predpoklady pre vhodnosť mediácie v riešenom prípade.
2. Druhým krokom je **nadviazanie kontaktu** s účastníkmi mediácie. Tento postup závisí od toho, kto mal o mediáciu záujem, teda od koho mediátor dostal podnet k vykonaniu mediácie. Ak je iniciátorom jedna zo strán, stačí aby mediátor kontaktoval druhú stranu. Ak spis dostane od sudcu alebo prokurátora, musí kontaktovať obidve strany sporu. V tomto ponímaní sa často kladie otázka, koho osloviť skôr. Či obvineného alebo poškodeného. V podmienkach trestnoprávnej mediácie sa považuje za účelné nadviazať kontakt najprv s obvineným. To umožní získať informáciu o tom, aké sú jeho záujmy a postoje k prejednávanej veci. Ak na strane obvineného nie je snaha vyriešiť spor, ak si dostatočne neuvedomuje vlastnú zodpovednosť za vzniknutú situáciu a nie je ochotný odčiniť spáchané zlo, potom vykonanie mediácie nie je možné. Na druhej strane jednoznačné tvrdenie, že oslovenie obvineného ako prvého je jediné správne, nie je relevantné. Mediátor musí byť natoľko zručný a flexibilný, aby vedel posúdiť potreby konania v jednotlivých prípadoch. Najmä prispôsobiť svoj postup konkrétnej situácii vo forme, akú si vyžaduje.

3. Samotnej mediácii veľmi často predchádzajú **individuálne stretnutia** mediátora s obvineným i poškodeným. Ich úlohou je objasniť zmysel mediácie, význam jej vykonania tak pre páchateľa, ako aj pre poškodeného. Objasňujú sa pri nich také otázky, akými sú napr. či účastníci rozumejú podstate mediácie, či sú pripravení do určitej miery zmeniť svoj pohľad na vnímanie situácie, či dobrovoľne súhlasia s vykonaním mediácie, či si skutočne želajú vyriešenie sporu a dosiahnutie dohody a pod.

Probačný a mediačný úradník pri vykonávaní mediácie poskytuje aj sociálnu pomoc predovšetkým obeti trestného činu a sociálnu kontrolu páchateľa trestného činu.

Medzi princípy, ktorými sa má probačný a mediačný úradník riadiť môžeme zaradiť:

- rešpekt ku klientovi, v zmysle rozpoznania a pomenovania potenciálu klienta a jeho podpory k využívaniu vlastných zdrojov na riešenie problémov vo svojom živote,
- včasnosť kontaktu probačného a mediačného úradníka a klienta podporujúcu efektívnu reakciu na spáchaný trestný čin a následné jeho riešenie,
- kontinuita práce s klientom, prípadne s jeho rodinou či širším sociálnym prostredím v priebehu celého trestného stíhania vrátane výkonu trestu,
- vyvážený postoj sa prejavuje najmä tým, že probačný a mediačný pracovník má zohľadňovať oprávnené záujmy všetkých strán trestného sporu, t. j. obvineného, poškodeného i spoločnosti (štátu),
- súčinnosť s ďalšími inštitúciami, a to najmä s úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny, centrami poradensko- psychologických služieb a pod., pretože tímová práca prispieva k nájdeniu najoptimálnejšieho riešenia prípadu[46].

Sú to princípy zhodné s princípmi určenými pre sociálnu prácu. Takže ich dodržiavanie je rovnako záväzné pre mediátorov ale aj pre sociálnych pracovníkov.

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite jednotlivé kroky pri mediácii.
2. Akými princípmi sa pri mediácii riadi probačný a mediačný úradník?
3. Čím sa odlišuje mediácia v občianskoprávnych sporoch od mediácie vo sporoch trestnoprávnych?

FÁZY MEDIÁCIE

[46] ŠTERN, P. Zrod probační a mediační služby souvisí se zavádením alternativních postupů.

Ako už bolo v tejto učebnici niekoľkokrát definované, mediáciu chápeme ako jednu z metód riešenia konfliktných situácií v medziľudských interakciách. Z tohto hľadiska má svoju špecifickú procesuálnu stránku. V rámci nej rozlišujeme jednotlivé fázy mediačného procesu. Ich cieľom je pomoc pri hľadaní východiska z konfliktnej situácie. Priebeh mediácie je postavený tak, aby pomohol vytvoriť vhodné prostredie na realizáciu konštruktívnej komunikácie. Jednotlivé fázy mediácie sa odlišujú v závislosti od podmienok, v ktorých je vykonávaná, prípadne aj samotného prístupu uplatňovaného v danej mediácii.

Samotný priebeh mediácie, sa odvíja od jej realizácie. Mediácia je individuálna, rovnako ako je individuálna povaha každého riešeného konfliktu ako i strán zúčastňujúcich sa mediácie. Ako jednu z možností priebehu mediácie predkladáme nasleujúcu schému mediačného procesu.

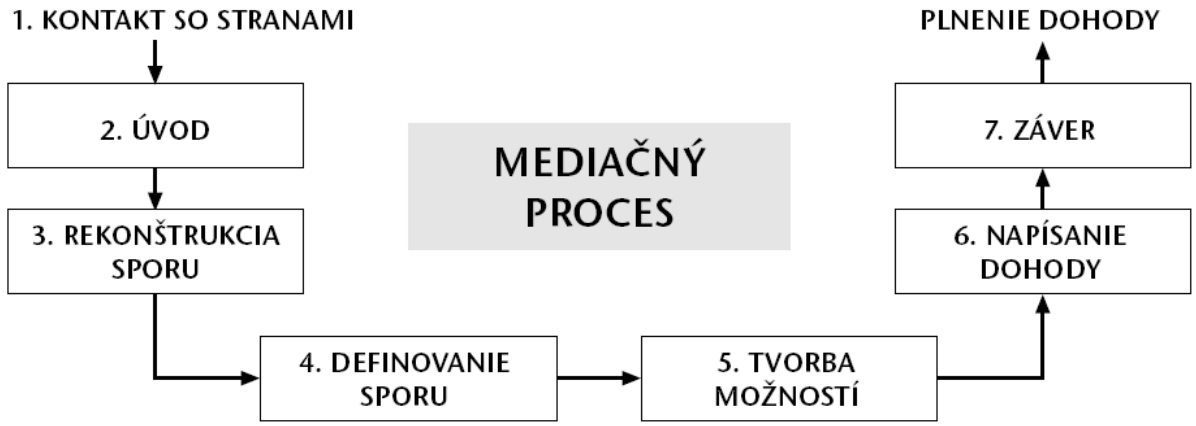

Obrázok 1 - Schéma mediačného procesu[47]

Spoločnú mediáciu môžeme rozdeliť do šiestich základných fáz:

- úvod mediačného stretnutia,
- neprerušovaný čas strán,
- snaha o pochopenie,
- hľadanie riešenia,
- tvorba dohody,
- záverečné slovo.

Tieto základné fázy mediácie majú zhodné body, ktoré nájdeme aj v iných členeniach riešení konfliktov. Preto sa zaoberáme obsahom jednotlivých fáz z pohľadu mediácie, tak aby sme poskytli vhľad do problematiky mediácie a procesu v ktorom je realizovaná.

[47] BEDNAŘÍK, A. Riešenie konfliktov.

I. Úvod mediačného stretnutia. Je dôležitý pre vytvorenie celkovej pozitívnej atmosféry. Základom je stručné vysvetlenie dôvodu, pre ktorý sa účastníci zišli. Vysvetlenie základných pravidiel ako napr. že vstup do reči má len mediátor, dohodnutie dĺžky trvania stretnutia, vytvorenie dôveryhodnej, príjemnej a bezpečnej atmosféry.

Ak si uvedomíme, že stretnutiu predchádzal konflikt medzi stranami, má bezpečná atmosféra svoje opodstatnenie. Poškodený musí mať istotu, že sa nemôže nič zlé stať. Nesmie sa cítiť akokoľvek ohrozený. Jednak preto, že táto skutočnosť obmedzuje konštruktívnu debatu a riešenie, a na druhej strane je potrebné zabezpečiť, aby nedochádzalo k druhotnej viktimizácii obete. Spáchaním trestného činu obeť utrpela ujmu, či už psychickú, fyzickú alebo materiálnu. Je nežiadúce, aby obeť v procese mediácie pociťovala akékoľvek následné ujmy[48].

Taktiež aj obvinený potrebuje určité bezpečné prostredie, ktoré podporí schopnosť komunikovať, vyjadrovať svoje návrhy na spôsob riešenia a pod. Prvé kroky mediácie určujú smer ďalšieho postupu. Vytvorenie optimálnych podmienok pre priebeh mediácie je základným predpokladom jej úspešnosti. Mediátor, ako koordinujúci prvok v procese mediácie, navrhuje pravidlá a dohodne sa s účastníkmi na postupe. Po vyjasnení základných otázok je možné v mediácii pokračovať. Môže sa zdať, že príprava mediácie je prehnaná a nie je potrebné sa ňou zaoberať natoľko podrobne. Skúsenosti však potvrdzujú, že zanedbanie prípravy úvodu mediácie spôsobuje následne celý rad nedorozumení a bráni v konštruktívnom riešení sporu.

II. Neprerušovaný čas strán je ďalšou fázou mediácie. Účastníci sa dohodnú v akom poradí budú mať možnosť obvinený i poškodený vyjadriť svoje názory a postoje k riešenej situácii. Každý má právo popísať ako vníma riešený problém. Každá zo strán popíše príbeh zo svojho pohľadu.

Táto fáza býva do značnej miery poznačená emocionálnymi prejavmi. Je dôležité, aby sa účastníci vo svojom vyrozprávaní venovali skutočnému problému. Teda aby riešili problém, ku ktorému mediácia smeruje. Nie je zriedkavosťou, že pri mediácii medzi príbuznými, manželmi, ale aj napríklad susedmi, majú účastníci snahu vyriešiť, alebo minimálne otvoriť na jednom sedení dlhoročné problémy a situácie. Je na mediátorovi, aby dokázal pomôcť účastníkom nájsť spoločné body, sumarizovať jednotlivé sťažnosti a hľadať kľúčový problém, ktorý strany od seba vzďaľuje. Mediátor stručne a jednoducho popisuje to, čo strany hovoria. Nedefinuje

[48] BEDNAŘÍK, A. Riešenie konfliktov.

problém, ale snaží sa preniesť pozornosť z emocionálnej roviny do roviny objektivity. Musí upozorniť účastníkov na to, že k mediácii došlo predovšetkým preto, že jej predchádzalo spáchanie trestného činu a práve tento konflikt majú možnosť riešiť. V rámci konania nie je možné riešiť dlhoročné manželské nezhody a podobne.

Spornou sa stáva aj otázka, či sa majú zaraďovať do mediácie prípady spojené s násilím v rodine. Podľa trestnoprávnych noriem Sovenskej republiky, nie je možné vykonať mediáciu, ak v dôsledku spáchania trestného činu bola spôsobená smrť. V niektorých krajinách však je i takáto mediácia povolená a vykonáva sa s pozostalými obete.

Pri mediácii v oblasti rodinných vzťahov je potrebné rozlíšiť, či ide o nedorozumenie, ktoré manželia naozaj chcú vyriešiť vlastnými silami a za pomoci mediátora, alebo sa jedná o násilie v rodine.

Doterajšie skúsenosti potvrdzujú, že ak vyslovene nie je dokázané, že ide napríklad o trestný čin týrania blízkej osoby a zverenej osoby podľa § 208 Trestného zákona, je účelné mediáciu skúsiť. V mediačnom konaní je možné rozpoznať o akú závažnú situáciu v rodine ide. Ak je situácia naozaj vážna, vec sa mediáciou zvyčajne neskončí. Probačný a mediačný úradník môže byť práve v tomto prípade prvou kontaktnou osobou týranej osoby. Môže jej poradiť ako sa má správať a ako by mala postupovať. Pomáha jej sprostredkovať stretnutie so špecializovaným poradcom, psychológom, či iným odborníkom. Zároveň môže vykonať v súčinnosti s úradmi práce, sociálnych veci a rodiny, sociálnymi oddeleniami miestnych samospráv, rôznymi občianskymi združeniami a mimovládnymi organizáciami ďalšie nevyhnutné kroky na pomoc týranej osobe.

Úlohou mediátora je sledovať a venovať sa nielen obsahu komunikácie, ale aj komunikačnému štýlu, komunikačným vzťahom či iným stránkam komunikácie. Sleduje, kto čo hovorí, čím argumentuje, či prejavuje súhlas alebo nesúhlas, aké sú jeho návrhy. Rovnako dôsledne kontroluje ako, a ako dlho jednotliví účastníci mediácie hovoria. Zabezpečuje zachovanie rovnosti strán počas prejednávania veci. Všíma si spôsob vyjadrovania ako v oblasti verbálnej, tak i neverbálnej komunikácie. Pohľady a všetky prejavy neverbálnej komunikácie môžu mať v mediácii veľký význam pre posúdenie či nenarastá napätie a ako sa vytvára celková atmosféra.

III. Vyjasňovanie záujmov a potrieb je zároveň snahou o vzájomné pochopenie sa. Nejde tu o preukazovanie toho, kto má pravdu. Každú situáciu vnímajú rozliční ľudia rôzne. Uplatňuje sa tu medziosobné a sociálne vnímanie, ktoré sa pokladá za osobitný druh osobného prístupu preto, lebo ho ovplyvňujú osobitné mechanizmy, akými sú:

- **identifikácia** – interpretácia a pochopenie iného človeka prostredníctvom stotožnenia sa s ním,
- **sociálnopsychologická reflexia** – pochopenie iného človeka prostredníctvom podobného uvažovania,
- **empatia** – pochopenie prostredníctvom emočného vcítenia sa do prežívania iného človeka,
- **stereotypizácia** – vnímanie a hodnotenie iného človeka na základe charakteristík určitej sociálnej skupiny[49].

Ak ide o snahu pochopiť sa navzájom, vyjasnenie okolností, za ktorých došlo k spáchaniu trestného činu a objasnenie ujmy, ktorá ním bola spôsobená. Mediátor predovšetkým rozvíja u účastníkov schopnosť empatie a identifikácie. Stereotypizácia uplatňovaná pri stretnutí páchateľa a obete trestného činu je v mnohých prípadoch pomerne silná. Obzvlášť ide o stereotypizáciu z hľadiska predsudkov voči páchateľom trestných činov. V našich podmienkach ide najmä o predsudky voči páchateľom z rómskeho etnika. Často sa stáva, že jedna zo strán nepochopí, ako sa na situáciu pozerá druhá strana. Môžu to byť kultúrne alebo sociálne odlišnosti. Potom je úlohou mediátora vysvetliť, že nemusíme súhlasiť s druhou stranou. Prezentovaný názor je skutočnosťou, ktorú je potrebné brať do úvahy. Len otvorenie komunikačného kanálu umožňuje získať informácie k prípadu a k jeho účastníkom.

Cieľom tejto fázy mediácie je presun pozornosti z minulosti do budúcnosti. Minulosť sa zmeniť nedá, ale môžeme sa pokúsiť spoločne ju prerozprávať. Ide tu o vzájomné pochopenie, nie o prejav súhlasu s konaním páchateľa. Otvárajú sa rôzne možnosti vzájomného vysvetlenia okolností napr. aké dôvody viedli obvineného k spáchaniu trestného činu, aké okolnosti ho k tomu viedli, aké mal vtedy problémy, aký bol motív činu. To všetko sú údaje, ktoré by sa inak poškodený nedozvedel. Prostredníctvom naratívnej terapie je možné situáciu modifikovať.

Od obete sa nežiada aby zmenila svoj postoj a súhlasila s páchateľom. Empatia môže byť užitočná pri prekonávaní vlastných problémov obete. Poškodený si často kladie otázku, prečo sa stal obeťou trestného činu, prečo si ho páchateľ vybral a či bolo možné tomu predísť. Je tu problém z obáv, že sa to môže zopakovať. Obeť nevie pochopiť prečo sa stala obeťou a ani sa zmieriť so skutočnosťou, že sa stala obeťou. Prostredníctvom mediácie môže poškodený aspoň na niektoré zo svojich otázok získať odpoveď. Odpovede mu zároveň môžu uľahčiť vyrovnanie sa s danou situáciou.

[49] KUBÁNI, V. Všeobecná psychológia.

Je to veľmi náročná fáza, v ktorej najčastejšie dochádza k prerušeniu alebo k ukončeniu mediácie. Najčastejšie je to vtedy, ak sporné strany pod vplyvom emócií nie sú schopné ďalej konštruktívne viesť rozhovor. Možnosť vysvetlenia si sporných otázok na neutrálnej pôde, za vedenia neutrálnou osobou spôsobilo, že sa účastníci mediácie dokázali navzájom pochopiť. Tým je vytvorený predpoklad pre ich ďalšie, predpokladáme bezproblémové spolužitie.
V tejto fázi je dôležité, aby mediátor dokázal rozlišovať medzi pozíciami a záujmami účastníkov. Pod pojmom pozícia rozumieme všetko to, čo človek dáva najavo, že chce. Otvorene o tom hovorí. Záujem oproti tomu je dôvod, pre ktorý to chce.
Je potrebné rozlíšiť, čo je pozícia, a čo sú záujmy, ktoré sú zároveň hybnou silou správania. Parafrázovanie a pretlmočenie či preformulovávanie výrokov mediátorom uľahčuje nájdenie spoločných záujmov. Problém sa posúva do budúcnosti a vytvárajú sa predpoklady pre nájdenie vhodného riešenia.

IV. Hľadanie riešenia. Mediátor analyzuje doposiaľ povedané i nepovedané a vytvára predpoklady pre nájdenie vhodného spoločného riešenia. Veľmi často táto fáza pripomína metódu analýzy a syntézy. Účastníci majú možnosť vyjadriť svoje návrhy ktoré by mohli viesť k riešeniu. Všetky návrhy majú byť prijímané bez toho, aby sa a priori odmietali. Preto každý z účastníkov má právo sa k návrhom vyjadriť alebo požadovať ďalšie informácie k jednotlivým návrhom.
Tento systém spolupráce je prínosný pre obidve strany sporu. Zatiaľ čo v klasickom súdnom procese býva zväčša výsledok prinášajúci satisfakciu pre jednu stranu a trest pre druhú stranu. V trestnom konaní niet víťaza. Štát si splnil svoju úlohu potrestať páchateľa. Obeť nič nezískava okrem určitej formy satisfakcie. V procese mediácie sa vytvárajú podmienky pre win – win výsledok. Teda výsledok v ktorom vyhrávajú obaja zúčastnení na mediácii.
Mediátor sa musí zdržať predčasného hodnotenia návrhov. Jeho úlohou je podporovať obidve strany k navrhovaniu možných riešení. Zároveň však hľadá kritériá výberu vhodného riešenia na základe spoločných bodov. Je tiež dôležité posilňovať zodpovednosť obidvoch strán za dosiahnutý výsledok. Mediátor priebežne overuje, či všetci účastníci rozumejú navrhovanému riešeniu, a či toto riešenie je pre nich prijateľné.

V. Tvorba dohody je posledným krokom v mediácii. Je výsledkom celého procesu mediácie a zároveň záväzným riešením sporu do budúcnosti. Dohoda je vždy v písomnej podobe. Spisuje ju spravidla mediátor spoločne s účastníkmi mediácie. V tejto fáze je potrebné ešte vytvoriť priestor pre doposiaľ nezodpovedané otázky, aby po ukončení mediácie nevznikali

nejasnosti. Dohoda má svoje náležitosti. Je účelné, aby bola spísaná v jazyku ktorému rozumie každá zo strán. Dohoda musí byť predovšetkým pre nich pochopiteľná, jasná a zrozumiteľná. Dohoda sa vyznačuje jasnými termínmi, ktoré musia byť merateľné a dosiahnuteľné. Všetci účastníci svojimi podpismi potvrdia súhlas s obsahom dohody.

VI. Záver mediácie spočíva v zhrnutí dosiahnutých výsledkov. Mediátor ocení snahu účastníkov vyriešiť problém a ochotu oboch strán úprimne o veci hovoriť. Má možnosť navrhnúť stranám pomoc aj v budúcnosti, prípadne ďalšiu spoluprácu pri plnení dohody ktorú uzatvorili.

Ak prehodnotíme jednotlivé kroky mediácie, vidíme že má veľa styčných bodov so sociálnou prácou, poradenským procesom či facilitáciou. Postupy a procesy v mediácii sú prevzaté od sociálnej práce.

Iný pohľad na fázy mediácie poskytuje A. Kargulowa. Najpodrobnejšie rozpracovala jednotlivé kroky v mediácii a uvádza týchto 11 fáz mediácie.

1. Budovanie dôvery a kooperácie účastníkov.
2. Stanovenie procedúry a pravidiel.
3. Štrukturalizácia a stanovenie plánu.
4. Definovanie sporu.
5. Stanovenie záujmov účastníkov.
6. Hľadanie možností riešenia.
7. Hodnotenie možných riešení.
8. Voľba riešenia.
9. Stavba celkovej dohody.
10. Spísanie dohody – kontraktu.
11. Formalizácia dohody[50].

Každá mediácia je iná. Rovnako ako je iná každá konfliktná situácia pre svoje špecifiká. Do každej mediácie vstupujú jednotlivé strany konfliktu, ktoré sú zastupované jednotlivcami, ktorí sa vyznačujú charakteristickými neopakovateľnými osobnostnými črtami a emočným rozpoložením, v ktorom do procesu mediácie vstupujú. V neposlednom rade je dôležitým determinantom mediácie aj to, aký konflikt v spore sa bude riešiť.

[50] In: HOLÁ, L. Mediace – způsob řešení mezilidských konfliktů.

V každej mediácii, je možné pozorovať v zásade tú istú sériu krokov v podobe jednotlivých fáz, ktoré sú v rôznej miere oddeľované, štruktúrovane a dodržiavane. Práve tieto fázy mediácie majú zásadný vplyv na priebeh mediácie ako i na samotný výsledok.

Častým javom vyskytujúcim sa v procese mediácie, ktorý ovplyvňuje priebeh mediácie, je vracanie sa jednotlivých strán mediácie z aktuálnej fázy do niektorej z predošlých fáz. Najčastejšie je to spôsobené chybou mediátora. Mediátor neposkytne dostatočný priestor všetkým stranám sporu. Je teda zrejmé, že nielen dodržanie samotného procesu a štruktúry mediácie, ale aj dôsledné plnenie aktivít a cieľov, ktorým sú jednotlivé fázy určené. Postup mediátora má zásadný vplyv na celý štruktúrovaný proces mediácie.

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite jednotlivé fázy mediácie.
2. Analyzujte rozdiely v definovaní fáz mediácie a vysvetlite ktoré fázy sú pre mediáciu nevyhnutné a ktoré je možno nahradiť.

PRINCÍPY MEDIÁCIE

Mediácia je založená na zmene nazerania na samotný konflikt, čo je zároveň i jej základná úloha. Termín konflikt sa však u nás spája s výrazne negatívnou konotáciou. Svojím významom naznačuje rozkol, nesúlad, disharmóniu. Sú to situácie a stavy, ktorým sa človek či už vedome, alebo nevedome bráni. V skutočnosti konflikt nie je ani dobrý, ani zlý. Záleží len na tom, ako človek na konfliktnú situáciu nahliada a ako sa k nej postaví. Práve tu sa mediácia snaží o zmenu perspektívy oboch strán. Filozofia zmeny perspektívy pre zmenu pohľadu na existujúci konflikt vychádza z toho, že konflikt môže byť chápaný nielen negatívne, ale i neutrálne, prípadne pozitívne. Obzvlášť v spojení s úspešnou mediáciou, môže priniesť zmenu konfliktného či konfrontačného stavu. Konflikt za istých podmienok môže predstavovať akýsi katalyzátor pozitívnych zmien. Prinášať množstvo príležitostí v podobe konštruktívnych zmien[51].

Mediácia ako proces je charakterizovaná určitými princípmi, ktorých sa pridržiava. Tieto vymedzujeme v nasledujúcej časti.

[51] HOLÁ, L. Mediace – způsob řešení mezilidských konfliktů.

Dobrovoľná účasť

Mediácia je príležitosť pre zainteresované strany dobrovoľne sa zúčastňovať na procese riešenia sporu. Povinná účasť môže nielen vytlačiť autenticitu zo vzájomnej komunikácie, ale môže ohroziť aj legálne právo zúčastnených strán.

K účasti na mediácii nie je možné žiadnu zo strán prinútiť. Pretože súhlas s účasťou na mediačnom konaní dáva nádej, že strany majú ozajstný záujem svoj spor vyriešiť čo najrýchlejšie a bez zbytočných strát.

Dôvernosť informácií (mlčanlivosť) a dôvera

Ďalším jasným princípom, priamo naviazaným na definíciu mediácie je dôvernosť informácií (zachovanie mlčanlivosti). To stanovujú všeobecné princípy Odporúčania Rady Európy, ale aj zákony č. 550/2003 Z.z o probačných a mediačných úradníkoch a zákon č. 420/2004 Z.z. o mediácii a o doplnení niektorých zákonov. Zároveň stanovujú aj určité obmedzenia. V Odporúčaní Rady Európy je uvedená výnimka spojená s tým, že sa mediátor počas mediácie dozvie o bezprostrednej hrozbe vážneho trestného činu, má povinnosť ho ohlásiť. Vo vysvetlivkách k Odporúčaniu (§ 30) je uvedený záujem na ochrane bezpečnosti ľudí[52].

O tom, že mediácia je dôverná svedčí aj to, že oproti občianskemu súdnemu konaniu, kde platí princíp verejnosti, platí v podmienkach mediačného konania platí princíp neverejnosti. Tým aj diskrétnosť prerokovaných vecí. Povinnosť mlčanlivosti je subjektom ustanovená v § 5 zákona č. 420/2004 Z.z. o mediácii a v § 7 zákona č. 550/2003 Z.z. o probačných a mediačných úradníkoch. Vzťah dôvery je však potrebné vybudovať v samotnom procese mediácie. Medzi aspekty vzniku dôvery a spolupráce v konfliktnej situácii radíme:

- vplyv hodnotovej štruktúry konfliktnej situácie,
- vplyv možností komunikácie s partnerom v konflikte,
- vplyv postojov účastníkov,
- vplyv sociálnych situačných faktorov,
- vplyv času[53].

Začiatočné súperenie strán sa v priebehu procesu mení na spoluprácu pri hľadaní vhodných riešení a spoločnom koncipovaní výslednej dohody. Ak k tejto zmene nedôjde, nebude možná ani vzájomná dohoda.

[52] Odporúčanie Rady Európy č. (99) 19 o Mediácii v trestných veciach.
[53] KŘIVOHLAVÝ, J. Jak zvládat stres.

Neutralita

Mediátor má byť neutrálnou osobou. Jeho povinnosťou je byť k dispozícii pre obidve strany sporu. Zároveň má zastupovať záujmy oboch strán.

To znamená, že mediátor sa nemôže angažovať len v prospech jednej strany. Má sa vyhýbať všetkým aktivitám, ktoré by mohli ohroziť ktorúkoľvek stranu sporu. Môže poskytovať poradenstvo, poskytnúť konkrétnu informáciu alebo odkázať osobu na príslušnú právnu či inú pomoc, ak ju strana sporu potrebuje. Aj v tomto prípade má dodržať pravidlo rovnováhy a poskytnúť informácie, aj druhej strane. Neutralitu nechápeme len v rozsahu nestrannosti. Je potrebné ju vnímať skôr ako viacstrannosť, ktorá je zameraná na dosahovanie výsledkov mediácie a prinášanie pozitívnych prínosov pre obe strany sporu.

Vnímanie nerovnováhy síl

Je ďalším dôležitým princípom mediátora. Jeho obsahom je vnímanie nerovnováhy síl medzi zainteresovanými stranami. Mediátor má zasiahnuť a vykompenzovať očividnú nerovnováhu medzi stranami. Toto sa musí udiať otvoreným spôsobom tak, aby druhá strana vedela, čo a prečo sa deje. V prípadoch nerovnováhy síl sa niekedy odporúča ko-mediácia (comediation), alebo zaradenie ďalšej osoby na podporu slabšej strany. To však môže mediátor zrealizovať len vtedy, ak s tým súhlasia všetky zainteresované strany.

Pozornosť je potrebné venovať aj tomu, ako je vnímaná neutralita účastníkmi mediácie. Aj keď je mediátor schopný oddeliť predchádzajúce kontakty od súčasného riešenia sporu, predchádzajúce spojenie medzi mediátorom a jednou zo strán, druhá strana nemusí prijať. Preto je v takom prípade lepšie, ak sa mediátor prípadu vzdá a odovzdá ho ďalšiemu mediátorovi.

Vyváženosť

Znamená zabezpečenie toho, aby sa zúčastnené strany rovnomerne podieľali na procese riešenia sporov. Každý účastník mediácie má mať rovnaký čas a rovnakú možnosť vyjadriť sa ku všetkým obsahom mediačného konania. Vyváženosť sa týka aj zdieľaných informácií ako i vyváženosti práv a povinností.

Pochopenie odlišností

Účastníci konfliktu sú na začiatku mediácie sústredení na vlastné pocity, názory, záujmy a potreby, ktoré považujú za správne a pravdivé. Mediátor im napomáha v odhaľovaní a rešpektovaní odlišných názorov a potrieb druhej strany rôznymi technikami a to podľa vlastnej

skúsenosti, kvalifikácie, tvorivosti. Výrazom pochopenia odlišností je výsledná dohoda, ktorá reflektuje a uspokojuje potreby a záujmy oboch strán.

Hľadanie nových možností-alternatív

V prípade hľadania nových alternatív vnímame dva základné náhľady:

- širší, podľa ktorého je samotné riešenie konfliktu cestou mediácie hľadaním nových možností. Klient sa už pokúšal situáciu riešiť prostriedkami, ktoré mu v minulosti pomohli, ale v tomto prípade mu nepriniesli očakávaný výsledok;
- užší, v ktorom je hľadanie nových možností jedným z krokov mediačného procesu[54].

Nezávislosť

Mediátor nie je finančne, vzťahovo, emocionálne alebo psychicky prepojený so žiadnou zo strán sporu. Mediátor nemá vykonávať mediáciu s účasťou osôb blízkych, najmä svojich príbuzných alebo známych[55]. Obdobne je predpojatý pre vedenie mediácie, ak ide o osoby ku ktorým má mediátor veľmi priateľský alebo nepriateľský vzťah, alebo má na veci osobný záujem.

Dodržiavanie týchto princípov pomáha zabezpečiť to, že strany vnímajú pomoc tretej osoby – mediátora, priaznivo a pozitívne. Je povinnosťou mediátora odstúpiť od prípadu, ak si je vedomý toho, že nevie dodržať tieto princípy.

Sloboda rozhodovania

Princíp slobody rozhodovania úzko súvisí s princípom dobrovoľnosti – strany sa slobodne rozhodli pre mediáciu a svojím rozhodnutím od nej môžu kedykoľvek odstúpiť. Sloboda je úzko spojená s prejavom vôle osoby. Konanie každého jedinca je spojené s jej vôľovým rozuhodnutím neovplyvneným inými jedincami či okolnosťami.

Prevzatie zodpovednosti

V mediácii sú role medzi účastníkmi primerane rozdelené, klienti sa sústredia na vecnú stránku vyjednávania a procesom sa zaoberajú len v rovine kontroly, kedy kontrolujú neutralitu a spravodlivosť mediátora. Klienti sú zodpovední za vecnú stránku riešenia konfliktu – samotný spôsob riešenia[56].

[54] HOLÁ, L. Mediace a možnosti využití.
[55] MATOUŠEK, O. Metódy a řízení sociální práce.
[56] HOLÁ, L. Mediace a možnosti využití.

Dodržiavanie týchto princípov pomáha zabezpečiť, že strany vnímajú pomoc tretej osoby pozitívne a priaznivo.

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite jednotlivé princípy mediácie.
2. Ktoré ďalšie princípy by ste pri mediácii predpokladali?
3. Ktorý z princípov má pre strany mediácie má pre strany mediácie najväčší význam?

VÝKON MEDIÁCIE V TRESTNOM KONANÍ

Ako už bolo niekoľkokrát uvádzané, mediáciu je možné využiť vo viacerých oblastiach, pretože je jednou z najefektívnejších metód riešenia sporov a konfliktov. Jej vznik ako i prvotný rozvoj však vnímame v oblasti trestnej justície, kde má najdlhšiu tradíciu. Mediácia v trestnej justícii je charakterizovaná ako metóda riešenia konfliktov, pri ktorej osoba, ktorá zaujíma vyvážené postavenie ku všetkým stranám sporu (mediátor), pomáha nájsť prijateľné riešenie danej situácie s cieľom urovnať vzájomné vzťahy strán[57].

Cieľom mediácie je spoločné hľadanie vhodného a obojstranne uspokojivého riešenia, ktorým sa zmierni alebo zníži aktuálne existujúci konflikt prostredníctvom vzájomnej komunikácie.

V zmysle Odporúčania Rady Európy č. 99 o mediácii v trestných veciach mediácia je proces umožňujúci osobám, ktorých sa týka trestný čin, zúčastniť sa aktívne, slobodne a spôsobom zaručujúcim mlčanlivosť, na jeho riešení pod metodologickým vedením neutrálnej tretej osoby. Jeho cieľom je uľahčiť komunikáciu a podporiť vzájomnú dohodu oboch strán o pravidlách a podmienkach urovnania a ozdravenia vzťahov[58].

Podstata mediácie spočíva v sprostredkovaní riešenia sporu, za účasti tretej strany, ktorou je mediátor. Úlohou mediátora je riadiť proces mediácie a napomôcť stranám sporu dospieť k riešeniu, ktoré uspokojí ich záujmy a potreby. Tento spôsob riešenia konfliktov vychádza z presvedčenia, že strany konfliktu sú schopné veľké množstvo sporov riešiť vlastnými silami s minimom vonkajších zásahov. Najväčší dôraz sa preto kladie na samotný proces komunikácie medzi páchateľom, obeťou a subjektmi dotknutými trestným činom. V jeho centre stojí mediátor, ktorý takúto komunikáciu uľahčuje a usmerňuje[59]. Celý tento proces má viesť k tomu, aby si páchateľ uvedomil dôsledky svojho činu a prevzal zodpovednosť za jeho kompenzáciu. Zároveň, aby sa obeť zbavila pocitu ohrozenia, strachu a ďalších negatívnych emócií. Taktiež v neposlednom rade, aby v procese mediácie bolo nájdené všetkými stranami prijateľné riešenie. Zo samotnej podstaty mediácie teda vyplýva, že jej realizovanie si vyžaduje citlivý a nestranný prístup[60].

Mediáciu nemožno realizovať bez výslovného súhlasu obvineného a poškodeného. Tým dochádza k výraznej zmene postavenia poškodeného v trestnom konaní. Zmyslom mediácie je sprostredkovanie alternatívneho riešenia konfliktu spojeného s trestným stíhaním pre trestnú

[57] OUŘEDNÍČKOVÁ, L. Probační a mediační služba jako nově vznikající oblast sociální práce.
[58] Odporúčania Rady Európy č. 99 o Mediácii v trestných veciach.
[59] KUNOVÁ, J. Probačná a mediačná služba – nová forma resocializácie a prevencie kriminality.
[60] HOLÁ, L. Mediace – způsob řešení mezilidských konfliktů.

činnosť. Mediácia prispieva k objasneniu príčin trestnej činnosti, urovnaniu vzájomných vzťahov medzi obvineným a poškodeným, vytvoreniu podmienok pre maximálne možný individuálny prístup k prípadu a účinnú prevenciu recidívy trestnej činnosti. Cieľom mediácie uplatňovanej v trestných veciach je vždy dosiahnutie takého výsledku, ktorý bude mať určitý význam pre rozhodovanie v trestnom konaní. Samotná mediácia zostáva mimo trestno procesný postup[61]. Mediáciu nemožno stotožňovať s trestným procesom alebo s trestným konaním a rozhodnutím v trestnej veci. V rámci mediácie nie je možné riešiť otázku viny či neviny obvineného, ani skutkové pochybnosti týkajúce sa dokumentovaného trestného činu. To je vyhradené dokazovaniu orgánmi činnými v trestnom konaní a v konaní pred súdom a pri rozhodovaní súdu. Pred súdnym konaním nie je vytváraný žiadny zvláštny priestor pre odstraňovanie napätia a dôsledkov vzniku konfliktu medzi obvineným a poškodeným. A práve mediácia, tento priestor vytvára. Už samotný fakt, že došlo k mediácii, je veľmi dôležitý. Aj keď sa poškodený s obvineným stretnú, nemusí vždy dôjsť k zmiereniu.

V praxi Slovenskej republiky pôsobí pre sprostredkovanie mediácie v trestných veciach probačný a mediačný úradník. Ide o zamestnanca príslušného súdu. Ten je limitovaný normami trestného práva. Tento rámec nesmie prekročiť. Keďže mediácia prebieha pred rozhodnutím súdu, je nutné rešpektovať zásadu prezumpcie neviny. Pokiaľ sú právoplatným rozhodnutím nerozhodne o vine obvineného, musí sa na obvineného pozerať ako na nevinného. To vedie k tomu, že obvinený musí svoju vinu priznať. Trestný poriadok stanovuje, že na skutočnosti zistené počas mediácie sa pri súdnom konaní nesmie prihliadať. To umožňuje obvinenému uznať svoju vinu bez obavy, že v prípade neúspešnej mediácie, to bude v súdnom konaní použité v jeho neprospech. Priznanie viny a ochota odčiniť to, čo z protiprávneho konania vzniklo je predpokladom mediácie v trestnom konaní. Pre poškodeného tak môže vzniknúť nejasná, resp. nepochopiteľná situácia. V priebehu mediácie sa obvinený priznal a popísal aj to prečo a ako sa skutok stal. Dokonca svoje konanie oľutoval. Po neúspešnej mediácii, v súdnom konaní, obvinený svoje konanie popiera a háji svoju nevinu. Ak nie je dostatok dôkazov o vine, súdu neostane nič iné ako rozhodnúť o nevine obvineného. Pričom obidve konania prebehli na tom istom súde.

Pre lepšie pochopenie priebehu mediácie v trestnom konaní uvádzame schému, ktorá zobrazuje postup mediačného a probačného úradníka, pri vykonávaní mediácie.

[61] ŠTERN, P. Zrod probační a mediační služby souvisí se zavádením alternativních postupů.

Schéma procesu mediácie v trestnom konaní[62]

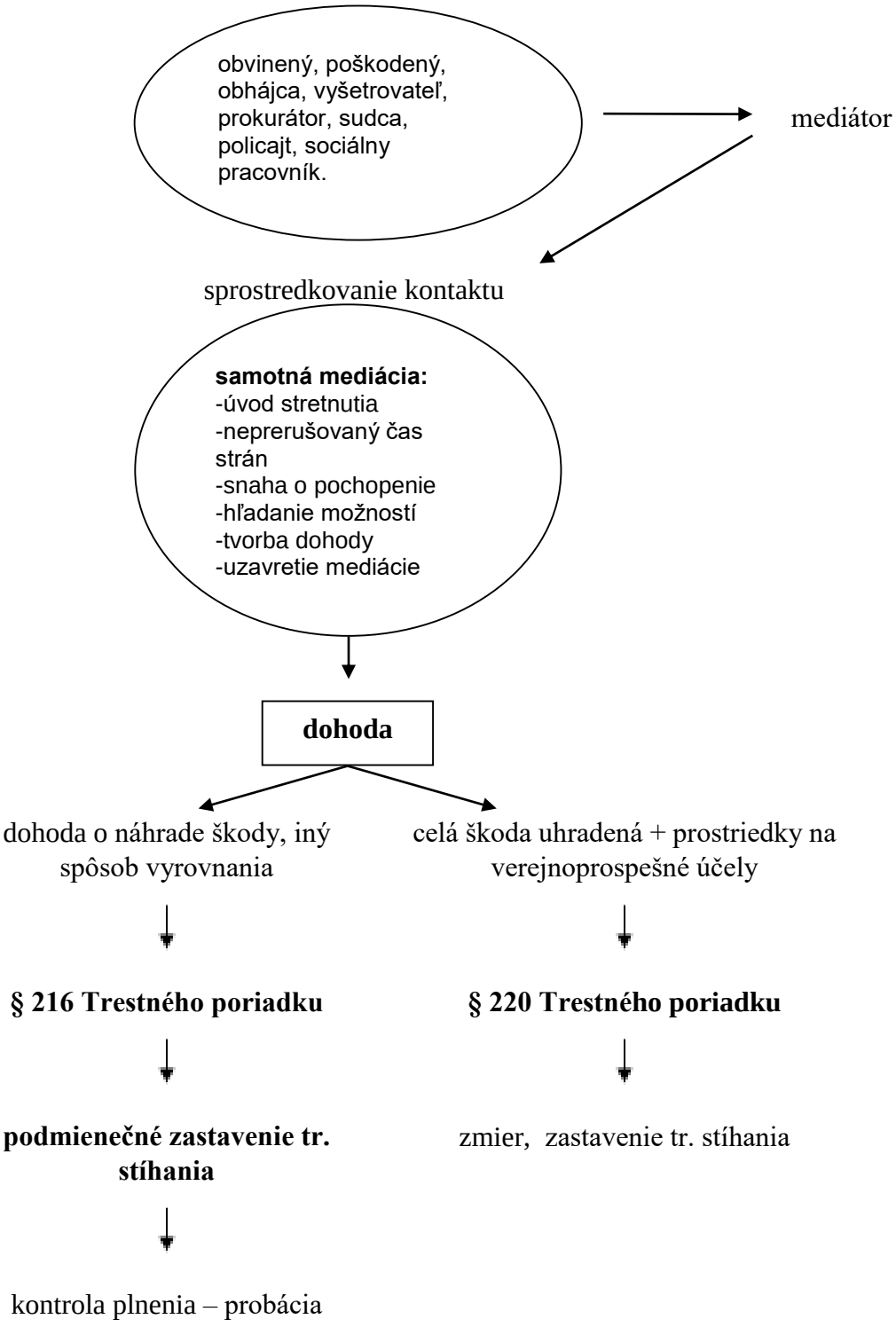

Prípady poskytované na vykonanie mediácie sú spravidla pri menej závažných trestných činoch. Väčšinou sa jedná o úmyselné trestné činy s trestnou sadzbou neprevyšujúcou tri roky alebo nedbanlivostné trestné činy s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou päť rokov.

[62] KNOBLOCHOVÁ, V. Alternativní zpusob řešení sporu: Porovnání soudního smíru a mediace.

O vykonanie mediácie môže požiadať každý, koho sa spôsobený trestný čin priamo dotýka. Teda obvinený, poškodený, obhajca obvineného, sudcovia, prokurátori, vyšetrovatelia, policajti. Vyšetrovateľ, alebo poverený orgán Policajného zboru musí prípad vyšetriť tak, aby bolo zrejmé o aký trestný čin ide. Na tomto základe je vznesené obvinenie proti konkrétnej osobe, dôvodne podozrivej zo spáchania trestného činu. Mediácia sa môže uskutočniť len so súhlasom sudcu, prípadne prokurátora v prípravnom konaní. Obdržaním spisu prípadu určeného na mediáciu, probačný a mediačný úradník nadviaže kontakt s obvineným i poškodeným a postupuje podľa predpísaných protokolov.

Ak účastníci súhlasia s vykonaním mediácie, dôjde k ich stretnutiu a mediácia sa začne. Je pritom dôležité upozorniť, ako obvineného, tak aj poškodeného na to, že konečné rozhodnutie prináleží súdu. Úspešná mediácia sa končí spísaním dohody o náhrade škody. Spôsob vyrovnania môže byť rôzny. Ak sa účastníci dohodnú na tom, že pre satisfakciu je dostatočné ospravedlnenie obvineného a vysvetlenie si okolností trestného činu, výsledkom nie je dohoda, ale spíše sa záznam z mediácie. V zázname sa uvádzajú presné vyjadrenia a postoje účastníkov mediácie k prejednávanej veci.

V dohode mediačný a probačný úradník presne popíše postup pri náhrade škody. Základné vymedzenie toho, ako a akým spôsobom bude náhrada škody uskutočnená. Nemusí vždy ísť o finančné vyrovnanie. Ak trestným činom došlo k zničeniu nejakej veci, môžu sa účastníci mediácie dohodnúť na tom, že obvinený poškodenému zadováži vec novú. Prípadne sa môžu dohodnúť na oprave starej veci.

V tejto súvislosti sa môžu vyskytnúť námietky. Nie je jednoduché si predstaviť, že páchateľ má prichádzať do styku s poškodeným pri oprave poškodeného majetku. Aj takéto riešenie je možné a je potrebné, aby mediátor bol pripravený aj na takúto alternatívu. V prípade, ak by súd vydal bez mediácie trestný rozkaz, ktorým by stanovil aj náhradu škody, tento výchovný aspekt by sa stratil. Je možné reálne predpokladať, že ani poškodený, by sa vzhľadom na finančnú situáciu obvineného, satisfakcie nedočkal.

Ak dôjde v rámci mediácie k okamžitej náhrade škody, predmetná vec sa môže ukončiť zmierom. Po schválení zmieru dochádza k zastaveniu trestného stíhania podľa § 220 Trestného poriadku, v konaní o prečine, na ktorý trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou neprevyšujúcou päť rokov, môže prokurátor so súhlasom obvineného a poškodeného rozhodnúť o schválení zmieru a zastaviť trestné stíhanie, ak obvinený:

a) vyhlási, že spáchal skutok, za ktorý je stíhaný a nie sú dôvodné pochybnosti o tom, že jeho vyhlásenie bolo urobené slobodne, vážne a určito,

b) nahradil škodu, pokiaľ bola činom spôsobená, alebo urobil iné opatrenia na náhradu škody, alebo inak odstránil ujmu vzniknutú trestným činom,
c) zloží na účet súdu a v prípravnom konaní na účet prokuratúry peňažnú sumu určenú konkrétnemu adresátovi na všeobecne prospešné účely a táto peňažná suma nie je zrejme neprimeraná závažnosti spáchaného trestného činu a vzhľadom na povahu a závažnosť spáchaného činu, na mieru akou bol trestným činom dotknutý verejný záujem, na osobu obvineného a na jeho osobné a majetkové pomery považuje takýto spôsob rozhodnutia za dostačujúci.

Skúsenosti s využitím inštitútu zmieru v trestnom konaní v susediacich štátoch naznačujú, že zmier môže byť tým nástrojom, ktorý pomôže odbremeniť súdy od súdnych konaní v menej závažných trestných veciach a zníži tak percento ukladaných trestov odňatia slobody[63].

V prípade, že sa strany sporu dohodnú na postupnom splácaní škody, ak obvinený je ochotný škodu nahradiť, ale nemá dostatok finančných prostriedkov, výsledkom môže byť podmienečné zastavenie trestného stíhania podľa § 216 Trestného poriadku. Podmienečne zastaviť trestné stíhanie je možné v prípade, že sa jedná o prečin, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje päť rokov. Prokurátor môže so súhlasom obvineného, v čase po vznesení obvinenia až do podania obžaloby na návrh policajta alebo aj bez návrhu podmienečne zastaviť trestné stíhanie, ak páchateľ:

a) vyhlási, že spáchal skutok, za ktorý je stíhaný a nie sú dôvodné pochybnosti o tom, že jeho vyhlásenie bolo urobené slobodne, vážne a zrozumiteľne,
b) nahradil škodu, ak bola činom spôsobená, alebo s poškodeným o jej náhrade uzavrel dohodu alebo urobil iné opatrenia na jej náhradu,
c) vzhľadom na osobu obvineného s prihliadnutím na doterajší život a na okolnosti prípadu možno dôvodne takéto rozhodnutie považovať za dostačujúce.

V rozhodnutí o podmienečnom zastavení trestného stíhania sa určí skúšobná doba na jeden až päť rokov. Skúšobná doba sa začína právoplatnosťou tohto rozhodnutia o podmienečnom zastavení trestného stíhania. Obvinenému, ktorý uzavrel s poškodeným dohodu o spôsobe náhrady škody, sa v rozhodnutí o podmienečnom zastavení trestného stíhania uloží, aby škodu v priebehu skúšobnej doby uhradil. Obvinenému možno tiež uložiť, aby v skúšobnej dobe dodržiaval primerané obmedzenia a povinnosti smerujúce k tomu, aby viedol riadny život.

Ak boli obvinenému uložené primerané obmedzenia a povinnosti, je povinný sa podrobiť kontrole technickými prostriedkami, ak bola nariadená. Hlavný zmysel podmienečného

[63] ČENTÉŠ, J. a J. VIKTORYOVÁ, K niektorým ustanoveniam novely trestného poriadku.

odsúdenia je okrem humánneho prístupu k páchateľovi v tom, že ho nevytrháva z existujúcich sociálnych väzieb. Ale naopak, lebo ho pod hrozbou výkonu trestu odňatia slobody, núti využiť možnosť, aby viedol riadny život občana. Naviac znižuje negatívne dopady prizonizácie, ktoré sú s nepodmienečným trestom odňatia slobody spojené[64].

Ak sa obvinený a poškodený dohodli na postupnom splácaní škody, alebo inej náhrade, ktorá si vyžaduje dlhší čas na realizáciu, potom tento obvinený je zaradený do probácie a probačný úradník kontroluje, či obvinený dodržiava plnenie dohody, ako aj to, či vedie riadny život.

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite proces mediácie v trestnom konaní.
2. Aké sú podmienky pre zastavenie trestného stíhania?
3. Aký je rozdiel medzi zastavením trestného stíhania a podmienečným zastavením trestného stíhania?

MEDIÁCIA A ODKLONY V TRESTNOM KONANÍ

Súčasťou platného a účinného trestného poriadku sú odklony v trestnom konaní, ako určité špecifické postupy, ktoré napomáhajú zjednodušeniu a zrýchleniu trestného konania. Pri odklonoch nedochádza k potrestaniu páchateľa a podstatu tvorí určitá dohoda. Medzi odklony, kde mediácia vytvára najširšie podmienky na ich uplatnenie, patria zmier a podmienečné zastavenie trestného stíhania.

Zmier

Inštitút zmieru predstavuje formu odklonu, ktorý má umožniť, aby na základe dohody medzi štátom a poškodeným na jednej strane a obvineným na strane druhej, došlo k ukončeniu trestného stíhania bez potrestania páchateľa[65]. Schválenie zmieru prichádza do úvahy v prípade menej závažných deliktov. Teda prečinu, za ktorý Trestný zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje päť rokov, po splnení zákonom stanovených predpokladov stanovených v ustanovení § 220 ods. 1 Trestného poriadku.

Orgánom oprávneným rozhodnúť o zmieri je v prípravnom konaní **prokurátor** podľa ustanovenia § 220 ods.1 Trestného poriadku, a v konaní pred súdom **samosudca** po preskúmaní

[64] FÁBRY, A. a I. NOVÁK, Základy penológie.
[65] ŠÁNDOR, I. Projekt probačnej a mediačnej služby.

obžaloby podľa ustanovenia § 241 ods. 6 Trestného poriadku, alebo **súd** na hlavnom pojednávaní podľa ustanovenia § 290 ods. 5 Trestného poriadku. Inštitút zmieru sa uplatňuje najmä v tých prípadoch, keď trestný čin je prevažne prejavom konfliktu medzi obvineným a poškodeným, pričom záujem na usporiadaní ich vzájomných vzťahov je preferovaný pred záujmom štátu na odsúdení páchateľa. Predstavuje teda alternatívny postup k potrestaniu[66]. Zmier môže byť schválený len so súhlasom obvineného a poškodeného.

Mediácia ako mimosúdne riešenie sporu poskytuje práve v prípadoch, kde je potrebné urovnať konflikt medzi obvineným a poškodeným, efektívny priestor na doriešenie týchto vzťahov. Vytvára možnosti pre odpustenie, aktívne zapojenie všetkých účastníkov do riešenia trestného konfliktu, vysporiadanie otázky náhrady škody, prípadne morálne zadosťučinenie v podobe ospravedlnenia[67].

Mediácia sa v týchto prípadoch realizuje v rámci klasickej štruktúry. Výsledkom úspešnej mediácie je obvykle uzatvorená Dohoda o zmieri. V jej rámci si účastníci uplatňujú nároky na vysporiadanie škody ako i prípadne ďalšie nároky, morálneho či etického charakteru. Obvykle ide o satisfakciu, ktorá zmierňuje negatívny dopad toho, že páchateľ poškodil právo obete na suverenitu jej rozhodovania.

Schváliť zmier nemožno, ak:

a) trestným činom bola spôsobená smrť osoby,
b) je vedené trestné stíhanie pre korupciu, alebo
c) je vedené trestné stíhanie proti verejnému činiteľovi alebo zahraničnému verejnému činiteľovi pre trestný čin spáchaný v súvislosti s výkonom ich právomocí a v rámci ich zodpovednosti[68].

Podmienečné zastavenie trestného stíhania

Inštitút podmienečného zastavenia trestného stíhania je osobitným spôsobom zastavenia trestného stíhania a má predbežný charakter. Podobne ako pri inštitúte zmieru, ide o formu odklonu, teda určitý špecifický postup, ktorý má umožniť, aby na základe dohody medzi štátom na jednej strane a obvineným na strane druhej došlo k ukončeniu veci bez potrestania páchateľa.[69] Inštitút zmieru sa využíva v prípadoch doposiaľ netrestaných osôb u ktorých je

[66] ŽILINKA, M. K alternatívnym spôsobom vybavenia trestných vecí podľa zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.
[67] BOŘILOVÁ, Z. Mediace v trestní justici ČR.
[68] Trestný poriadok.
[69] IVOR, J. a kol.Trestné právo.

pravdepodobné, že takéto ukončenie veci bude postačujúce, vzhľadom na okolnosti, a povahu spáchaného trestného činu a aj vzhľadom na pomery obvineného. To v konečnom dôsledku prispieva k rýchlejšiemu vybaveniu trestných vecí v prípadoch skutkovo a právne jednoduchších[70].

Oprávneným orgánom rozhodnúť o podmienečnom zastavení trestného stíhania je v prípravnom konaní **prokurátor** podľa ustanovenia § 216 Trestného poriadku. V konaní pred súdom **sudca** pre prípravné konanie podľa ustanovenia § 348 ods. 1 písm. c/ a ustanovenia § 241 ods. 1 písm. g/ Trestného poriadku, **samosudca** po preskúmaní obžaloby podľa ustanovenia § 241 ods. 1 písm. g/ a ustanovenia § 350 ods. 2 Trestného poriadku, súd na hlavnom pojednávaní podľa ustanovenia § 290 ods. 5 Trestného poriadku a odvolací súd podľa ustanovenia § 320 ods. 1 písm. b/ Trestného poriadku.

Na rozdiel od inštitútu zmieru sú v tomto prípade určité odlišnosti. Prvý rozdiel spočíva v tom, že v prípade schválenia podmienečného zastavenia trestného stíhania sa nevyžaduje súhlas poškodenej strany. Vyžaduje sa súhlas obvineného. Taktiež sa pri tomto postupe na rozdiel od zmieru neuhrádza suma určená na verejnoprospešné účely. Výsledok mediačného konania vyúsťuje spravidla do uzavretia Dohody o náhrade škody.

Okolnosťami, ktoré vylučujú aplikáciu podmienečného zastavenia trestného stíhania sú:

- spôsobená smrť,
- vedené trestné stíhanie pre trestné činy korupcie,
- vedené trestné stíhanie proti verejnému činiteľovi, zahraničnému verejnému činiteľovi pre trestný čin spáchaný v súvislosti s výkonom ich právomoci a v rámci ich zodpovednosti.

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite prečo sú tvorené odklony v trestnom konaní.
2. Vysvetlite podmienky zmieru.
3. Vysvetlite podmienky podmienečného zastavenia trestného stíhania.

[70] HUSÁR, E. Trestné právo procesné.

POSTAVENIE OBETE V MEDIÁCII

Obeť nie je v trestnom poriadku definovaná. Trestný poriadok ju vymedzuje ako poškodeného. Poškodenou je osoba, ktorú trestný poriadok v § 46 definuje ako osobu, ktorej bolo trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková, morálna alebo iná škoda, alebo boli porušené či ohrozené jej iné zákonom chránené práva alebo slobody. Pre účely trestného konania môžeme obeť označiť ako poškodeného.

Zmena v tejto oblasti nastala až prijatím zákona č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov s účinnosťou od 1.1.2018. Nová právna úprava rozširuje práva poškodených a priznáva im postavenie obete. Obeťou je:

1. fyzická osoba, ktorej bolo alebo malo byť trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková škoda, morálna alebo iná škoda alebo boli porušené, či ohrozené jej zákonom chránené práva alebo slobody,
2. príbuzný v priamom rade, osvojiteľ, osvojenec, súrodenec, manžel a osoba, ktorá žila v čase smrti v spoločnej domácnosti s osobou, ktorej trestným činom bola spôsobená smrť. Rovnako aj osoba závislá od osoby, ktorej bola trestným činom spôsobená smrť a ak v dôsledku smrti tejto osoby utrpeli škodu. Ak je týchto osôb viac, považuje sa za obeť každá z nich[71].

Zo skupiny obetí zákon vymedzuje skupinu obzvlášť zraniteľných obetí za ktoré je možné považovať:

1. Dieťa. Rozumieme ním osobu mladšiu ako osemnásť rokov. Ak nie je vek osoby známy a existuje dôvod domnievať sa, že je dieťaťom, považuje sa za dieťa, až kým sa nepreukáže opak.
2. Osoba staršia ako 75 rokov.
3. Osoba so zdravotným postihnutím.
4. Obeť trestného činu obchodovania s ľuďmi, trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby a trestného činu spáchaného organizovanou skupinou. Ale aj obeť niektorého z trestných činov proti ľudskej dôstojnosti, niektorého z trestných činov terorizmu alebo trestného činu domáceho násilia.

[71] Zákon č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov.

5. Obeť trestného činu spáchaného násilím alebo hrozbou násilia z dôvodu jej pohlavia, sexuálnej orientácie, národnosti, rasovej alebo etnickej príslušnosti, náboženského vyznania alebo viery.
6. Obeť iného trestného činu, ktorá je vystavená vyššiemu riziku opakovanej viktimizácie zistenému na základe individuálneho posúdenia obete a jej osobných vlastností, vzťahu k páchateľovi alebo závislosti od páchateľa, druhu alebo povahy a okolností spáchania trestného činu[72].

Osobitne je vymedzená obeť násilného trestného činu. Je to fyzická osoba, ktorej bola úmyselným násilným trestným činom spôsobená ujma na zdraví. Ak takáto osoba v dôsledku tohto činu zomrela, obeťou násilného trestného činu je aj pozostalý manžel a pozostalé dieťa. Ak takéto osoby nie sú, tak postavenie obete získava pozostalý rodič. Ak ani takáto osoba už neexistuje, tak osoba, ku ktorej mal zomretý vyživovaciu povinnosť.

Každá osoba, ktorá tvrdí, že je obeťou, sa považuje za obeť, kým sa nepreukáže opak, alebo ak nejde o zjavné zneužitie postavenia obete, a to bez ohľadu na to, či bol páchateľ trestného činu zistený, trestne stíhaný alebo odsúdený.

Trestný čin ovplyvňuje už existenciu pyramídu ľudských hodnôt a ustálenú štruktúru vlastných životných ideálov. Človek sa cíti oklamaný, podvedený, cíti v sebe prázdnotu a zlosť. Zrejme ním prechádzajú všetky emócie, ktoré človek má. Stále znova sa mu v pamäti objavuje nechcený zážitok, čo ho núti, aby ho stále znova a znova prežíval. Takáto zmena v poskladaní a preskladaní hodnôt a ľudských ideálov je jadrom vyrovnávania sa s viktimizáciou[73].

Za kľúčový fakt je možné považovať, že trestný čin ovplyvní dve životne dôležité ilúzie. V bežnom životnom stereotype si ich príliš neuvedomujeme. Aj napriek tomu, že patria k základným predpokladom duševného zdravia a psychickej pohody. Prvá ilúzia tak vychádza zo základnej ľudskej potreby, ktorou je potreba bezpečia. Druhá ilúzia vychádza z nadstavbových ľudských potrieb, ktorými sú potreba sebapresadzovania a sebarealizácie[74].

Trestný čin spôsobuje na kratšiu, alebo dlhšiu dobu:

- **stratu ilúzie dobrého sveta,** teda pocit dusivého strachu, ktorý sprevádza stratu dôvery k ľudom a v ľudí a súčasne tak obete získavajú dojem, že svet je choré a smutné miesto plné nepredstaviteľných nástrah,
- **stratu ilúzie kontroly** ktorý sa prejavuje tým, že obeť chápe ako situáciu, v ktorej sa ocitla a predovšetkým jej následky, ktoré musí niesť a ktoré si sama nezavinila a

[72] Zákon č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov.
[73] PROCHÁDZKA, R. Teorie a praxe poradenské psychologie.
[74] ČÍRTKOVÁ, L. Policejní psychologie.

tak nevidí zmysel v ďalšom plánovaní svojho života, alebo jeho kontrole. Stráca tak životný entuziazmus a vôľu meniť veci okolo seba a to aj tie, ktoré bezprostredne súvisia s jej existenciou[75].

Stav viktimizácie obeť prežíva ako hlbokú osobnostnú krízu. Pocit prekvapenia sa nevytráca. Typickou reakciou pri vnútornej reči sú otázky typu Prečo práve ja? Prečo sa to stalo práve mne. Potom sú to otázky typu čo ak...by som tam nebol išiel, ak by som bol urobil to či niečo iné. Ale ani jedna otázka nemôže zmeniť fakt, že sa to stalo. Tieto otázky vytvárajú maladaptívne myslenie, ktoré je závislé od toho, aký význam obeť prikladá následkom trestného činu. Čím je trestný čin závažnejší, tým ťažšie sa s ním obeť zmieruje. Základom zmierenia je prenos danej skúsenosti z emocionálnej roviny do roviny kognitívnej. Obeť sa postupne prestáva vracať k spáchanému trestnému činu a jeho následku a danú skutočnosť si prenesie do svojich skúseností – „stal som sa obeťou trestného činu“. Nie vždy sa obeť dozvie prečo sa stala obeťou, čo k tomu viedlo a aké predispozície ju predurčili ako obeť.

Poškodený má právo vyjadriť sa, či súhlasí s trestným stíhaním, má právo uplatniť si nárok na náhradu škody, robiť návrhy na vykonanie dôkazov alebo na ich doplnenie, predkladať dôkazy, nazerať do spisov a preštudovať ich, zúčastniť sa na hlavnom pojednávaní a verejnom zasadnutí konanom o odvolaní alebo o dohode o priznaní viny a prijatí trestu, vyjadriť sa k vykonaným dôkazom, má právo záverečnej reči a právo podávať opravné prostriedky v rozsahu vymedzenom trestným poriadkom.

Poškodený, ktorý má proti obvinenému nárok na náhradu škody, ktorá mu bola trestným činom spôsobená. Je oprávnený navrhnúť, aby súd v odsudzujúcom rozsudku uložil obžalovanému povinnosť nahradiť túto škodu. Súd môže odsúdenému uložiť povinnosť nahradiť spôsobenú škodu v plnej výške alebo čiastočne a so zvyškom nároku súd odkáže poškodeného na občianskoprávne konanie.

O odškodnenie môže požiadať obeť násilného trestného činu, ktorá je občanom Slovenskej republiky, občanom iného členského štátu, alebo osobou bez štátnej príslušnosti, ktorá má na území Slovenskej republiky alebo na území iného členského štátu trvalý pobyt, alebo cudzí štátny príslušník za podmienok a v rozsahu ustanovenom medzinárodnou zmluvou, ktorá bola ratifikovaná a vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak k ujme na zdraví došlo na území Slovenskej republiky. O odškodnenie môže požiadať aj obeť násilného trestného činu, ktorá má v Slovenskej republike udelený azyl, doplnkovú ochranu, dočasné útočisko, pobyt alebo tolerovaný pobyt, ak k ujme na zdraví došlo na území Slovenskej republiky.

[75] BUBELINI, J. a F. GAJDOŠ, Aktuálne problémy prevencie kriminality.

Odškodnenie obeti násilného trestného činu nemožno priznať, ak

- ujma na zdraví jej bola plne uhradená inak,
- obeť násilného trestného činu je zároveň páchateľom trestného činu, v súvislosti s ktorým sa považuje za obeť násilného trestného činu,
- nedala súhlas na trestné stíhanie podľa § 211 Trestného poriadku,
- nemôže vykonávať oprávnenie poškodeného podľa § 47 ods. 1 Trestného poriadku[76].

Mediátor pracuje s poškodeným tak, aby:

1. sústredil pozornosť na to, čo sa stalo, realistické posúdenie situácie,
2. došlo k zrodeniu empatického vzťahu k vinníkovi,
3. uzavrel záväzok vzdať sa odplaty,
4. rozhodol sa pre odpustenie a vzdal sa negatívnych emócii voči vinníkovi; opustil priestor uzavretých negatívnych emócií,
5. vydržal vo svojom rozhodnutí[77].

Poškodení trestnými činmi, boli pred prijatím zákona č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov, odkázaní zväčša na vlastné sily alebo pomoc príbuzných, či blízkych osôb. Neboli vytvorené podmienky na riadne odškodnenie spôsobených škôd a poškodení boli často ponechaní napospas dlhotrvajúcim súdnym sporom s páchateľom pri uplatňovaní nároku na náhradu škody. Skutočnosť, že páchatelia trestných činov na Slovensku sú najmä nemajetné osoby, iba znižuje šancu poškodených, že sa dočkajú odškodnenia. Štátne odškodňovanie je limitované nedostatkom finančných prostriedkov a zužuje sa iba na obete násilnej trestnej činnosti. Poškodený nie je považovaný za dôležitejšiu stranu konania ako páchateľ trestného činu[78]. Zatiaľ čo obvinený má možnosť i právo mať ustanoveného obhajcu ex offo, poškodený takúto možnosť nemá.

Zákon o obetiach trestných činov priznáva obeti práva, ktoré sa uplastňujú bez diskriminácie. Správanie sa k obeti musí byť profesionálne, ohľaduplné s rešpektom, pričom sa prihliada na jej vek, pohlavie, zdravotný stav a rozumovú vyspelosť. Rozšírili sa práva obete trestných činov v týchto oblastiach:

- právo na informácie,
- právo na poskytnutie odbornej pomoci,
- právo na právnu poímoc,
- právo na ochranu pred druhotnou a opakovanou viktimizáciou,

[76] Zákon č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov.
[77] VÝROST, J. a I. SLAMĚNÍK, Sociální psychologie.
[78] ŠÁMAL, P. Kontradiktornost trestného řízení.

- právo na odškodnenie.

Mediácia umožňuje obeti priamo sa podieľať na riešení vzniknutej situácie. Obeť má možnosť nielen sa dočkať primeranej, ale predovšetkým včasnej satisfakcie. Nemusí pritom ísť výlučne o finančné odškodnenie. Obeť často nežiada v rámci mediačného konania finančnú náhradu, ale zaujíma ho práve dôvod spáchaného činu. Očakáva morálnu satisfakciu a ospravedlnenie od obvineného. To v prípade tradičného konania nie je možné.

Na druhej strane má obeť možnosť osobne popísať páchateľovi ujmu, ktorú jej spôsobil a ktorá nemusí byť materiálne dosť presne vyčísliteľná. Sú známe prípady, keď trestným činom došlo k zničeniu predmetov, ktoré neboli vzácne z objektívneho hľadiska, ale pre obeť mali inú hodnotu. Má na tieto veci citovú väzbu, ak sa jednalo napríklad o rodinné pamiatky, dary a podobne. Mnohé konania vznikajú aj ako následok nedorozumenia. V prípade, ak by neboli pridelené do mediácie, došlo by k zbytočnej kriminalizácii osoby.

Obete trestných činov často trpia posttraumatickými ťažkosťami. Boja sa prítomnosti niektorých osôb, boja sa chodiť von v určitom čase, majú obavy zo stretávania sa s neznámymi ľuďmi, pričom potrestanie páchateľa málokedy odstráni problémy obete. Negatívny zážitok mediačným procesom síce nevymizne, ale môže sa výrazne oslabiť. Vysvetlenie okolností za ktorých bol trestný čin spáchaný môže v psychickej rovine obeti pomôcť.

Sekundárna viktimizácia nie je spojená s citlivosťou obete. Skôr je spojená s ich predstavou o spravodlivom súdnom procese, činnosti orgánov činných v trestnom konaní a nároku na satisfakciu čo sa týka výmery trestu[79]. Príčiny sekundárnej viktimizácie sa delia na:

- **štrukturálne,** ktoré vyplývajú z formálnych predpisov,
- **sociálno-psychologické,** ktoré vyplývajú z falošných mýtov a predstáv o obetiach trestných činov,
- **individuálne,** ktoré vyplývajú z postojov jednotlivcov, ktorí profesionálne, alebo súkromne prichádzajú do kontaktu s obeťami,
- **mediálne,** pričom sa jedná o zvláštnu skupinu pôvodcov sekundárnej viktimizácie. Médiám ide predovšetkým o senzáciu a obchod s ľudským nešťastím, to znamená, že čím väčšie nešťastie a tragédia, tým väčšia je „mediálna bomba“ – silnejší vplyv na osobu poškodeného[80].

Potreby obete, ktoré sú nevyhnutné, aby sa mohla brániť sekundárnej viktimizácii možno rozdeliť do viacerých oblastí. Všetky sú spojené s psychickým spracovaním traumy. Ide o nasledovné potreby.

[79] ČÍRTKOVÁ, L. Viktimológie pro forézni praxi.
[80] ČÍRTKOVÁ, L. a P. VITOUŠOVÁ, Pomoc obětem (a svedkům) trestných činů.

- **Potreba primeranej dôvery.** Poškodený svoju povinnosť podať svedectvo o prežitom trestnom čine obeť chápe a akceptuje. Samotný priebeh výsluchu ho môže zaskočiť, pretože nemá žiadne skúsenosti ako výsluch prebieha. Za svoje svedectvo a to všetko čo si pamätá obeť čaká skôr uznanie. V reálnej situácii však dostáva množstvo ďalších doplňujúcich otázok, ktoré pôsobia ako prejav nedôvery zo strany vyšetrovateľov. To môže v obeti vzbudzovať pocit nespravodlivosti.
- **Potreba získať informácie.** Trestný čin na kratšiu, alebo dlhšiu dobu podstatne zmení každodenný ráz života nie len obete, ale aj jej príbuzných. Obeť sa ocitá v úlohe poškodeného. Z postavenia poškodeného vyplývajú pre neho preto určité práva a povinnosti, ktoré sú dané trestným poriadkom. Málokto je konkrétne oboznámený s tým čo ho vlastne v celom procese čaká. Policajtov obeť v tomto procese vníma ako profesionálov a preto od nich očakáva informácie, ktoré presahujú súvislosť s daným prípadom. Predstava, že polícia chráni práva poškodeného je scestná. Poškodený je povinný chrániť si svoje práva sám. Polícia len dokumentuje to, čo sa stalo. Nemôže byť na strane poškodeného ale ani na strane obvineného. Ak obeť tieto informácie nedostane, začne si v procese vyšetrovania pripadať skôr ako dôkazný prostriedok a nie ako človek, ktorému vznikla ujma. Začína sa tak objavovať pocit nedôstojnosti.
- **Potreba bezpečia.** V prípade obetí násilných trestných činov, ale aj trestných činov, ktoré sa dotýkajú osobných práv či súkromia, obete veľmi často trpia narušenou potrebou bezpečia. Majú strach z opakovanej viktimizácie. Keďže všetko čo im pripomína zločin v nich vyvoláva strach a obavy, stáva sa, že pri rekonštrukcii zločinu sa obeť psychicky zrúti[81]. Zvýšená sebakontrola, ako aj kontrola sociálneho prostredia pocit bezpečia nezvýšia. Obeť neverí tomu, že dokáže ovplyvniť to, aby sa trestný čin k jeho škode znovu nestal.

Osobitnou kategóriou obete je obeť s povinnosťou odpustiť. Sociálny pracovník si musí uvedomiť, že tento typ obetí existuje. Musí byť pripravený pracovať s touto skutočnosťou ako s realitou. Obeť s povinnosťou odpustiť chápeme v dvoch základných rovinách.

1. Obeť má k páchateľovi silný emotívny vzťah (partner, rodič, dieťa) a to v prípade, keď je obeťou niekto z týchto osôb sám. Je povinný odpustiť, keď niekto z blízkych páchateľov ublížil inému. Psychologická konštrukcia tejto problematiky je zložitá a má toľko podôb, že ich môžeme iba veľmi ťažko stručne popísať. Príkladom je obeť

[81] ČÍRTKOVÁ, L. a P. VITOUŠOVÁ, Pomoc obětem (a svedkům) trestných činů.

domáceho násilia, alebo inej formy agresie v rodinnom prostredí, sexuálne zneužívanie, hľadanie ospravedlnenia pre trestné konanie svojho blízkeho, atď.

2. Obete z radov profesionálov, ktorí majú v náplni práce zaobchádzanie s psychicky anomálnymi, či inak problémovými osobami. Ide o tieto pomáhajúce profesie: psychiatri, zdravotnícky personál, terénni sociálni pracovníci, pracovníci ústavných zariadení, a pod. V tejto súvislosti je veľmi ťažko zaradiť k tejto skupine napr. policajtov a väzenský personál, kde povinnosť odpustiť budeme hľadať iba veľmi ťažko, aj keď je niekedy požadovaná. Veľmi zvláštnu pozíciu potom zaujímajú duchovní a všeobecne aj veriaci ľudia, ktorí majú odpúšťanie ako súčasť svojej viery[82].

Kontakt s človekom, ktorého postihla tragická udalosť, vnímame obvykle ako náročnú a stresujúcu záležitosť. Uvedomujeme si, že to, čo sa stalo sa už nedá vrátiť späť. Často aj ľudia v najbližšom okolí nevedia, ako sa správne k bolesti toho druhého postaviť. Neistotu a pochybnosti o tom, ako sa správať, prežívajú aj profesionáli, ktorí s obeťami trestných činov pracujú. Oznamovanie nepríjemných správ, prvý kontakt s obeťou alebo následný výsluch poškodeného predstavujú situácie, ktoré si vyžadujú veľmi citlivý a správny psychologický prístup každého profesionála.

K postaveniu obetí v trestnom konaní Úradný vestník Európskych spoločenstiev z roku 2001 v článku 2 stanovuje nasledovné povinnosti.

1. Každý členský štát zabezpečí, aby obete mali reálne a primerané postavenie v ich trestnoprávnom systéme. Naďalej bude vyvíjať všetko úsilie na zabezpečenie toho, aby sa s obeťami zaobchádzalo s náležitou úctou voči dôstojnosti jednotlivca počas konania a uzná práva a oprávnené nároky obetí so zvláštnym prihliadnutím na trestné konanie.
2. Každý členský štát zabezpečí, aby obete, ktoré sú obzvlášť zraniteľné, mali prospech zo špecifického zaobchádzania najlepšie prispôsobeného ich pomerom.

Medzi všeobecné zásady pre prácu s obeťou trestného činu môžeme zaradiť:

- **Informácie –** vo všetkých medzinárodných dokumentoch zameraných na obeť trestného činu je na prvom mieste spomínané právo na informácie. V mnohých krajinách sú už prijímané legislatívne opatrenia, podľa ktorých sú orgány činné v trestnom konaní povinné informovať obete o ich právach, o priebehu trestného konania vo všetkých jeho štádiách, o programoch a možnostiach pomoci a starostlivosti vrátane ich dostupnosti;

[82] ČÍRTKOVÁ, L. Policejní psychologie.

- **bezpečie –** prirodzeným dôsledkom trestného činu je narušenie pocitu bezpečia a strach obete z toho, že by sa mohol trestný čin opakovať. Polícia, ale aj ďalšie články pôsobiace v trestnom konaní majú prispievať k obnove pocitu bezpečia. Väčšinou je to realizované vysvetlením nepravdepodobnosti opakovaného útoku, odporučením prítomnosti priateľov, poradením vhodného bezpečnostného zariadenia do bytu pre jeho zabezpečenie. Je potrebné zaistiť maximálne bezpečie obete v priebehu trestného konania, a to aj v dobe po prepustení páchateľa na slobodu. K tomu patrí aj povinnosť chrániť obeť (poškodeného) pred zastrašovaním;
- **dôveru –** založenú na predpoklade, že obeť trestný čin nespáchala. Napriek tomu sa v priebehu vyšetrovania trestného činu občas stretáva s príznakmi nedôvery k svojej osobe. Pocit, že jej nie je dôverované, vzniká najčastejšie v dôsledku nevhodne kladených otázok. Vyšetrovateľ, súd, alebo i pomáhajúci profesionáli sa pýtajú na veci, ktoré s trestným činom priamo nesúvisia. Predovšetkým na veci, ktoré mieria do súkromných a intímnych sfér. Je potrebné zvážiť ich nevyhnutnosť a formuláciu kladených otázok. Vždy je nutné objasniť obeti, prečo je pre trestné konanie dôležité, aby sa k takýmto veciam obeť vyjadrila. Väčší dôraz na ochranu súkromia obete má byť úplnou samozrejmosťou. V právne vyspelých krajinách je obvyklé, že bez súhlasu obete, nie je možné zverejniť žiadne dôverné informácie, ktoré by mohli smerovať k jej identifikácii na verejnosti;
- **empatiu –** pri jednaní s obeťou trestného činu je potrebné usilovať sa o potrebnú mieru empatie. Táto zásada sa môže pre svoju samozrejmosť javiť ako nadbytočná. Prax ale svedčí o opaku. Vcítiť sa do postavenia obete nie je pre orgány činné v trestnom konaní a pomáhajúcich profesionálov stále jednoduché. Schopnosť vcítiť sa do duševného rozpoloženia obete je dôležitá aj pre objasňovanie a vyšetrovanie prípadu. Empatické uvažovanie môže na mnohé otázky ponúknuť pravdepodobnú odpoveď. Pracovníci polície, justície ale i pomáhajúci odborníci sú preto oboznamovaní s poznatkami viktimológie. V niektorých krajinách sú zavádzané aj povinné psychologické výcviky usilujúce sa o rozvoj empatických schopností[83].

S cieľom zabezpečiť obetiam prístup k mechanizmom justície a rýchlemu odškodneniu, mnohé jurisdikcie vytvorili programy služieb obetiam. Tie poskytujú sociálnu oporu obetiam a keď je to potrebné, intervenujú v ich prospech v inštitúciách trestnej justície a sociálneho zabezpečenia. Takéto programy majú rôzne formy. Patria medzi ne programy krízových centier,

[83] MUSIL, L. „ráda bych Vám pomohla, ale" Dilemata práce s klienty v organizacích.

útulkov pre týrané ženy a programy všeobecných služieb pre obete trestných činov, ako napríklad špecializované poradenstvo. V prípadoch domáceho násilia, keď je páchateľ obmedzený na osobnej slobode, je potrebné zvláštnu pozornosť venovať finančnému zabezpečeniu rodiny a poskytovaniu sociálnych služieb rodine.

Celková potreba programu pomoci obetiam si vyžaduje jasné stanovenie cieľov programu a zabezpečenie jeho dobrej organizácie, primeraného personálneho obsadenia a jeho podpory zo strany realizačných agentúr alebo štátnych orgánov. Program má byť schopný poskytnúť komplexný systém služieb obetiam. Ak má program obmedzenú kapacitu, má sa vytvoriť koordinácia s ostatnými službami. Tak, aby sa zabezpečila kontinuita podpory obetiam.

Pri plánovaní programu sa majú vziať do úvahy názory a skúsenosti zástupcov rôznych profesií a sektorov spoločnosti. Majú to byť zástupcovia polície, prokuratúry, lekárov, sociálnych pracovníkov, zástupcov miestnej samosprávy, psychoterapeutických a psychiatrických profesií či sociálneho poradenstva. Všeobecným cieľom programu pomoci obetiam, má byť vytvorenie takého programu, ktorý poskytuje tieto typy služieb všetkým obetiam:

- krízovú intervenciu,
- poradenské služby,
- obhajobu,
- podporu počas vyšetrovania trestného činu,
- podporu počas trestného stíhania a súdneho pojednávania,
- podporu po uzavretí prípadu,
- školenie pre profesionálov a pridružený personál o problematike obetí,
- prevenciu násilia a ostatné služby prevencie,
- výchovu a vzdelávanie verejnosti o problematike obetí (vrátane kampaní na vytváranie povedomia).

Pri stanovovaní priorít je potrebné použiť systematický prístup, aby sa zohľadnila závažnosť viktimizujúcej udalosti a jej dopadu na obeť.

Okrem výcviku v krízovej intervencii v teréne a poskytovaní prvej lekárskej pomoci sú pomáhajúci profesionáli vyškolení v poskytovaní informácií obetiam, ktoré sa týkajú ich práv. V rámci základnej orientácie poskytujú aj odkazy na služby a zdroje, ktoré môžu obeti pomôcť. Obeti sa majú poskytovať základné služby, ale zároveň práca s obeťou nemá byť obmedzená iba na:

a) postupy týkajúce sa podania oznámenia o skutočnostiach, že bol spáchaný trestný čin (ďalej len „trestné oznámenie“) a o právach a povinnostiach obete, ktorá má postavenie poškodeného v trestnom konaní v súvislosti s týmito postupmi,

b) subjekty poskytujúce pomoc obetiam, kontaktné údaje na tieto subjekty a formu odbornej pomoci, ktorá sa jej môže poskytnúť podľa zákona,
c) možnosti poskytnutia nevyhnutnej zdravotnej starostlivosti,
d) prístup k právnej pomoci,
e) podmienky poskytnutia ochrany v prípade hrozby nebezpečenstva ohrozenia života alebo zdravia alebo značnej škody na majetku,
f) právo na tlmočenie a preklad,
g) opatrenia na ochranu jej záujmov, o ktoré môže požiadať, ak má bydlisko v inom členskom štáte,
h) postupy domáhania sa nápravy v prípade porušenia svojich práv v trestnom konaní zo strany orgánov činných v trestnom konaní,
i) kontaktné údaje na komunikáciu v súvislosti s vecou, v ktorej je obeťou,
j) postupy súvisiace s uplatnením nároku na náhradu škody v trestnom konaní,
k) postupy mediácie v trestnom konaní,
l) možnosti a podmienky uzavretia zmieru,
m) možnosti a podmienky náhrady trov trestného konania obete, ktorá má postavenie poškodeného[84].

Obeťou trestného činu sa môže stať každý z nás. Preto má mať každý záujem na prevencii a pomoci tým, ktorí sa nie svojím zavinením stali obeťou trestného činu. Vytvorenie pomocných štruktúr a poskytovanie aktuálnej pomoci znižuje dopad negatívneho pôsobenia trestných činov. Mediáciu v tomto kontexte zároveň vnímame ako príležitosť pre sociálnu prácu ako i iné pomáhajúce profesie pre čo najväčšie zmiernenie následkov trestného činu na konkrétnu obeť prostredníctvom používania vymedzených zásad a prostriedkov zo strany odborníka – mediátora.

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite postavenie obete v trestnom konaní.
2. Aké zásady je potrebné dodržiavať pri jednaní s obeťou?
3. Ktoré princípy sú nevyhnutné pre budovanie služieb pomoci obetiam?

[84] Zákon č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov.

PÁCHATEĽ TRESTNÉHO ČINU V MEDIÁCII

Mediácia je reálnou šancou aj pre páchateľa trestného činu. Nie každý trestný čin je úmyselný. K mnohým trestným činom dôjde z nedbanlivosti, teda bez úmyslu trestný čin spáchať. Obzvlášť mladí ľudia si príliš neskoro uvedomia trestnosť a možné dôsledky svojho konania. Často to súvisí s ich nízkym právnym vedomím, neukončenou socializáciou alebo s nesprávne nastavenou hodnotovou orientáciou. Ak mediácia predpokladá aktivizáciu páchateľa, tak to vyplýva z toho, že páchateľ trestného činu je aktívnym subjektom v celom procese mediácie. Dostáva možnosť sám, dohodnutým spôsobom a za aktívnej účasti mediátora, odčiniť spôsobenú škodu a následky trestného činu, ktorý spáchal.

Páchateľ sa dostáva do kontaktu s psychickými, fyzickými a materiálnymi dôsledkami svojho trestného činu čo tvorí východisko pre prácu mediátora. Na základe poznania dôsledkov, ktoré sú spojené s protiprávnym konaním páchateľa, je možné budovať zmenu jeho postojov a správania. V mediácii sa to darí skôr, ako pri potrestaní, pri ktorom páchateľ zostáva pasívnym. V horšom prípade vinu zvaľuje na iných a sám sa stavia do pozície obete. Páchateľ v mediácii je konfrontovaný s dôsledkami svojho konania[85].

Je potrebné uznať vinu i nutnosť niesť zodpovednosť, prevziať povinnosť nápravy. Ale nie požiadavku ľútosti a prerodu osobnosti, ktoré môžu prísť len zvnútra[86]. Ľútosť má prichádzať z vnútra, z vlastného a slobodného rozhodnutia. Práve proces mediácie vytvára predpoklady k tomu, aby si páchateľ uvedomil následky svojho konania. Osobný kontakt s obeťou vedie často k tomu, že páchateľ skutočne svoj čin ľutuje.

Na prvý pohľad sa môže zdať, že mediácia nejakým spôsobom zvýhodňuje páchateľa. V skutočnosti rozhodnutie zúčastniť sa na mediácii nie je jednoduché ani pre samotného páchateľa. Nielen pre to, že páchateľ má nahradiť spôsobenú škodu, ale predovšetkým pre osobný kontakt s človekom, ktorému spôsobil niečo zlé, určitú ujmu. Nie je jednoduché pozrieť sa obeti do očí a osobne jej vysvetľovať motívy svojho konania. Často dochádza k spáchaniu trestného činu po predchádzajúcom nedorozumení, hádke či inom verbálnom alebo fyzickom konflikte. Po skutku už obeť s páchateľom nekomunikuje. Dôvody a ani súvislosti nie sú vysvetlené. Vzťah obete a páchateľa ostáva narušený. Vo vzájomných vzťahoch prevláda hnev, nepriateľstvo, hostilita až agresia. Tieto negatívne prejavy sa následne premietajú do správania oboch zúčastnených. Samozrejme, premietnu sa i do procesu mediácie, pokiaľ sa na

[85] ŠÁMAL, P. Kontradiktornost trestného řízení.
[86] JASPERS, K. Otázka viny.

ňom dohodnú. Tu už je na mediátorovi – teda profesionálovi s príslušným vzdelaním, aby s týmto správaním pracoval a doviedol celý proces k stavu, kedy poškodený a obvinený dokážu spolu komunikovať a napredovať k spoločnému vyriešeniu prípadu. Pokiaľ nenájdu spôsob riešenia, tak problémy spravidla pretrvávajú pomerne dlho. V mnohých prípadoch už nikdy nedôjde k náprave ich vzťahov.

Mediácia je teda spôsob, ktorý umožňuje zmiernenie negatívnych prejavov konfliktov. Obnovuje sa komunikácia. Nemusí dôjsť k úplnému vzájomnému pochopeniu medzi obeťou a páchateľom. Ale základné sporné body sa zvyčajne aspoň ozrejmia. Účastníci mediácie dostávajú odpovede na otázky, ktoré by nikdy neboli zodpovedané. To má vplyv na následné správanie sa oboch zúčastnených.

Zúčastnením sa na mediácii páchateľ sám preberá plnú zodpovednosť za svoje správanie. Proces mediácie má nepochybne významný výchovný vplyv na páchateľa.

Skúsenosť s priamym rozhovorom s obeťou na mediácii sa premietne do ďalšieho konania páchateľa. Ak mediácia prebehne v súlade s pravidlami a vytvorí sa priaznivá atmosféra, sú dosiahnuté oveľa lepšie výsledky. Pri každom ďalšom pokuse o páchanie protispoločenskej činnosti páchateľ nebude brať na zreteľ len vykonanie skutku. Ale v jeho uvažovaní sa musí odraziť i predchádzajúca skúsenosť a uvedomenie si, že pácha zlo niekomu konkrétnemu. Tento moment je zároveň impulzom, ktorý by mal byť účinný z hľadiska prevencie proti recidíve trestnej činnosti.

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite prečo pristupujeme k mediácii?
2. Koho považujeme za páchateľa trestného činu?
3. Čo môže ovplyvňovať priaznivú atmosféru v ktorej mediácia prebieha?

PRIAMA A NEPRIAMA MEDIÁCIA

O **priamej mediácii** hovoríme vtedy, ak sa na mediácii spoločne stretnú všetci účastníci a mediácia prebieha za osobnej interakcie páchateľa a poškodeného. Môže však nastať situácia, keď osobný kontakt oboch strán nie je možný. Poškodený v podstate súhlasí s vykonaním mediácie, je ochotný spísať dohodu s páchateľom, ale jeho trauma zo spáchaného trestného činu mu nedovoľuje osobné stretnutie s páchateľom. Vtedy hovoríme o **nepriamej mediácii**.

Tá prebieha tak, že poškodený požiada mediátora, aby sa stal sprostredkovateľom a pracoval samostatne s páchateľom a samostatne s poškodeným. Ich názory a postoje mediátor sprostredkúva druhej strane a k dohode v konečnom dôsledku môže dôjsť.

Častejšie k nepriamej mediácii dochádza vtedy, ak poškodenou stranou je fyzická osoba alebo právnická osoba s miestom pôsobenia vzdialeným od miesta konania mediácie. Poškodený v tomto prípade požaduje nielen náhradu škody, ale aj náhradu cestovných výdajov. V určitých prípadoch môžu cestovné náhrady prevýšiť sumu, ktorá bola vyčíslená ako spôsobená škoda. Ak je páchateľom nemajetná osoba, môže vzniknúť problém so zaplatením uplatňovaného cestovného. Problémom môže byť aj to, že poškodený ktorý je právnickou osobou má sídlo vzdialené od miesta konania mediácie nemá čas na osobné stretnutie s páchateľom. Aj keď zároveň súhlasí s možnosťou mimosúdneho vyrovnania, vzniká tu prekážka pre realizáciu priamej mediácie. V týchto prípadoch sa pristupuje k nepriamej mediácii.

V uvedených prípadoch mediátor postupuje ako sprostredkovateľ a spolupracuje so stranami buď osobne, alebo v prípade právnických osôb, písomnou formou. Aj za týchto okolností je možné vykonanie úspešnej mediácie s následným splnením dohody.

Osobitnými prípadmi, kedy sa nepriama mediácia vykonáva je mediácia v partnerských/manželských problémoch, či rodinná mediácia. V niektorých prípadoch je konflikt medzi stranami (v rodine, partnerských zväzkoch, rozvedených manželstvách, dedičských konaniach,...) natoľko závažný, že strany nedokážu spolu komunikovať a nájsť dohodu, presadzujú svoje záujmy, nedokážu sa odpútať od minulých konfliktov. Tu je inštitút nepriamej mediácie možné využiť v prvej fáze mediačného procesu, začať mediačný proces s každou stranou zvlášť. V prípade, že strany vidia ochotu dohodnúť sa, nepresadzovať názor druhej strany, je možné postupne prejsť do procesu priamej mediácie. Viac o rodinnej mediácii rozpracúvame v ďalších častiach textu.

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite čo považujeme za priamu a nepriamu mediáciu.
2. Ktoré prekážky sú akceptovateľné aby sa pristúpilo k nepriamej mediácii?
3. Ako sa postupuje pri mediácii, ak jednou zo zúčastnených strán je právnická osoba?

OSOBITNÉ SPÔSOBY MEDIÁCIE

MEDIÁCIA S MLADISTVÝM

Pri vykonávaní mediácie môžeme medzi osobitné postupy zaradiť mediáciu s mladistvým. Táto forma mediácie má svoje určité špecifiká a odlišnosti oproti obvyklému postupu mediácie. V tejto súvislosti hovoríme tiež o tzv. kriminalite mladistvých, ktorú označujeme tiež ako juvenilnú kriminalitu.

Pod pojem mládež zaraďujeme z kriminologického hľadiska tri kategórie osôb:

- osoby maloleté vo veku 6 – 14 rokov, ktoré nie sú podľa nášho platného právneho systému trestne zodpovedné, ale od 12 roku je im možné v občianskoprávnom konaní uložiť ochrannú výchovu,
- mladiství vo veku od 14 – 18 rokov,
- osoby blízke veku mladistvého vo veku od 18 – 21 rokov[87].

Páchanie činov, ktoré sú z hľadiska spoločenských noriem neprípustné u týchto osôb najčastejšie označujeme súhrnným pojmom delikventné správanie. To môže byť z hľadiska frekvencie jednorazovou udalosťou, no taktiež sa môže vyskytovať opakovane a môže byť prediktorom pre páchanie opakovanej trestnej činnosti v neskorších obdobiach života. V odbornej literatúre sa stretávame s množstvom príčin, ktoré môžu viesť k páchaniu trestnej činnosti. Najčastejšie sú vymedzované poruchy sociálnych vzťahov a poruchy v správaní, ktoré sú dôsledkom najmä citových tráum a neuspokojovania základných sociálnych a vývinových potrieb. Medzi konkrétne príznaky, ktoré sú pozorované v správaní takýchto detí a dospievajúcich patrí agresia, depresia, hanba, hnev, mánia, motorický nepokoj, naučená bezmocnosť, perfekcionizmus, pocit menejcennosti, poslušnosť, pýcha, smútok, strach, úzkosť, vina, výčitky, závisť, žiarlivosť.[88] Takéto správanie je taktiež v súčasnej spoločnosti ovplyvňované, v mnohých prípadoch dokonca posilňované činiteľmi, ktoré sa vyskytujú v sociálnom okolí deti a mladistvých. Tieto činitele je nevyhnutné pri procese mediácie vziať do úvahy. Dokonca by sme mohli tvrdiť, že je nevyhnutné proces mediácie dopĺňať o sociálnu prácu zameranú na zisťovanie a intervenciu v jednotlivých týchto oblastiach. Ide o rodinu

[87] SEJČOVÁ, Ľ. Kriminalita mladistvých a delikvencia mládeže.
[88] MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence.

a najbližšie rodinné väzby, školu a rovesnícke skupiny, spôsob trávenia voľného času, vplyv masovokomunikačných prostriedkov.[89]

Osoby mladistvé sú, ako bolo uvádzané, trestne zodpovedné. Podľa trestnoprávnych noriem sa na nich vzťahujú osobitné ustanovenia o trestnej zodpovednosti, trestnom stíhaní, sankciách či ukladaní trestov. Trestné konanie proti mladistvým upravuje štvrtá hlava všeobecnej časti trestného zákona a druhý oddiel siedmej hlavy druhej časti trestného poriadku. Mladistvý musí mať od vznesenia obvinenia obhajcu. Zároveň v konaní proti mladistvému sa čo najdôkladnejšie zisťuje aj stupeň rozumového a mravného vývinu mladistvého, jeho povaha, pomery a prostredie v ktorom žil a bol vychovaný, jeho správanie pred spáchaním trestného činu a po ňom, a iné okolnosti dôležité pre voľbu prostriedkov vhodných na jeho nápravu. Najmä na posúdenie, či má byť nariadená ochranná výchova mladistvého. Zistenie pomerov mladistvého sa doposiaľ spravidla ukladalo orgánu sociálno-právnej ochrany.

Súd môže upustiť od potrestania mladistvého, ktorý spáchal prečin, jeho spáchanie ľutuje a prejavuje účinnú snahu po náprave, ak:

a) vzhľadom na povahu spáchaného činu a na doterajší život mladistvého možno dôvodne očakávať, že už prejednanie veci pred súdom postačí na jeho nápravu, alebo
b) súd prijme záruku za nápravu mladistvého a má za to, že vzhľadom na výchovný vplyv toho, kto záruku ponúkol, povahu spáchaného činu a osobu mladistvého sa uloženie trestu nejaví nevyhnutné.

Pri podmienečnom upustení od potrestania alebo v prípravnom konaní môžu byť na dosiahnutie účelu zákona uložené mladistvému výchovné opatrenia.

Výchovnými opatreniami pre mladistvých sú výchovné povinnosti a obmedzenia a napomenutie s výstrahou. Výchovné opatrenia môže ukladať súd. V prípravnom konaní so súhlasom osoby, proti ktorej sa konanie vedie, aj prokurátor. Mladistvý môže kedykoľvek v priebehu trestného stíhania až do skončenia prípravného konania svoj súhlas odvolať písomným vyhlásením adresovaným prokurátorovi; výkon výchovného opatrenia sa tým končí.

V prípade, ak sa preukáže, že úplné alebo včasné plnenie výchovného opatrenia je pre mladistvého nemožné alebo ho z iných vážnych dôvodov nemôže splniť alebo zavinene neplní, súd a v prípravnom konaní prokurátor uložené výchovné opatrenie zruší alebo zmení.

Súd a v prípravnom konaní prokurátor môže mladistvému uložiť výchovné povinnosti a obmedzenia, najmä aby:

a) sa podrobil probačnému dohľadu vykonávanému probačným a mediačným úradníkom,

[89] KUČERA, R. Probácia, mediácia a ich význam pri riešení delikvencie detí a mládeže.

b) býval s rodičom alebo s iným dospelým, ktorý je zodpovedný za jeho výchovu,
c) sa usiloval o vyrovnanie s poškodeným,
d) nahradil podľa svojich síl škodu spôsobenú trestným činom alebo inak prispel k odstráneniu následku trestného činu,
e) vykonal bezplatne vo voľnom čase spoločensky prospešnú činnosť,
f) sa podrobil liečeniu škodlivej závislosti,
g) sa podrobil vo svojom voľnom čase programu sociálneho výcviku, psychologickému poradenstvu, vzdelávaciemu, psychoterapeutickému, doškoľovaciemu, rekvalifikačnému alebo inému vhodnému programu na rozvíjanie jeho sociálnych zručností a osobnosti mladistvého, ktorý nie je probačným programom.

Vykonanie spoločensky prospešnej činnosti určitého druhu môže byť mladistvému uložené len tak, aby nenarušilo jeho prípravu na budúce povolanie, predovšetkým plnenie povinností súvisiacich so vzdelávacím programom školy, alebo výkon povolania alebo zamestnania, pričom môže ísť najviac o štyri hodiny denne, osemnásť hodín týždenne, celkovo šesťdesiat hodín.

V príprave na mediáciu preto probačný a mediačný úradník pracuje nielen so samotným mladistvým, ale aj s jeho obhajcom, sociálnym pracovníkom odboru sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, zástupcom miestnej samosprávy, sociálnej prevencie a sociálnych služieb, ktorých úlohou je nielen zisťovať potrebné údaje o mladistvom, ale aj chrániť jeho práva.

Na mediáciu sú okrem páchateľa a poškodeného prizvaní aj sociálni pracovníci vykonávajúci sociálno-právnu ochranu, obhajca a rodič obvineného (pokiaľ nie je konflikt záujmov medzi rodičom a mladistvým). Tieto osoby sú upozornené na to, aby nezasahovali do priebehu mediácie. Mladistvému sa musí umožniť porada s obhajcom mimo miestnosť, kde prebieha mediácia, ak o to požiada. Mediátor je povinný pri mediácii zohľadňovať mentálnu úroveň mladistvého a jeho rozumovú vyspelosť. Taktiež je povinný prispôsobiť komunikáciu tejto úrovni.

Výchovný vplyv mediácie na osobnosť mladistvého je nepopierateľný. Mladistvý sa dostáva do konfrontácie s následkom svojho protiprávneho konania. Z anonymity sa dostávajú do priameho kontaktu s poškodeným. Sú nútení prijať sebareflexiu a prehodnocovať svoj spôsob života. Často do mediácie vstupujú prvopáchatelia, ktorí sa pod vplyvom rôznych vonkajších okolností dopustili spáchania trestného činu. Ide o prvé preukázané vybočenie z trestnoprávnych noriem.

Deti a mladiství sú z hľadiska mediácie špecifickou kategóriou. Okrem uvedených prípadov, kedy sa mediácia používa u mladistvých delikventov, páchateľov trestnej činnosti aj na zmiernenie spoločenského dopadu prípadného potrestania sa v poslednom období rozvíja i tzv. školská a rovesnícka mediácia. V oblasti školského a rovesníckeho života detí a mladistvých sa vytvára množstvo nezhôd a konfliktov, náznaky spoločensky nežiaduceho správania a pod. Objavujú sa často prvky agresie, šikanovania, násilia, a iné.

Konkrétne prípady nie sú trestnými činmi a nemusia byť ani prejavom delikventného správania. Ale i tak sú ich dôsledky na celkovú klímu v školských triedach či vzťahy v nich veľké. V tejto súvislosti sa začala rozvíjať špecifická forma mediácie. Je porebné povedať, že z hľadiska teórie či prebiehajúcich procesov má táto činnosť naozaj veľa spoločného s mediáciou. Nejde o mediáciu v pravom slova zmysle. Stále však ide o vyriešenie sporu či konfliktu (v tomto prípade, ktorý sa odohráva v školskom prostredí, či prostredí rovesníckych skupín) za pomoci tretej osoby (školského či rovesníckeho mediátora). Fungujú tu podobné procesy ako v mediácii, teda konflikt má byť vyriešený k spokojnosti oboch strán, dohodou a pod. Úlohu mediátorov v tomto procese majú najčastejšie v prvých fázach rovesnícki mediátori z radov samotných žiakov a študentov, pod dohľadom špeciálne školených pedagógov. Okrem nich môžu prvky mediácie využívať i napríklad výchovní poradcovia, sociálni pedagógovia či iní odborníci realizujúci sa v školskom prostredí a v prostredí rovesníckych skupín (napr. pri terénnej sociálnej práci a pod.).[90] Dôležité je, že problémy sa riešia v čase keď vzniknú. resp. tesne po vzniku a neriešia sa z pozície moci, čo sú i princípy samotnej mediácie. I tieto formy riešenia problémov ukazujú smer riešenia problémov a konfliktov, preto môžu byť príkladom ktorý si môžu deti a mladiství zobrať do neskorších fáz svojho života.

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite v čom je odlišná mediácia s mladistvými?
2. Ktoré obmedzenia a povinnosti je možné uložiť mladistvému páchateľovi?
3. Kedy rodičia nemôžu byť prítomní pri mediácii?

[90] HOLÁ, L. a kol. Mediace a možnosti využití v praxi.

RODINNÁ MEDIÁCIA

Na jedinca pôsobí najpriaznivejšie rodina, v ktorej je „ideálne“ manželstvo rodičov, neobjavujú sa žiadne konflikty, nepríjemnosti, sú saturované všetky základné, i vyššie potreby dieťaťa. Rodina je zdrojom radosti, pokoja, bezpečia. U detí sa objavujú pozitívne vzory správania, ktoré majú od svojich rodičov. Rodiny s destabilizovaným manželstvom nevytvárajú pozitívny vplyv na utváranie osobnosti jedinca. Deti bývajú často traumatizované nepriaznivými udalosťami v rodine.

Pri dynamickom manželstve, keď rodina prežila sklamanie, ale rodičia sa snažia o nápravu, je veľká šanca, že sa dosiahnu obdobné účinky ako u rodiny „ideálnej“. Vzniknutá trauma môže narušiť duševnú rovnováhu, najmä u dospievajúcich detí, ktoré sa môžu obávať, že podobná situácia v rodine znova nastane. Vplyv destabilizovaných manželstiev na duševné zdravie jednotlivých členov rodiny a hlavne detí je známy. Neustále konflikty, nedodržiavanie morálnych zásad, rôzne iné nepriaznivé okolnosti, ktoré vo väčšine prípadov vedú k rozpadu rodiny rozvodom manželov, majú negatívny dopad na deti. Aj keď do manželstva vstupuje väčšina ľudí, majú o ňom veľmi málo informácií. Neuvedomujú si, že to nie je len harmonický vzťah muža a ženy, ale aj zodpovednosť za svoje budúce potomstvo[91]. Postupom času tento vzťah prináša určité problémy. Je však niekoľko spôsobov riešenia takýchto konfliktov. Využívajú sa rôzne stratégie, no mnohokrát dochádza ku konfliktom medzi dospelými. Pri neriešených konfliktoch sa problémy medzi dospelými kumulujú, čo často vrcholí až v rozpad takýchto vzťahov. Najčastejšie sú svedkami takýchto konfliktov deti. Tie prežívajú nezhody medzi rodičmi veľmi emotívne, rovnako veľmi ťažko znášajú prípadné rozpady vzťahov.

V prípade ochoty riešiť rodinné problémy sa v určitých prípadoch vyžaduje pomoc z vonku, od odborníka pripraveného na riešenie rodinných konfliktov. Tu do hry vstupuje rodinná mediácia. Jej ***základnými podmienkami*** sú schopnosť komunikovať medzi klientmi, rovnosť ich pozícií a záujem na vyriešení problému[92]. Okrem odbornosti by mal mediátor mať aj ďalšie odborné vedomosti a zručnosti týkajúce sa práce s deťmi, rôznymi ďalšími špecifickými cieľovými skupinami a pod.

Spolu s mediáciou v trestnej oblasti patrí rodinná mediácia k najrozšírenejším oblastiam využívania mediácie[93]. Jej hlavným cieľom je stabilizácia pomerov rodičov a detí alebo

[91] KASANOVÁ, A. Sprievodca sociálneho pracovníka.
[92] SOBOTKOVÁ, I. In HOLÁ, L. a kol. Mediace a možnosti využití v praxi.
[93] Výbor ministrov Rady Európy v odporúčaní č. R (98)1 o rodinnej mediácii.

manželov či partnerov. Rodinné spory majú niekoľko osobitných charakteristík, ktoré sa musia brať do úvahy pri mediácii:

a) sú to zvyčajne pokračujúce a vzájomne závislé vzťahy. Proces urovnávania sporov by mal okrem uľahčenia riešenia súčasných sporov uľahčiť konštruktívne vzťahy do budúcnosti;
b) rodinné spory obvykle zahŕňajú emocionálne a osobné vzťahy, v ktorých pocity môžu zhoršiť ťažkosti alebo maskovať skutočnú povahu konfliktov a nezhôd. Preto sa považuje za vhodné, aby tieto pocity boli uznané a pochopené stranami a mediátorom;
c) spory, ktoré vznikajú v procese odlúčenia a rozvodu, pôsobia na ostatných členov rodiny, najmä na deti, ktoré nemusia byť priamo zapojené do procesu mediácie, ale ktorých záujmy môžu byť považované za prvoradé a preto dôležité pre tento proces.

Vzhľadom k odlišnému charakteru rozlišujeme ***rodinnú*** a ***rozvodovú*** mediáciu. ***Rodinná mediácia*** sa zaoberá riešením konfliktov zo spoločného nažívania členov rodiny – rodičov, ich detí, prarodičov a ďalších príbuzných. ***Rozvodová mediácia*** rieši konflikty v rámci rozvodového konania manželov. V krajinách, ktoré právne uznali registrované partnerstvá, riešia sa aj konflikty partnerov. Vo väčšine prípadov ide o otázky zverenia dieťaťa (detí) do starostlivosti jednému z rodičov, formu výchovy, kontakt s druhým rodičom či partnerom a finančného a majetkového vysporiadania. Rozvodovú mediáciu však nemôžme časovo ohraničovať iba na čas rozvodu. V prípade napr. zverenia detí do starostlivosti, teda vo veciach úpravy rodičovských práv a povinností sa môžu bývalí manželia stretnúť i kedykoľvek po rozvode, častokrát sa to deje opakovane počas detstva a dospievania neplnoletého dieťaťa, kde sa však prejednávajú rovnaké problémy najčastejšie súvisiace práve s rozpadnutým vzťahom. Tento typ mediácie by sa mal však oslobodiť od vplyvu minulých konfliktov, ktoré mali byť rozvodom ukončené. Dôležité je orientovať sa výlučne na dôvod stretnutia a to je starostlivosť o spoločné dieťa/deti. Navrhujeme preto tento typ mediácie samostatne vymedziť, pojmom ***rodičovská mediácia***. Jedným z typických znakov rozvodovej a rodičovskej mediácie je častá snaha manželov vtiahnuť mediátora do svojho negatívneho vzťahu, vytvárať s ním koalíciu, častokrát i ponúknutím finančnej odmeny. Z tohto dôvodu sa pri rozvodoch uprednostňuje mediácia v páre – spolumediovanie mužom – mediátorom, a ženou – mediátorkou, tak aby boli obidve pohlavia rovnomerne zastúpené. Okem toho, je nevyhnutné zo strany mediátora dodržiavať všetky princípy mediácie, nenechať sa do tejto koalície vmanipulovať. Medzi ***základné princípy*** rodinnej mediácie tak radíme: neutralitu mediátora, empowerement (zmocňovanie, posilňovanie klientov, preberanie aktívnej zodpovednosti), rešpektovanie sebaurčenia klienta, kontrola nad procesnou a formálnou stránkou procesu mediácie.

Za ciele tejto mediácie môžeme považovať najmä:

- navrhnutie komunikačného priestoru v prípadoch rodinných konfliktov,
- predchádzanie potenciálnym konfliktom a rodinným dysfunkciám,
- zlepšenie rodinných vzťahov, schopnosťou pristupovať k nim odlišným spôsobom,
- pomoc pri objasnení problémov a odstránení nedorozumení,
- uspokojovanie potrieb rodičov a detí,
- zaistenie a zachovanie vzťahu rodič – dieťa aj po rozvode,
- umožnenie rodinným príslušníkom vedenie vlastnej budúcnosti,
- naučenie členov rodiny hovoriť o problémoch a hľadať riešenie iným spôsobom,
- nájdenie konkrétného riešenia,
- pomáhanie deťom aby pochopili rozchod rodičov,
- zníženie následkov stresu,
- podporenie konštruktívnej dohody, smerujúcej do budúcnosti,
- pomáhanie pri spoločnom vytváraní dohody prispôsobenej potrebám všetkých[94].

Výbor expertov pre rodinné právo pod vedením Európskeho výboru pre právnu spoluprácu vypracoval Odporúčanie Rady Európy o mediácii v rodine[95]**.** Ide o rozsiahly a špecifický dokument. V sedemdesiat deviatich bodoch je v podstate vysvetlené prijatie, poslanie a nevyhnutnosť alternatívneho konsenzuálneho riešenia rodinných rozporov. Týchto sedemdesiat deväť bodov presvedčivo vystihuje potrebu mediácie práve pre rodinné konflikty[96]. Za základné princípy rodinnej mediácie podľa tohto dokumentu považujeme:

- podporu postupov prinášajúcich konsenzus v záujme zmiernenia konfliktu pre všetkých členov rodiny;
- ochranu najlepšieho záujmu dieťaťa a to využívaním vhodných opatrení týkajúcich sa budúcej starostlivosti o dieťa;
- minimalizáciu dôsledkov rozpadu rodiny;
- podporu vzťahov medzi rodinnými príslušníkmi, najmä medzi rodičmi a deťmi aj po rozvode;
- zníženie dôsledkov (ekonomických a sociálnych) súvisiacich s rozpadom rodiny a to jednak pre členov rodiny a jednak pre spoločnosť[97].

[94] TRÉLAÜN, B. Překonávání konfliktů v rodině.
[95] Odporúčanie Rady Európy č. R(98)1. o rodinnej mediácii.
[96] RADVANOVÁ, S. In HOLÁ, L. Mediace – způsob řešení mezilidských konfliktů.
[97] Odporúčanie Rady Európy č. R(98)1. o rodinnej mediácii.

Pre účely rozhodovania o výchove a výžive maloletých detí pri rozpade rodiny nerozhoduje, či boli rodičia v manželskom zväzku alebo nie. Rodinná, rozvodová a rodičovská mediácia môže riešiť rozvodové a porozvodové situácie, starostlivosť o deti, majetkové vzťahy v rodine, otázky viacgeneračného spolužitia, majetkové a dedičské spory v rámci rodiny. V súvislosti so zánikom manželstva alebo partnerstva pomáha mediátor rozvádzajúcim sa rodičom uzatvoriť mediačnú dohodu, ktorá upravuje spôsoby starostlivosti o deti, výšky alimentov, rozdelenie majetku a ďalšie problematické záležitosti, ktoré sa vyskytujú pri rozpade manželstva alebo partnerstva. Mediácia môže riešiť všetky spory, ktoré na určitý čas narušili komunikáciu a zvýšili v rodine napätie.

Oblasti využívania rodinnej, rozvodovej a rodičovskej mediácie môžeme vymedziť v nasledujúcich oblastiach.

Mediácia pred rozvodom, pri rozvode, po rozvode pomáha partnerom dospieť k dohode:

- podľa akých pravidiel budú vychovávať deti, ako sa rodičia budú podieľať na napĺňaní ich potrieb,
- kto bude kde bývať, (zmena bydliska, prevody nehnuteľností),
- rozdelenie spoločného majetku.

V medzigeneračných vzťahoch rieši:

- medzigeneračné spolužitie,
- pravidlá spolunažívania medzi dospievajúcimi deťmi a rodičmi.

V majetkových záležitostiach pomáha k dohode týkajúcej sa:

- dedičstva,
- reštitúcie,
- spoluvlastníctva nehnuteľností,
- rodinných firiem,
- rozdelenie spoločného majetku manželov,
- správy majetku dieťaťa,
- pôžičiek a záväzkov v rámci rodiny.

V predmanželských zmluvách pomáha určiť:

- koľko detí chcú mať v manželstve a kedy, podľa akých pravidiel ich budú manželia vychovávať,
- kde budú manželia bývať,
- pravidlá hospodárenia,

- čo komu patrí a čo bude komu patriť[98].

Tu je potrebné podotknúť, že v právnom systéme Slovenskej republiky nepoznáme inštitút predmanželských zmlúv.

Rodinná mediácia je vhodná k urovnaniu citlivých emocionálnych problémov, obklopujúcich rodinné záležitosti lepšie, ako iné právne mechanizmy. Najmä v procese rozvodu sa majú uplatňovať konsenzuálne prístupy.

Rozsiahly vedecký výskum o povahe a dopade rodinných sporov ukazuje, že pretrvávajúce konflikty môžu oslabiť schopnosti rodičov riešiť spory a deťom spôsobujú značné ťažkosti. Vo vysoko konfliktných rodinách, keď je komunikácia medzi členmi rodiny na najchudobnejšej úrovni, môže sa vyvinúť často dlhotrvajúce narušenie. Preto je veľká zodpovednosť u mediátorov, ktorí sa snažia riešiť spory, ktoré by sa inak mohli vystupňovať v emocionálnom kontexte odlúčenia a rozvodu[99].

Zahraničné skúsenosti preukazujú, že rodinná mediácia vo viacerých ohľadoch pomáha k riešeniu jednotlivých prípadov rodinných sporov čím uľahčuje prácu súdov. Úspešná mediácia môže zabrániť vzniku súdneho prejednávania, ktoré je často zdĺhavé, nákladné a mnohokrát vo svojom výsledku ľudsky neúspešné[100]. Zároveň v mnohých prípadoch je k prejednávaniu pred súdom prizvané i dieťa (najmä pokiaľ sa jedná o úpravu rodičovských práv a povinností), čo častokrát spôsobuje závažné dôsledky, pretože od dieťaťa často vyžadujeme, aby sa jednoznačne pred sudcom, sociálnym kurátorom, častokrát i pred rodičmi vyjadrilo k fungovaniu rodiny, rodičom, ich výchove, prípadne k tomu, u ktorého rodiča chce po rozvode bývať.

Dosiahnutie dohody v mediácii sa ukázalo byť životne dôležitým prvkom pri vytváraní a udržiavaní spolupráce medzi rozvedenými rodičmi. Rodinná mediácia znižuje konflikt a podporuje pokračujúci kontakt medzi deťmi a obidvoma rodičmi. Rodičia, ktorí sú schopní prijímať vlastné rozhodnutia o opatreniach k pobytu svojich detí a ku kontaktom medzi deťmi a rodičmi, ktorí spolu nebývajú, majú väčšiu pravdepodobnosť, že tieto opatrenia budú fungovať. Bude menej pravdepodobné, že vzájomné vzťahy s deťmi odignorujú alebo ich úplne prerušia[101].

Pre dosiahnutie efektívnej mediácie, najmä pokiaľ sa týka výsledkov, a tým pádom i minimalizácie dôsledkov konfliktu dospelých na deti sa využíva tzv. ***sedembodový rámec***

[98] TRÉLAÜN, B. Překonávání konfliktů v rodině.
[99] Výbor ministrov Rady Európy odporúčanie č. R (98)1 o rodinnej mediácii.
[100] RADVANOVÁ, S. In HOLÁ, L. Mediace – způsob řešení mezilidských konfliktů.
[101] Výbor ministrov Rady Európy odporúčanie č. R (98)1 o rodinnej mediácii.

rodinnej mediácie. Ide o 7 tvrdení, s ktorými sú všetky strany oboznámené ešte pred začiatkom mediácie. Vytvára určitý rámec procesu, dáva celej mediácii hranice, pomáha mediátorovi uchopiť problém, aby bola samotná mediácia možná. Vychádzajú zo základných princípov mediácie. Tvrdenia sú orientované na pochopenie rodičov, že na deti nemôžu mať vlastnícke nároky; ich spoločný záujem sú práve deti, je potrebné sa orientovať na ich potreby, klásť ich pred potreby vlastné; zásadné rozhodnutia robia stále rodičia, deti nie sú zaťahované do konfliktov; rodič neposudzuje výchovné štýly druhého rodiča pokiaľ sú rešpektované záujmy dieťaťa; je nevyhnutné oddeliť rodičovskú a partnerskú rolu v záujme výchovy; myšlienky a pocity spájajúce sa s ukončeným manželstvom je nutné nechať postupne utlmiť[102].

Existuje profesionálny konsenzus, že mediátori majú byť citliví k problémom domáceho násilia. Mediátori čoraz viac zabezpečujú, aby sa vytvárali mechanizmy na zistenie existencie zneužívajúceho vzťahu skôr, než pristúpia k mediácii. Ak má jedna strana mediácie strach z druhej strany, vyjednávacie pozície budú nerovné. Mediátor z toho dôvodu môže ukončiť proces mediácie, alebo môže mediáciu vôbec nezačať. Aj keď existujú hodnoverné dôkazy, že násilie patrilo medzi charakteristické znaky manželského vzťahu, nemalo by to automaticky vylúčiť mediáciu, ako nevhodný proces na riešenie rodinného konfliktu.

Odborná literatúra v rámci rodinnej mediácie vymedzuje viacero prístupov. Ani jeden z nich nie je univerzálny. Výber a použitie konkrétneho prístupu závisí na mediátorovi, jeho vzdelaní, dominantnom filozofickom východisku, skúsenostiach, ale i na samotnej rodine a rodinnom probléme.

Facilitujúci prístup, často označovaný ako racionálny prístup, využívajú ho často mediátori s právnym vzdelaním. Celý proces je značne štrukturovaný a orientovaný na reálne riešenia v prospech všetkých zúčastnených. Riešenia zo strany mediátora nie sú predkladané. Konkrétne sa používa zhromažďovanie, objasňovanie, sumarizácia, odosobnenie, umiestnenie problému do minulosti a iné postupy. Terapeutickým technikám sa títo mediátori vyhýbajú.

Terapeutický prístup vychádza z teórií rodinného systému. Berie do úvahy širší kontext rodiny. Využívajú sa tu i nepriame techniky, terapeutické, vhodné pre rodiny so silne emocionálne nabitými konfliktmi. Tento typ využívajú najmä odborníci s psychologickým vzdelaním a vzdelaním v sociálnej práci. Zásadný rozdiel medzi terapeutickým prístupom a facilitujúcim prístupom je v tom, ako mediátori pristupujú k záujmom detí. Vo facilitujúcom prístupe vychádzame z premisy, že rodičia sú najlepší znalci svojej rodiny a detí. Preto dokážu racionálne za účasti mediátora zvážiť, čo je pre celú rodinu najlepšie. Terapeutický model berie

[102] SOBOTKOVÁ, I. In HOLÁ, L. a kol. Mediace a možnosti využití v praxi

do úvahy možné emocionálne vplyvy, ktoré vstupujú do tohto procesu a fakt, že záujmy rodičov a detí môžu byť značne odlišné. Mediátor tak identifikuje záujmy rodičov ako i dieťaťa a sám stojí na strane dieťaťa a háji jeho záujmy.

Naratívny prístup vychádza a rozširuje predchádzajúci terapeutický prístup. Využíva najmä princípy naratívnej terapie životných príbehov (v tomto prípade príbehov o konflikte v rodine), dekonštrukcia, práca s mylnými predpokladmi, premýšľanie mimo línie príbehov, oddelenie konfliktu od nositeľov.

Transformatívny prístup sa orientuje na dynamickú povahu konfliktov. Mediácia je zameraná nielen na vyriešenie konkrétneho konfliktu, ale i na zvyšovanie schopností klienta zvládať náročné situácie a konflikty. Orientuje sa na zmenu typických interakcií členov rodiny a dosiahnuť pozitívne a konštruktívne riešenia[103].

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite akých sporov sa týka rodinná mediácia?
2. Čo môže ponúknuť rodinná mediácia oproti súdnemu konaniu?
3. Aké sú východiská rodinnej mediácie?

MEDIÁCIA SO ZÁSTUPCOM

K tejto forme mediácie dochádza vtedy, ak poškodenou stranou je právnická osoba za ktorú je možno považovať:

- združenie fyzických alebo právnických osôb,
- účelové združenia majetku,
- jednotky územnej samosprávy,
- iné subjekty, o ktorých to ustanovuje zákon[104].

Na mediácii sa obvykle nezúčastňuje štatutárny zástupca ako napr. riaditeľ firmy, konateľ spoločnosti alebo majiteľ podniku. Obvykle má právnická osoba pre prípady trestnoprávneho konania svojho splnomocneného zástupcu. Ten sa v trestnom konaní, v mene svojho splnomocniteľa, pripája k trestnému konaniu a požaduje náhradu spôsobenej škody alebo inak uplatňuje práva poškodenej strany.

[103] SOBOTKOVÁ, I. In HOLÁ, L. a kol. Mediace a možnosti využití v praxi.
[104] § 18 Občianského zákonníka.

V začiatkoch realizácie mediácie v trestnom konaní sa objavovali obavy, či sa významný výchovný vplyv mediácie uplatní aj v takej mediácii, kde je poškodenou stranou organizácia alebo spoločnosť, ktorá má svojho splnomocneného zástupcu, a ten sa zúčastní mediácie. Obavy sa týkali predovšetkým presvedčenia, že splnomocnený zástupca len uplatňuje nároky svojho splnomocniteľa. Preto je možné predpokladať, že sa bude správať inak, než ako by sa správal, keby sám bol obeťou trestného činu. Poškodený v tomto kontexte môže reagovať odlišne. Aj v takých mediáciách, keď poškodenú stranu zastupuje splnomocnená osoba ostáva výchovný moment mediácie zachovaný. Tak isto ako práva poškodeného.

Mediácia nespomaľuje trestné konanie. Skôr naopak. Môže ho urýchliť. Ak sa vec dostane k mediačnému a probačnému úradníkovi v prípravnom konaní môže o nej rozhodnúť prokurátor a predmetná vec sa vyrieši bez zainteresovania súdu. To znamená, že súd môže byť odbremenený od ľahších prípadov, týkajúcich sa menej závažných trestných činov. V ešte ideálnejšom prípade, sa niektoré druhy sporov a konfliktov môžu vyriešiť mediáciou ešte predtým, než by sa vôbec prípravné konanie začalo.

Sú aj také situácie, keď k dohode v mediácii nedôjde. Je to najmä vtedy, ak poškodený nedá súhlas na jej vykonanie, alebo sa mediácia uskutoční, ale k dohode nedôjde. Tieto prípady potom už rieši súd. Ak páchateľ prejaví účinnú ľútosť a snahu nielen odčiniť škodu, ale snaží sa aj o nápravu, môže probačný úradník s ním pracovať už v prípravnom konaní.

Mediácia je proces, ktorý je vo svojich východiskách rovnaký pre všetky situácie a pre všetkých účastníkov. Jej štruktúra a techniky sa menia a prispôsobujú konkrétnym situáciám a konkrétnym účastníkom. To, čo veľmi dobre funguje v jednom prípade, nemusí dobre fungovať v inom prípade.

Vo všeobecnosti možno tvrdiť, že ľudia sa v konfliktnom stave cítia nepríjemne. Svojím spôsobom majú ľudia tendenciu ku nekonfliktnosti. Snaha o nekonfliktonosť obvykle nie je možná, ak prevládajú negatívne emócie. Kvalifikovaný prístup mediátora má napomôcť efektívnemu vysporiadaniu sa strán s negatívnymi emóciami. Ľudia v osobnom kontakte sú ochotní prijímať premyslenejšie rozhodnutia. Spoločné stretnutie a spoločná tvorba dohody tvorí predpoklad k jej splneniu. Páchateľ tým, že sa sám podieľa na tvorbe dohody, cíti väčšiu zodpovednosť a má snahu ju aj dobrovoľne dodržať. Uloženie povinnosti súdom v rozhodnutí o povinnosti náhrady škody, sa dobrovoľnosť neobjavuje a páchateľ je v pozícii povinného.

Dohoda lepšie vyjadruje potreby poškodeného, ktorý má možnosť sám sa vyjadriť, čo považuje pre seba za najlepšiu satisfakciu. Minulosť páchateľa a poškodeného je relevantná len vo vzťahu k trestnému činu. Celý proces mediácie je orientovaný na budúcnosť. Mediácia ako spôsob odklonu v trestnom konaní určite nájde svoje opodstatnenie v našom právnom systéme.

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite mediáciu so zástupcom.
2. Aké úkony môže v mediácii realizovať zástupca?
3. Považujete mediáciu so zástupcom za vhodnú?

MEDIÁCIA V SAMOSPRÁVE

Ako sme uvádzali v predchádzajúcich častiach tejto učebnice, mediácia má skutočne široké možnosti praktického využitia. I pre tento účel bola mediácia v roku 2004 začlenená do slovenského právneho poriadku ako forma mimosúdneho riešenia sporov. Viac o mediácii podľa tohto zákona uvádzame v ďalších častiach. Všade, kde sa v sociálnej interakcii môžu objaviť problémy, je mediácia jednou z ciest ich riešenia. Špecifickou oblasťou uplatnenia mediácie môže byť prostredie samospráv, konkrétne prostredie miest a obcí. Je to i z dôvodu, že najmä obyvatelia obcí nadväzujú často pri riešení svojich problémov na tradície minulosti, kedy obce ako základné samosprávne jednotky poskytovali pri riešení súčinnosť. Bolo bežné, že spory medzi obyvateľmi riešil richtár, či iná osoba, ktorá bola v obci poverená správou vecí verejných. Tieto úlohy v súčasnosti preberá starosta, ktorý je častokrát prvou inštanciou riešenia sporov medzi obyvateľmi v obciach a mestách. Starostovia a primátori môžu byť v riešení sporov veľmi účinní sprostredkovatelia. Vystupujú z pozície moci a zároveň sú vo svojich kompetenciách limitovaní podzákonnosťou, teda príslušnými právnymi normami. V tomto prípade je ideálne využiť služieb nestrannej osoby s adekvátnym vzdelaním a skúsenosťami so sprostredkovaním riešenia konfliktov či sporov i na tejto úrovni[105].

Z hľadiska okruhu problémov, ktoré sa na úrovni samosprávy najčastejšie riešia mediáciou, môžme vymedziť nasledujúce okruhy:

a.) susedské spory – zameranie pozemkov, hranice pozemkov, problémy s chovom domácich zvierat, problémy s hlukom a pod.,

b.) občianskoprávne spory – spory vzniknuté so zmlúv (darovacích, kúpnych), nedorozumenia vzniknuté v dedičských konaniach,

[105] KUTLÍK, F. Možnosti mediácie v samospráve

c.) rodinnoprávne spory – otázky súvisiace s rozpadom rodín, vysporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva, a pod.[106].

Riešenie týchto a ďalších sporov mediáciou je pre samosprávu výhodné i z ďalšieho hľadiska. Princípy mediácie neumožňujú, aby jedna zo strán vyšla z mediácie ako víťaz. To je dôležité i z hľadiska budúceho spolunažívania strán v blízkosti jeden druhého. Ak napríklad pri susedských sporoch sú tieto vyriešené k spokojnosti výlučne jednej strany, autoritatívne, je pravdepodobné, že susedský spor bude naďalej pokračovať a gradovať do ďalších problémov.

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite účel mediácie v samospráve
2. Aké problémy sú najčastejšie touto formou mediácie riešené?
3. Prečo je mediácia v samospráve výhodná?

[106] FICZOVÁ, L. Mediácia v samospráve

VÝSTUPY Z MEDIÁCIE

Po skončení mediácie, ak je táto vedená v trestnom konaní, pripraví probačný a mediačný úradník podklady pre sudcu, prípadne pre prokurátora. Predkladané podklady sú závislé od toho, či mediácia bola úspešná alebo neúspešná. Pre názornosť uvádzame obidva prípady:

- Výstup z úspešnej mediácie obsahuje:
  - súhlas strán sporu s vykonaním mediácie (ak nebola súčasťou spisu),
  - dohodu o náhrade škody (prípadne záznam z mediácie, ak nešlo o finančnú náhradu),
  - oznámenie o výsledku mediácie.
- Výstup z neúspešnej mediácie obsahuje:
  1. ak účastníci súhlasia s vykonaním mediácie, ale nedospejú k dohode:
  - súhlas s vykonaním mediácie,
  - záznam z mediácie,
  - oznámenie o výsledku mediácie;
  2. ak už na začiatku mediácie niektorý z účastníkov s jej vykonaním nesúhlasí:
  - úradný záznam o tom, že páchateľ alebo poškodený nesúhlasí s mediáciou,
  - oznámenie o výsledku mediácie.

Oznámenie o výsledku mediácie spracuje probačný a mediačný úradník. Stručne opíše priebeh mediačného konania, prípadné problémy, snahu účastníkov a ich prístup k riešeniu konfliktu. Probačný a mediačný úradník uvedie aj dôvody, pre ktoré niektorý z účastníkov odmietol mediáciu alebo prečo účastníci sporu nedospeli k dohode.

V prípadoch, kedy sa mediácia realizuje ako mimosúdna dohoda, teda v prípadoch, kedy probačný a mediačný úradník nie je účastníkom mediácie, sa mediácia spravidla končí tzv. ***dohodou o ukončení mediácie***. Tá je úspešným výstupom z procesu mediácie. Jej obsahom môže byť akýkoľvek mediovaný spor, ktorý spĺňa príslušné legislatívne ustanovenia. Tým začína aj právna vymožiteľnosť dohody. Podpisom mediačnej dohody by sa mal ukončiť pohľad do minulosti sporu či konfliktu, uzavrieť to, čo bolo povedané a vytvoriť rámec pre budúcu komunikáciu, či prípadnú spoluprácu do budúcnosti. Mediačná dohoda by mala spĺňať podmienky:

- vyváženosti,
- jasnosti formulácií,
- konkrétnosti jednotlivých krokov,

- korektnosti k obom stranám,
- prinášať rovnováhu stranám – založenej na princípe obojstrannej výhry.

Náležitosti dohody o mediácii sú formálneho a obsahového charakteru. Dohoda, ktorá vznikla ako výsledok mediácie, má písomnú formu. Dohoda je pre osoby zúčastnené na mediácii záväzná. Na základe dohody, ktorá vznikla ako výsledok mediácie, môže oprávnený podať návrh na súdny výkon rozhodnutia alebo návrh na vykonanie exekúcie, ak táto dohoda spĺňa ďalšie podmienky stanovené osobitným predpisom. Týmito ďalšími podmienkami je, aby dohoda bola

- spísaná vo forme notárskej zápisnice,
- schválená ako zmier pred súdom, prípadne rozhodcovským orgánom.

Obsahom mediačnej dohody pritom môže byť čokoľvek. Počínajúc susedským sporom o umiestnenie malej stavby, cez rozdelenie bezpodielového spoluvlastníctva manželov až po pracovnoprávny spor o plnení kolektívnej zmluvy. Mediačná dohoda musí byť dohodou zúčastnených. Nemôže sa jednať o predstavu mediátora ako by mala dohoda vyzerať a mala by stačiť sama o sebe, bez odvolávania sa na iný dokument. Dohodu nemusí spisovať samotný mediátor. Strany si môžu prizvať vlastných právnych zástupcov, resp. iné osoby, ktoré budú zároveň garantovať, že dohoda bude v súlade s platnými právnymi normami. Mediačná dohoda je pre osoby zúčastnené na mediácií záväzná.

Zatiaľ čo dohodou o výsledku mediácie sa mediácia končí, samotný mediačný proces sa začína dohodou o riešení sporu mediáciou. Dohoda o riešení sporu mediáciou musí mať písomnú formu. Dohoda sa označuje poradovým číslom v knihe mediácií, ktorú vedie mediátor. Dohoda obsahuje údaj o tom, že všetky alebo niektoré spory, ktoré medzi stranami sporu vznikli alebo vzniknú v určenom zmluvnom vzťahu alebo inom právnom vzťahu, sa pokúsia vyriešiť mediáciou. Osoby zúčastnené na mediácii si v dohode o riešení sporu mediáciou môžu ustanoviť, že dohoda o riešení sporu mediáciou zaväzuje aj ich právnych nástupcov. Dohoda o začatí mediácie obsahuje najmä

a) presné označenie osôb zúčastnených na mediácii,
b) presné označenie mediátora a jeho kancelárie,
c) vymedzenie konkrétneho sporu, ktorý je predmetom mediácie,
d) výšku odmeny mediátora, spôsob jej určenia alebo dohodu o bezplatnom výkone mediácie,
e) dobu, na ktorú je uzavretá, alebo dobu, počas ktorej má mediácia prebiehať[107].

[107] Zákon č. 420/2004 Z.z. o mediácii v platnom znení.

Dohoda o výsledku mediácie umožňuje, aby bola kedykoľvek po ukončení mediácie opätovne otvorená, za účelom jej zmeny alebo doplnenia. Opätovné otvorenie a prepracovanie dohody je ale podmienené súhlasom všetkých zúčastnených strán, ktoré túto dohodu podpísali. Práve tento prvok, ktorý umožňuje zmenu v dohode, je prezentovaný ako jedna z výrazných výhod riešenia sporu prostredníctvom mediácie. V porovnaní so súdom umožňuje nielen zahrnutie požiadaviek všetkých zúčastnených, ale v prípade zmeny situácie, resp. straty funkčnosti, je možné túto dohodu zmeniť tak, aby opäť plnila svoj účel.

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite postup po skončení mediácie.
2. Aké povinnosti má mediačný a probačný úradník po ukončení mediácie?
3. Čo obsahuje dohoda o ukončení mediácie?

ŠPECIFICKÉ PROGRAMY V MEDIÁCII

Špecifickou skupinou programov, ktoré môžeme zahrnúť pod restoratívnu justíciu, sú Family Group Conferencing a Circle Sentencing. Na rozdiel od mediácie, kde sa objavuje osoba mediátora, v týchto prípadoch sa do riešenia konfliktu medzi stranami mediácie zapájajú aj ďalšie osoby. Môže to byť rodina alebo iné osoby z dotknutého sociálneho prostredia.

Family Group Conferencing alebo *rodinná skupinová konferencia* je formou mediácie, ktorá je považovaná za vhodnú najmä pri prejednávaní prípadov mladistvých delikventov za účasti rodiny páchateľa a rodiny obete. Táto metóda sa v praxi uplatňuje predovšetkým na Novom Zélande. Vychádza z tradícií pôvodného obyvateľstva. Rodinná skupinová konferencia sa stala štandardným spôsobom prejednávania trestných vecí mladistvých páchateľov na Novom Zélande od roku 1989, keď bol prijatý Children, Young Person and Their Families Act[108]. Tento spôsob je akceptovaný aj v Austrálii a rozšíril sa do ďalších krajín. Rodinná skupinová konferencia je najčastejšou formou odklonu v trestnom konaní proti mladistvým delikventom. V niektorých prípadoch je táto forma používaná i v trestných veciach u dospelých páchateľov. Účasť širšieho okruhu ľudí dotknutých spáchaným trestným činom má umožniť, aby si páchateľ lepšie uvedomil spoločenský dosah svojho konania, a na druhej strane, aby širší okruh

[108] Zákon o deťoch, mladých ľuďoch a ich rodinách.

účastníkov (členov rodiny páchateľa i obete) mohol v priebehu mediácie pozitívne pôsobiť na páchateľa. Ako vhodný postup pre rodinnú konferenciu sa odporúča, aby najprv páchateľ popísal svoje konanie, motiváciu a priebeh prejednávaného prípadu. Potom, aby každý účastník konferencie páchateľovi objasnil, akým spôsobom sa daný skutok dotkol jeho života. Najprv má prehovoriť poškodený (obeť), ak si to praje. Ostatní účastníci, teda aj rodinní príslušníci, napr. rodičia, súrodenci, ale aj vzdialenejší príbuzní, vyjadria svoj názor na prejednávaný čin. Najmä sa vyjadrujú k osobe páchateľa a vyjadria svoje subjektívne pocity z toho, čo člen rodiny spáchal. Príslušníci rodiny obete sa môžu výstižne vyjadriť i v širších súvislostiach, ako spáchaný čin poškodil obeť, ako sťažil jej ďalšie sociálne fungovanie a pod.[109].

Príprava a priebeh rodinnej skupinovej konferencie sú zaisťované odborným pracovníkom, ktorým môže byť dobrovoľník alebo pracovník mimovládnych organizácií, ktorý získal príslušnú kvalifikáciu a prešiel odbornou prípravou. Odporúča sa, aby okrem členov rodiny sa konferencie zúčastnili i osoby, ktoré mali kľúčovú úlohu v páchateľovom živote, ako jeho učitelia, priatelia, vzdialení príbuzní, ale aj členovia neformálnych skupín, v ktorých sa páchateľ pohybuje.

Vhodnosť takéhoto postupu je samozrejme podmienená kvalitou rodinného zázemia páchateľa. Pôsobenie rodiny, ktorá výchovu svojho člena aj jeho sociálny vývin zanedbala a o spolupôsobenie na riešení neprejavuje záujem, môže byť v rámci tohto postupu kontraproduktívne. V opačnom prípade môže byť určitou kolektívnou zárukou, že páchateľ napraví škodu, ktorú svojím činom spôsobil. Výskumné štúdie potvrdzujú, že táto metóda prináša úspech najmä pri prejednávaní trestných vecí mladistvých páchateľov. Ich rodiny sa začnú oveľa viac zaujímať o správanie svojho člena, než keď sa jeho prípad prejednáva v štandardnom trestnom procese. V prípade, keď táto metóda je aplikovaná ako odklon v trestnom konaní, je daný prípad uzatvorený oveľa rýchlejšie, ako by sa stalo pri klasickom súdnom pojednávaní. Významnejšie sú dopady vplyvu rodiny na mladistvého páchateľa.

Circle Sentencing (spoločné rozhodovanie) je postup, pri ktorom majú možnosť predstavitelia určitej, najčastejšie etnickej komunity, priamo sa podieľať na prejednávaní trestných činov, ktoré spáchali ich príslušníci alebo ktoré sa odohrali vo vnútri tejto komunity. Zmyslom účasti komunity je dosiahnutie širokej akceptácie rozhodnutí v prejednávanom prípade tak, aby nielen páchateľ a poškodený, ale aj ich okolie prijalo rozhodnutie ako rozumné a spravodlivé.

[109] KARABEC, Z. Jaká je budoucnost trestní justice?

Metóda spoločného rozhodovania predstavuje paralelný systém k oficiálnej trestnej justícii. Nadväzuje na tradičné rituály a zvyklosti pri prejednávaní deliktov v niektorých etnických komunitách. Tento spôsob prejednávania kriminálneho správania predpokladá, že štátne orgány ho považujú za primeraný. Prípad bude vybavený mimo kompetenciu trestných orgánov. Štát sa v takom prípade zriekne svojej kompetencie. To má umožniť, aby určitá komunita občanov prevzala zodpovednosť za rozhodnutie v danom prípade. Štátne orgány (napr. polícia, prokuratúra) môžu tejto komunite k jej rozhodovaniu poskytnúť potrebné podklady.

Takýto postup sa zvyčajne začína na žiadosť páchateľa, aby sa jeho prípad prerokoval v rámci spoločného rozhodovania. V jeho priebehu najprv vystupuje obeť, potom páchateľ. Súčasne je daná možnosť všetkým účastníkom, aby vyjadrili svoje názory na príčiny prejednávaného prípadu a svoje predstavy o spravodlivom riešení, ktoré berie na zreteľ i prevenciu. V rámci postupu spoločného rozhodovania, má byť preto zaistené i sledovanie ďalšieho správania sa páchateľa. Ide o formu kolektívneho dohľadu. Tento rámcový model môže mať veľa podôb. Opatrenia prijaté v jeho rámci môžu mať rôznu formu právnej záväznosti v závislosti od zvyklostí a tradícií jednotlivých komunít. Táto metóda sa javí ako úspešná pri riešení deliktov spáchaných v indiánskych rezerváciách v USA[110].

Možno konštatovať, že táto forma zatiaľ nie je veľmi rozšírená, skrýva v sebe veľa úskalí a problémov právnej povahy. Predpokladáme, že ju bude možno aplikovať len v špecifických podmienkach niektorých komunít. Najmä komunít, ktoré preberajú zodpovednosť za správanie svojich členov a aktívne sa podieľajú na socializácii a resocializácii.

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite rodinnú skupinovú konferenciu ako formu mediácie.
2. Vysvetlite spoločné rozhodovanie a jeho podmienky.
3. Sú tieto spôsoby riešenia trestných činov použiteľné aj u nás? Zdôvodnite.

MEDIÁCIA PODĽA ZÁKONA č. 420/2004 Z. z.

[110] KARABEC, Z. Jaká je budoucnost trestní justice?

Zákon č. 420/2004 Z. z. o mediácii upravuje formu mediácie, ktorá sa vzťahuje na spory vznikajúce z občianskoprávnych vzťahov, rodinnoprávnych vzťahov, obchodných záväzkových vzťahov a pracovnoprávnych vzťahov. Mediácia má charakter mimosúdneho vysporiadania, alebo mimosúdneho riešenia konfliktu, ktorý by prerástol do súdneho sporu. To potvrdzuje aj samotná definícia mediácie ako mimosúdnej činnosti, pri ktorej osoby zúčastnené na mediácii pomocou mediátora riešia spor, ktorý vznikol z ich zmluvného vzťahu alebo iného právneho vzťahu. Mediáciu môže vykonávať mediátor alebo mediačné centrum.

Mediátorom môže byť fyzická osoba zapísaná v registri mediátorov. Výkon činnosti mediátora je podnikaním. Mediátor má právo na odmenu. Odmena sa určuje na základe dohody medzi mediátorom a osobami zúčastnenými na mediácii.

Mediačné centrum môže zriadiť alebo viesť fyzická osoba alebo právnická osoba. Mediačné centrum je právnickou osobou. Zriaďovateľ je bezodkladne po zriadení a zaregistrovaní mediačného centra povinný v Obchodnom vestníku zverejniť tieto údaje:

a) zriadenie mediačného centra,

b) zriadenie pobočiek mediačného centra, ak ich zriadil,

c) prijatý štatút mediačného centra a vnútorné predpisy upravujúce výkon mediácie,

d) zoznam mediátorov, ktorí pôsobia v zriadenom mediačnom centre, a jeho zmeny.

Mediačné centrum je povinné zriadiť, zabezpečovať prevádzku a aktualizáciu webového sídla. Mediácia podľa zákona č. 420/2004 Z. z. je poskytovaná ako platená služba. Pre mediátora z toho vyplývajú aj ďalšie povinnosti vyplývajúce zo zákona o mediácii. Patrí k nim vedenie povinnej administratívy, výstup z mediácie a podmienky pre výkon mediácie. Mediácia má charakter odbornej činnosti. Je určená stranám sporu, ktoré sú definované ako osoby zúčastnené na mediácii. Ide o fyzické osoby alebo právnické osoby, ktoré sú v spore týkajúcom sa zmluvného vzťahu alebo iného právneho vzťahu s inou fyzickou osobou alebo právnickou osobou. Mediácia sa začína uzavretím písomnej dohody o mediácii konkrétneho sporu a jej zápisom do knihy mediácií, ktorú vedie mediátor. Ak čo i len jedna strana, alebo mediátor pred začatím mediácie so začatím mediácie nesúhlasí, začína sa mediácia uložením dohody v Notárskom centrálnom registri listín a mediácia sa končí uložením potvrdenia o skončení mediácie v tomto registri. Pravosť podpisov osôb zúčastnených na mediácii musí byť úradne osvedčená.

Práve mediácia podľa zákona č. 420/2004 Z.z., je v posledných rokoch stále častejšie vyhľadávaná pri rozvodových konaniach, konkrétne pri úprave rodičovských práv a povinností, ale i pri cezhraničných sporoch. Veľký význam má jej využitie aj v oblasti kolektívneho vyjednávania či susedských sporoch. Je veľmi vhodným spôsobom riešenia environmentálnych

sporov a v množstve rôznych oblastí právnych vzťahov. Umožňuje aj riešenie cezhraničných sporov.

Pre porovnanie, v Českej republike sa mediácia, ktorá je v Slovenskej republike upravená zákonom č. 420/2004 Z. z., sa začala vykonávať o 8 rokov neskôr na základe zákona č. 202/2012 Sb. o mediaci. Na rozdiel od Slovenska je mediácia upravená vo viacerých smeroch odlišne. Pre príklad, je odlišná príprava mediátora pre spory a mediátora pre rodinnú mediáciu. Mediácia aj v tomto prípade znižuje rozsah autoritatívneho rozhodovania štátneho orgánu – súdu a prenáša ho priamo na strany sporu.

Mediácia sa končí:

- dňom uzatvorenia dohody, ktorá je výsledkom mediácie,
- dňom písomného vyhlásenia mediátora po konzultácii so zúčastnenými osobami na mediácii, že mediácia nebude pokračovať,
- dňom právoplatnosti rozhodnutia o dočasnom pozastavení činnosti mediátora alebo dňom právoplatnosti rozhodnutia o vyčiarknutí mediátora z registra mediátorov,
- dňom, keď mediátor odmietol k dohode, ktorá je výsledkom mediácie, pripojiť svoj podpis; túto skutočnosť mediátor uvedie v zápisnici s uvedením dôvodu,
- dňom doručenia písomného vyhlásenia osoby zúčastnenej na mediácii, ktorá je adresovaná mediátorovi, že mediácia je skončená,
- dňom doručenia písomného vyhlásenia jednej z osôb zúčastnených na mediácii, ktorá je adresovaná druhej osobe zúčastnenej na mediácii a mediátorovi, že mediácia je skončená,
- dňom, keď účastník mediácie spor, ktorý je predmetom mediácie, predložil na rozhodnutie súdu alebo rozhodcovskému orgánu,
- uplynutím 90 dní v prípade spotrebiteľského sporu a v ostatných prípadoch uplynutím šiestich mesiacov od začatia mediácie, ak si osoby zúčastnené na mediácii v ostatných prípadoch nedohodli dlhšiu dobu, po ktorej sa mediácia skončí,
- dňom smrti alebo vyhlásenia za mŕtveho mediátora alebo niektorého účastníka mediácie; to neplatí, ak mediáciu vykonával mediátor v mediačnom centre[111].

[111] Zákon č. 420/2004 Z.z. o mediácii.

Otázky a cvičenia

1. Aké povinnosti má mediačné centrum?
2. Kto môže realizovať mediáciu?
3. Vysvetlite kedy je mediácia ukončená.

ODBORNÁ PRÍPRAVA NA MEDIÁCIU

Mediácia je podnikaním, ktoré je možné vykonávať len po splnení podmienok stanovených zákonom č. 420/2004 Z.z. Ide o registrované podnikanie. Register mediátorov a register mediačných centier a register vzdelávacích inštitúcií vedie Ministerstvo spravodlivosti SR a zverejňuje ich na svojom webovom sídle. Ministerstvo zapíše do registra mediátorov toho, kto:

a) je spôsobilý na právne úkony v plnom rozsahu,
b) získal vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa na vysokej škole v Slovenskej republike, alebo má uznaný doklad o vysokoškolskom vzdelaní druhého stupňa vydaný zahraničnou vysokou školou,
c) je bezúhonný,
d) má osvedčenie o úspešnom absolvovaní odbornej prípravy mediátora a vykonaní odbornej skúšky mediátora, nie staršie ako šesť mesiacov od vykonania skúšky,
e) nebol podľa zákona o mediácii inak ako na vlastnú žiadosť vyčiarknutý z registra mediátorov[112].

Mediátor, osoby zúčastnené na mediácii a iné fyzické osoby prizvané mediátorom alebo osobou zúčastnenou na mediácii k mediácii sú povinné, ak sa strany nedohodnú inak, zachovávať mlčanlivosť o všetkých skutočnostiach, ktoré sa dozvedeli v súvislosti s mediáciou. Výnimky z tejto povinnosti ustanovujú osobitné predpisy. Tieto práva a povinnosti tvoria etické zásady mediácie. Majú zásadný vplyv na ochranu všetkých účastníkov mediácie.

Mediátor zodpovedá za prípadnú škodu, ktorú spôsobil účastníkom mediácie. V tomto prípade nerozhoduje, či sa jedná o majetkovú ujmu, alebo ujmu na právach nemajetkovej povahy.

Výkon kvalitnej mediácie majú zabezpečiť aj kvalifikačné požiadavky, ktoré zákon o mediácii určuje ako podmienku poskytovania mediácie. Cieľom odbornej prípravy mediátora je získanie osobitných kvalifikačných predpokladov potrebných na výkon činnosti mediátora. Odborná príprava mediátora trvá dvesto hodín. Je zameraná pomerne na:

- výučbu o základoch právneho poriadku, o odvetviach občianskeho práva, pracovného práva, obchodného práva, rodinného práva a právnych predpisov určených na ochranu spotrebiteľa,
- oblasť interpersonálnej komunikácie, teórie konfliktov a psychologických aspektov ich riešenia,

[112] Zákon č. 420/2004 Z.z. o mediácii.

- oblasť pravidiel správania mediátora a tréning jeho sociálnych zručností,
- vedenie procesu mediácie, prípravu dohody o začatí mediácie a dohody, ktorá je výsledkom mediácie[113].

Odborná príprava mediátora sa končí odbornou skúškou, ktorou sa posudzujú odborné vedomosti, schopnosti a zručnosti mediátora. Odbornú skúšku musí uchádzač vykonať do troch mesiacov od ukončenia odbornej prípravy. Odbornú prípravu, skúšku mediátora a preskúšanie mediátora môže vykonať len vzdelávacia inštitúcia akreditovaná podľa zákona č. 568/2009 Z.z. o celoživotnom vzdelávaní, ktorá je zapísaná v registri na Ministerstve spravodlivosti SR. Skúška obsahuje teoretickú a praktickú časť. Ak uchádzač na odbornej skúške neuspeje, má právo vykonať opakovanú skúšku bez opakovania odbornej prípravy mediátora najneskôr do jedného mesiaca od neúspešnej skúšky. Ak mediátor ani v opakovanej skúške neuspeje, má právo na preskúšanie ministerstvom. Uchádzač, ktorý neuspeje ani pri preskúšaní ministerstvom, sa môže uchádzať o vykonanie ďalšej odbornej skúšky až po novom vykonaní odbornej prípravy a to najskôr po uplynutí jedného roka od vykonania neúspešnej skúšky.

Vzdelávacia inštitúcia vydáva absolventovi odbornej prípravy mediátora po úspešnom vykonaní odbornej skúšky osvedčenie. Ak absolvent odbornej prípravy mediátora úspešne vykoná odbornú skúšku po preskúšaní ministerstvom, osvedčenie mu vydá ministerstvo[114].

Mediátori sú povinní sústavne sa vzdelávať. Za týmto účelom Ministerstvo spravodlivosti SR organizuje prostredníctvom vzdelávacích inštitúcií, zapísaných v registri vzdelávacích inštitúcií organizuje každý rok najmenej jeden odborný seminár ako súčasť ďalšieho vzdelávania mediátorov. Vzdelávacia inštitúcia vydá mediátorovi osvedčenie o účasti na odbornom seminári. Mediátor je povinný osvedčenie bezodkladne predložiť ministerstvu. Ak sa mediátor nezúčastní aspoň jedného odborného seminára počas roka, ministerstvo nariadi jeho preskúšanie. Mediátor je povinný zúčastniť sa preskúšania v termíne stanovenom ministerstvom. Ak sa mediátor na preskúšanie nedostaví alebo ak opakovane nevyhovie pri preskúšaní, ministerstvo ho vyčiarkne zo zoznamu mediátorov[115].

Otázky a cvičenia

1. Z čoho pozostáva odborná príprava mediátorov?
2. Ako prebieha ďalšie vzdelávanie mediátorov?
3. Z čoho pozostáva skúška mediátora?

[113] Zákon č. 420/2004 Z.z. o mediácii v platnom znení.
[114] Zákon č. 420/2004 Z.z. o mediácii v platnom znení.
[115] Zákon č. 420/2004 Z.z. o mediácii v platnom znení.

VÝHODY MEDIÁCIE

Orientácia na výhody riešenia konfliktu pomocou mediátora, je jedným zo základných princípov mediácie. Orientácia na výhody a ich pripomínanie v procese mediácie, sa dá považovať za hnací motor tohto spôsobu riešenia konfliktov. Pomáha posilňovať motiváciu u účastníkov mediácie. Výhodnosť mediácie je najčastejšie popisovaná práve z pohľadu jej efektívnosti. Folberg a Taylorová[116] efektívnosť mediácie zhrnuli do siedmych princípov, ktoré vedú ku konštruktívnemu riešeniu konfliktov.

1. Ľudia sa prirodzene vyhýbajú negatívnemu, nepríjemnému alebo deštruktívnemu a uprednostňujú výhodné, príjemné, pozitívne a konštruktívne. Mediácia ich vedie od negatívnych zážitkov k ich pozitívnemu spracovaniu. K vzájomnému porozumeniu a rešpektu voči záujmom druhej strany.
2. Uvedomovanie si emócií pomáha zvládnuť konflikt. Emócie potom neprevládajú nad zdravým úsudkom. Mediácia podporuje vyjadrenie emócií a ich využitie na efektívne rozumové spracovanie riešení.
3. Účastníci, jednotlivé strany sporu, robia lepšie rozhodnutia o svojich vlastných životoch, ako vonkajšia autorita. Mediácia pomáha stranám rozhodovať samostatne.
4. Účastníci, ktorí vlastnými silami dosiahli dohodu, majú väčší záujem dodržiavať túto dohodu. Cítia určitú zodpovednosť za výsledok, ku ktorému dospeli spoločne.
5. V mediácii je minulá skúsenosť účastníkov dôležitá vo vzťahu k prítomnosti i k budúcnosti. Mediácia a jej ciele, smerujú najmä do budúcnosti. Minulosť strán sa využíva na odhad budúcich potrieb, záujmov, zámerov.
6. Čím viac sa v mediačnej dohode podarilo zahrnúť potreby, pocity, úmysly a dôvtip strán, tým je pravdepodobnejšie, že dlhšie vydrží. Dohoda, ku ktorej sa dospelo na základe mediácie, umožňuje zmeny v budúcnosti. Prípadná zmena je chápaná ako konštruktívna súčasť dohody. Dohoda strán je záväzná, ale nie konečná – je možné ju zmeniť, ak sa na tom obe strany zhodnú.
7. Proces mediácie je rovnaký pre všetkých účastníkov. Situácia, techniky, čas a problematika sú však v každej mediácii odlišné v závislosti od okolností, mediátora a účastníkov.

[116] In: BEDNAŘÍK, A. Riešenie konfliktov.

Viaceré z týchto princípov, popisujúcich výhodnosť mediácie sa dá úspešne identifikovať aj u iných druhov mediácie. Sú obsiahnuté aj v mediácii poskytovanej podľa iného zákona, či za iných podmienok.

Mediácia, ako alternatívny spôsob riešenia konfliktov sa v Slovenskej republike používa pomerne krátko. Potvrdením tohto faktu je aj to, že legislatívne bola upravená pre trestnoprávnu oblasť v roku 2003 a pre civilnosprávnu oblasť až v roku 2004. Odborná príprava mediátorov má v súčasnosti charakter výučbových kurzov. Podmienkou výkonu mediácie je v závislosti od jej právnej úpravy, minimálne ukončené vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa a úspešne absolvovaná odborná príprava mediátora.

Obdobne aj sociálna práca sa v podmienkach Slovenskej republiky stále formuje a konkretizuje pole svojej pôsobnosti. Jej rozvoj súvisí najmä so zmenami v oblasti sociálnej patológie, ktoré vyžadujú nové prístupy k riešeniu sociálnych problémov, ktoré zaťažujú jednotlivca, skupiny alebo celú spoločnosť. Sociálne udalosti ako staroba, choroba, chudoba nútia sociálnu prácu vyprofilovať postupy pre riešenie týchto sociálnych udalostí v súlade s možnosťami spoločnosti. Obdobne je tomu aj v oblasti kríz a konfliktov. Sociálna práca, hľadá a rozvíja nové postupy, či prístupy pri poskytovaní sociálnej práce v rámci novovznikajúcich polí pôsobnosti. Mediácia, je jednou z nových metód využívaných v sociálnej práci. Mediáciu v oblasti rodinnoprávnych, občianskoprávnych či pracovnoprávnych sporov je možné považovať za oblasť, v ktorej sa môžu sociálni pracovníci realizovať a uplatňovať svoje zručnosti. Možné prepojenie samotnej mediácie so sociálnou prácou, naznačuje už samotné zameranie týchto činností na oblasť medziľudských konfliktov.

Prepojenie, či určitú formu vzťahu naznačuje aj záujem autorov odbornej literatúry, ktorí stále častejšie uvažujú o mediácii ako o riešení sociálnych problémov a medziľudských vzťahov a nie ako o právnom inštitúte, ktorého riešenie je v oblasti právnych vzťahov.

V neposlednom rade sa dá za istú formu pomoci považovať aj terapeutický účinok druhej a tretej fázy mediácie, nakoľko zameranie práce v týchto fázach umožňuje istú mieru katarzie.

Otázky a cvičenia

1. Čo možno považovať za výhody mediácie?
2. Ktoré princípy efektívnosti mediácie poznáte?
3. Aké spoločné znaky môžeme nájsť medzi mediáciou a sociálnou prácou?

VYUŽITIE POSTUPOV MEDIÁCIE V SOCIÁLNEJ PRÁCI

Mediáciu môžu v určitom rozsahu vykonávať aj sociálni pracovníci, ktorí nespĺňajú podmienky stanovené zákonom na jej výkon. V tomto prípade ide o mediáciu, ktorá je poskytovaná neformálne, teda len ako neformálny postup alternatívneho spôsobu riešenia konfliktov. Mohli by sme ju označiť za kvázimediáciu. Sociálni pracovníci síce využívajú princípy a postupy mediácie, ale uvedomujú si, že im chýba plná kompetencia pre vedenie mediačného procesu. Takýto postup sociálneho pracovníka nemá právnu úpravu. Výsledok mediácie je bez právnej záväznosti. Uzatvorené dohody sú len rámcové a nie sú povinným výstupom z tohto procesu. Presnejšie ide o mediáciu, ktorá sa dá považovať za nástroj, či skôr metódu riešenia konfliktu, medzi dvoma a viacerými účastníkmi konfliktu v akomkoľvek medziľudskom, prípadne medziskupinovom vzťahu. Vzniká tu priestor pre využitie postupov mediácie ako jednej z foriem riešenia sporov v podmienkach sociálnej práce. Táto možnosť využitia postupov mediácie, na účely sociálnej práce je obmedzená. Nesmie zasahovať do tých oblastí ktoré sú mediátorom zverené zákonom č. 420/2004 Z.z. Podľa klasifikácie sporov, mediácia rieši spory:

1. občianskoprávne,
2. rodinnoprávne,
3. obchodnoprávne,
4. pracovnoprávne,
5. trestnoprávne.

Ak sociálny pracovník splní podmienky pre výkon mediácie v súlade so zákonom č. 420/2004 Z.z. a je zapísaný do zoznamu mediátorov, otvára sa mu možnosť vstupovať do riešenia rôznych sporov a konfliktov. Najčastejšie ide o rodinnú mediáciu, kde rieši rozvodové i porozvodové situácie, úpravu výchovy detí, majetkové vzťahy v rodine, problémy viacgeneračných rodín, majetkové a dedičské spory v rámci rodiny. Mediátor pomáha rozvádzajúcim sa rodičom uzavrieť mediačnú dohodu, ktorá upravuje spôsob starostlivosti o deti, výšku vyživovacej povinnosti, rozdelenie majetku, usporiadanie bytovej situácie a iné problematické, či konfliktné situácie, ktoré s rozvodom manželstva vznikajú. Mediačná dohoda umožňuje rodičom dohodnúť si podmienky výchovy svojich detí aj keď už nie sú manželia.

Mediácia v občianskoprávnej oblasti sa zaoberá problematikou občianskeho spolužitia, susedskými spormi, vzťahmi medzi občanom a inštitúciou a občanmi navzájom. Cieľom mediácie v tejto oblasti je nielen spor riešiť k obojstrannej spokojnosti, ale aj zmierniť napätie

v spolužití obyvateľov v obci. Spory, ktoré sa tu riešia sú rôzneho typu. Môžu to byť schválnosti, nedorozumenia, pretrvávajúce nezhody či susedské konflikty[117].

Obchodné spory sú spory vzťahov medzi podnikateľskými subjektmi, podnikateľskými subjektmi a právnickými osobami alebo fyzickými osobami s ktorými boli vytvorené obchodnoprávne vzťahy. Konflikty tu vznikajú pre nedodržiavanie obchodných zmlúv, zmlúv o úrovni poskytovaných služieb, sporov súvisiacich s ukončením partnerstva. Môže sa jednať aj o oblasť obchodného tajomstva alebo know-how, poškodzovania dobrého mena či nekalej súťaže.

Pracovná mediácia rieši konflikty a spory, ktoré vznikajú pri realizácii pracovnoprávnych vzťahov. Zahŕňa spory, ktoré sa týkajú ukončenia pracovného pomeru, ochrany zdravia pri práci, diskriminácie, násilia na pracovisku či iných individuálnych a kolektívnych pracovnoprávnych vzťahov. Mediácia môže prebiehať medzi nadriadeným a podriadeným, zamestnávateľom a zamestnancom, ale aj medzi zamestnancami. Pracovná mediácia tu plní aj úlohu prevencie a to pri tvorbe podnikovej kultúry. Môže byť zameraná aj na zlepšovanie vzťahov na pracovisku, zvyšovanie motivácie zamestnancov, uzatváranie kolektívnych zmlúv či riešenie štrajku alebo výluky.

Mediácia je využiteľná aj v školstve. Ide o riešenie konfliktov medzi žiakmi, učiteľmi, žiakmi a učiteľmi, rodičmi a učiteľmi. Mediácia sa tu dá aplikovať aj ako rovesnícka mediácia, ktorá pomáha žiakom riešiť spory v škole, osvojovať si vyjednávacie zručnosti. Tým napomáha pri prevencii vzniku ďalších konfliktov[118].

Oblasť sociálnej práce, zahŕňa celý rad situácií v ktorých klienti môžu byť zároveň účastníkmi konfliktu. Ako najvýznamnejšia oblasť je práca s rodinou, pri ktorej sa obvykle stáva, že v rodine existuje konflikt, ktorý spôsobuje jej dysfunkčnosť. Rovnako sa môže sociálny pracovník, pri výkone sociálnej práce, stretávať s konfliktom, aj pri poskytovaní poradenstva, pri práci v domovoch sociálnych služieb, zariadeniach pre mládež či zariadeniach pre seniorov, v detských domovoch, v rámci komunitnej či terénnej práce, ako aj pri práci s konkrétnym klientom. Sociálny pracovník je nútený najprv riešiť konflikt, aby sa mohol zaoberať klientovým problémom. Do tejto situácie sa môže dostať ako v pozícii vedúceho zamestnanca, vedúceho projektového tímu, manažéra činnosti dobrovoľníkov, koordinátora aktivít členov občianskeho združenia, zamestnanca štátnych, samosprávnych alebo neziskových organizácií, terénneho či komunitného sociálneho pracovníka.

[117] ŠIŠKOVÁ, T. Mediace umožňuje rychlé a kultivované mimosoudní řešení konfliktů.
[118] ŠIŠKOVÁ, T. Mediace umožňuje rychlé a kultivované mimosoudní řešení konfliktů.

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite v akom rozsahu môže sociálny pracovník využívať techniky mediácie pri výkone sociálnej práce?
2. Kedy je nevyhnutné aby sociálny pracovník splnil podmienky viažuce sa na výkon mediácie?
3. V ktorých oblastiach je mediácia využiteľná?

VYUŽITIE MEDIÁCIE V PRAXI SOCIÁLNEHO PRACOVNÍKA

Základným predpokladom pre využitie a aplikovanie mediácie v sociálnej práci, ako odbornej činnosti, je odborná príprava sociálnych pracovníkov. Sociálni pracovníci musia získať zručnosti a vedomosti, ktoré sú pre výkon mediácie nevyhnutné. Vedomosti, schopnosti a zručnosti ich v istom zmysle predurčujú pre kvalifikované riešenie konfliktov existujúcich medzi účastníkmi mediácie. Sociálna práca pri vedení diagnostického, poradenského, anamnestického, prípadne iného rozhovoru, pracuje s metódami ako aktívne počúvanie, práca s otázkami, parafrázovanie, zrkadlenie, objasňovanie a zhrnutie. Tie isté metódy vedenia rozhovoru sa využívajú aj v procese mediácie.

Požiadavky na osobnosť sociálneho pracovníka sú zhodné s požiadavkami kladenými na mediátora. Predpokladá sa istá miera empatie, komunikačné zručnosti, asertivita a poznatky z oblasti riešenia sporov. To vytvára vhodný základ pre sprostredkovanie riešenia konfliktu, resp. vedenie mediačného procesu. Obdobou je riešenie konfliktov či sporov v zariadeniach pre seniorov, domovoch sociálnych služieb, krízových či nízkoprahových centrách a pod. Rozdiel je len v klientskej skupine, jej hodnotách, potrebách, záujmoch či cieľoch v prospech ktorej sociálny pracovník poskytuje svoje služby.

Zmierovacie prvky v mediácii sú zamerané najmä na vedenie strán sporu k tomu, aby porozumeli druhej strane. Najmä jej pocitom, motívom, dôvodom ako i škodám, ktoré si konfliktom navzájom spôsobili. Ďalším charakteristickým prvkom zmierovania je práca s predchádzajúcim vzťahom strán konfliktu. Nevyhnutnosťou dlhodobejšieho budúceho spolužitia strán (pobyt v škole, zariadení či bytovom dome) je celistvé riešenie sporu a nie iba jeho následkov. Vzťah strán je využívaný ako motivátor k ich pozitívnemu prístupu pri riešení

konfliktu a k podpore vzájomnej spolupatričnosti. Niekedy súčasťou riešenia konfliktu je aj požiadanie o prepáčenie a priateľské zmierenie[119].

Riešenie konfliktu mediáciou má v takomto prípade nepochybne aj edukačnú, či výchovnú funkciu. Pomáha u strán sporu rozvíjať empatiu, uvedomovať si dôsledky vlastného konania a rovnako tak aj vedie k zodpovednosti za svoje činy. Podobne pomáha nenarušiť už existujúci vzťah medzi klientom a sociálnym pracovníkom. V prípade riešenia konfliktu, môže takýto vzťah neželane skĺznuť do pozície sankčného, či trestajúceho vzťahu.

Mediácia sa rovnako dá využiť aj pri sociálnej práci s rodinou. Formulácia pravidiel v mediácii umožňuje úspešne riešiť už vzniknutý konflikt. Môže zabrániť aj možnému vzniku konfliktu v budúcnosti. Tento preventívny rozmer môžeme považovať za priamy benefit mediácie.

Mediačné prvky je možné využívať aj pri tvorbe pravidiel budúceho spolužitia v rodine. Alebo ako prevenciu pred opakovaním sa príčin, ktoré viedli k vzniku konfliktnej situácie medzi stranami sporu. Pravidlá budúceho spolužitia sa spracujú vo forme dohody. Formulujú sa pravidlá a požiadavky pre jednotlivé strany sporu. Takáto dohoda nemá vynútiteľné právne účinky. Ale na jej nedodržiavanie jednou stranou sporu súd prihliadne. Po formálnej stránke musí mať písomnú podobu. Obsahuje dátum, miesto a podpisy všetkých zúčastnených, vrátane mediátora. Uvedené náležitosti slúžia na dodanie vážnosti mediačnej dohody. Pri ďalšom riešení sporu predstavuje východiskovú platformu, z ktorej je možné odvodiť ochotu strán sporu podieľať sa na riešení.

Neformálna, prípadne školská mediácia, sa dá tiež využiť aj v prípade šikanovania. Kvôli špecifickosti šikanovania, musíme konštatovať, že nie je vhodné aplikovať mediáciu vo všetkých prípadoch šikanovania. Ak chceme riešiť konflikt, ktorého podstatou je šikanovanie, je nevyhnutné dokázať, v akom stupni sa šikanovanie nachádza. Ideálne je, ak máme dôveryhodné informácie od obete a iných svedkov šikanovania o tom, čo spôsobuje agresor obeti. Podľa toho je možné rozhodnúť, či skúsiť mediáciu, alebo zasiahnuť iným, razantnejším spôsobom[120].

Mediácia, ako alternatívny spôsob riešenia konfliktov má široké využitie v sociálnej práci, pri akomkoľvek type klientov. Predstavuje jednu z možností, ktorá má využitie všade tam, kde sa sociálny pracovník stretáva s potrebou riešiť konflikt. Vďaka vysokej participácii klientov, pri riešení konfliktu, ak je riešený prostredníctvom mediácie, môže mediácia nielen riešiť konflikt, ale často prináša aj celý rad ďalších pozitívnych výstupov. Najmä v podobe úpravy vzájomných

[119] BEDNAŘÍK, A. Riešenie konfliktov.
[120] BEDNAŘÍK, A. Riešenie konfliktov.

vzťahov, učenia či rozvíjania sociálnych zručností. Vďaka svojmu charakteru, umožňuje mediácia prispôsobenie mediačného procesu podmienkam, v ktorých sa realizuje.

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite spoločné znaky sociálnej práce a mediácie.
2. Charakterizujte prostriedky komunikácie pri práci s klientom.
3. Aké možnosti sú pri riešení sporu?

MEDIÁCIA A SOCIÁLNA PRÁCA

Mediácia je jednou z metód patriacich do oblastí prístupov orientovaných na riešenie konfliktov, patrí teda priamo do teoretického základu sociálnej práce[121]. Vďaka hľadaniu nových foriem spravodlivosti je aj trestný čin považovaný za sociálny konflikt medzi dvoma alebo viacerými stranami a nekladie sa už dôraz na potrestanie páchateľa. Znamená to, že takýto konflikt už nemusíme riešiť len podľa trestného zákona ale aj po jeho sociálnej stránke. Klient sa stretáva s mnohými sociálnymi problémami a s nimi sú spojené aj mnohé konfliktné situácie. Riešenie týchto problémov je v kompetencii predovšetkým sociálnych pracovníkov, ktorí v podstate zastávajú funkciu sprostredkovateľa komunikácie, tak ako aj mediátori. Pracovníci probačnej a mediačnej služby bývajú označovaní za sociálnych pracovníkov v trestnej justícii[122]. Mediátor a aj sociálny pracovník sa snažia problém či konflikt zmierniť alebo vyriešiť. Oboch teda spája cieľ ich práce ako pomáhajúcich profesionálov. Tiež ich spája komunikačná zručnosť. Mediácia je metóda, ktorá kladie nárok na zvládnutie komunikačných zručností. Mediátor a sociálny pracovník komunikačné zručnosti potrebujú pre výkon profesie, nakoľko sa v praxi zaoberajú prácou s rôznymi klientmi v rôznych životných situáciách[123].
Rovnako ako je tomu v prípade vykonávania neformálnej mediácie, či školskej mediácie, aj v prípade poskytovania mediačných služieb podľa zákona č. 420/2004 Z. z. o mediácii v platnom znení, sú prostriedky využívané pri tomto procese prevažne komunikačné. Je teda nespornou výhodou, ak má mediátor vysokoškolské vzdelanie v študijnom programe Sociálna

[121] NEČASOVÁ, M. In MATOUŠEK, O. Metódy a řízení sociální práce.
[122] BOŘILOVÁ, Z. Mediace v trestní justici ČR.
[123] NEČASOVÁ, M. Úvod do filozofie a etiky sociální práce.

práca. Navyše, pri mediácii, ktorej výstupom je v prípade úspešného ukončenia sporu právne záväzná dohoda, sa vynára ďalšia výhoda tohto vzdelania, a síce všeobecný prehľad v oblasti práva, ktorým disponujú absolventi daného vysokoškolského odboru.

Odborná príprava na výkon mediácie podľa zákona o mediácii sa pohybuje v oblastiach psychológie, práva a sociológie. Skĺbením týchto troch oblastí je práve vysokoškolský študijný program Sociálna práca, ktorý v sebe zahŕňa získanie rozhľadu vo všetkých spomínaných oblastiach. Je teda nesporne vhodnou prípravou pre úspešné absolvovanie odbornej prípravy mediátora a neskoršie aj samotný výkon mediácie.

Je otázkou, nakoľko by bolo možné práve poskytovanie týchto mediačných služieb považovať za sociálnu prácu, prípadne využiť poskytovanie týchto služieb v oblasti sociálnej práce. Zákon o mediácii definuje výkon činnosti mediátora ako podnikanie[124]. Je ťažké predstaviť si pod sociálnou prácu napr. riešenie obchodných sporov. Pokiaľ opomenieme procesuálnu stránku. Oproti tomu, sa mediácia využíva aj v rodinnoprávnych vzťahoch. Práve táto oblasť poskytuje množstvo príležitostí na využitie tohto druhu mediácie v rámci sociálnej práce.

Podobne ako mediácia, tak aj sociálna práca, sa v podmienkach Slovenskej republiky stále formuje a hľadá svoje postavenie. Mediácia a probácia sa dá považovať za oblasť, v ktorej by sa mohla sociálna práca mohla realizovať a rozvíjať. Klientskou skupinou sú páchatelia trestných činov, odsúdení a osoby po výkone trestu odňatia slobody.

Možné prepojenie, či už samotnej mediácie, alebo mediácie a probácie so sociálnou prácou, naznačuje samotné zameranie týchto činností na oblasť medziľudských konfliktov, či snaha o pomoc pri resocializácii. Rovnako často sa pojem sociálna práca objavuje aj v súvislosti s problematikou alternatívnych trestov a probačnej činnosti.

Mediácia aj v intenciách zákona o mediácii je využiteľná v rámci sociálnej práce. Prevažne pri práci s rodinou ale aj inými klientskými skupinami. Umožňuje klientom sociálnej práce riešiť konflikty, ktoré majú priamy dopad na ich fungovanie, fungovanie rodiny, či kvalitu osobných a rodinných väzieb. Môže výrazným spôsobom uľahčiť sanáciu rodiny, majetkovo-právne vysporiadanie, či zmierniť dopady rozvodu vo všetkých možných oblastiach, ako je úprava práv a povinností rodičov k maloletým deťom.

Riešenie konfliktu pomocou mediácie v sebe nesie aj istú mieru pomoci. Každý konflikt je viac menej zdrojom istého znepokojenia a má potenciál negatívne vplývať na psychickú rovnováhu človeka. Jeho prežívanie môže so sebou prinášať celý rad negatívnych vplyvov na kvalitu života. Môže dokonca v istých prípadoch zapríčiniť vznik nepriaznivej životnej situácie. Práve

[124] Zákon č. 420/2004 Z. z. § 4 ods. 1.

tu sa javí využitie mediácie v sociálnej práci, ako vhodný prostriedok, ktorý vďaka možnosti pomôcť pri riešení konfliktu, či možného súdneho sporu vedie k zamedzeniu vzniku takejto situácie, prípadne obnoveniu stratenej rovnováhy.

Na základe rámcového vymedzenia odboru a profesie sociálnej práce, je považovaná mediácia za rozšírenie ponuky pomoci klientom v zložitej životnej situácii, ktorú nezvládajú vlastnými silami[125]. Je žiaduce vybaviť sociálnych pracovníkov vedomosťami a zručnosťami z mediácie, ako špecifickej metódy riešenia konfliktov. Ako súčasť poradenských služieb (odborného a špecializovaného poradenstva), poskytovaných v rámci sociálnej práce, je možné nájsť uplatnenie aj pre mediáciu. Mediáciu môže vykonávať sociálny pracovník v rámci svojej role:

Poradcu alebo terapeuta – ktorý pomáha získať klientovi nadhľad na svoje postoje, pocity a spôsoby správania s cieľom napomôcť osobnému rastu alebo adaptabilnému správaniu. Tejto role sa ujíma sociálny pracovník v pozícii psychosociálneho diagnostika, poradcu, socioterapeuta, prípadne výskumníka v praxi.

Sprostredkovateľa služieb – pomáha klientovi získať kontakt s rôznymi zdrojmi pomoci. Sociálny pracovník zastáva pozíciu diagnostika situácie, odhadcu dostupných zdrojov pomoci, informátora, obhajcu klientových potrieb a koordinátora osôb zúčastňujúcich sa práce s klientom. Sociálny pracovník zastáva pozíciu sprostredkovateľa komunikácie[126].

V moderných spoločnostiach sa riešením sociálnych problémov zaoberajú najmä sociálni pracovníci. V rámci siete pomáhajúcich profesií hrajú dôležitú sprostredkujúcu a integrujúcu úlohu. Plnenie funkcií sociálnej práce spočíva v tom, že sprostredkováva a odráža prevažujúce ideály v spoločnosti. Jej identita sa vyvíja medzi spoločenskou situáciou, situáciou klientov a situáciou v profesii.

Pri vzniku sociálneho konfliktu, kedy na seba narážajú dve alebo viaceré protikladné pozície, presvedčení alebo motívov je vhodné použiť mediáciu. Tá nachádza široké uplatnenie v sociálnej práci. Je efektívnou metódou riešenia sporov a konfliktných situácií. Jej využívanie je predpokladom vyvolania pozitívnych zmien. V sociálnej práci sa dá využiť všade tam, kde vznikol spor alebo konflikt, ktorý je potrebné vyriešiť. Mediácia hľadá cesty ako uspokojiť záujmy tak, aby boli všetky zúčastnené strany spokojné.

Z pohľadu mediácie konflikty môžu mať rôzne úrovne:

1. intrapersonálne – konflikty vo vnútri jedného človeka,
2. interpersonálne - konflikty medzi viacerými osobami,
3. intranacionálne – konflikty vo vnútri jednej skupiny (triedy, oddelenia),

[125] HOLÁ, L. Mediace – způsob řešení mezilidských konfliktů.
[126] HOLÁ, L. Mediace – způsob řešení mezilidských konfliktů.

4. internacionálne – konflikty medzi viacerými skupinami (rasový, konkurenčný).

Príkladom využitia mediácie v sociálnej práci môže byť rodinná mediácia, mediácia zameraná na znižovanie etnického napätia, mediácia v rámci komunít, školská mediácia.

V súvislosti s rozvojom systémového myslenia v 60-tych rokoch došlo k vzniku novej teoretickej základne, ktorá zjednotila rôzne koncepty v sociálnej práci. Systémová teória umožnila zjednotenie metód sociálnej práce do spoločného poňatia sociálnej práce ako sprostredkovania medzi sociálnymi systémami[127]. Predchádzajúci model klinickej diagnózy, liečenia a vyhodnotenia, ktorý viedol k špecializáciám odborníkov podľa toho, akú teóriu pracovník pre diagnózu používal bol postupne nahradený modelom procesu, v ktorom sociálny pracovník komunikuje rôznymi spôsobmi s rôznymi rovinami klientovho systému. Tým došlo k prekonaniu rozporu medzi teóriou a praxou. Prestal platiť dôraz na vymedzovanie charakteristík sociálnej práce prostredníctvom oblastí a používaných modelov a metód.

Je oprávnené požadovať vybavenie sociálnych pracovníkov umením mediácie, pretože je predovšetkým sprostredkovateľom medzi systémami. Účelom služieb sociálnej práce je pomôcť klientom vyrovnať sa s problémami, obmedziť alebo odstrániť problémy, ktoré sa dajú zmeniť alebo vyriešiť, prípadne prispieť k zlepšeniu situácie tam, kde je možná náprava sociálnych problémov. Dôraz sa kladie na sociálnu interakciu a jej zmenu. K spájajúcim témam sociálnej práce teda patrí znalosť komunikácie ako prínos každej praktickej práce s klientom.

Na základe rámcového vymedzenia odboru sociálnej práce a profesie sociálneho pracovníka je pre rozšírenie spôsobilosti pomôcť klientom v ich závažnej životnej situácii, ktorú už nezvládajú vlastnými silami, ani za pomoci najbližších, vybaviť ich znalosťami a vedomosťami mediácie ako špecifickej metódy riešenia konfliktov[128]. Mediácia je jednou z metód sociálnej práce. Sprostredkovanie (mediácie) zmierovacieho riešenia je pracovným postupom používaným často pri sociálnej práci s rodinami a v iných oblastiach sociálnej starostlivosti[129]. Spojenie sociálnej práce a mediácie nie je len teoretickou úvahou. Svedčí o tom poňatie mediácie ako prostriedku sociálnej prevencie, oblasti výcviku sociálnych pracovníkov a ponímanie mediácie ako metódy sociálnej práce. Ale predovšetkým uplatňovanie sociálnej práce v justícii, kde je mediácia jednou z hlavných foriem intervencie sociálneho pracovníka. Sociálna práca v trestnej justícii je konkrétnym príkladom aplikácie mediácie v sociálnej práci. Predstavuje prepojenie dvoch doposiaľ oddelených oblastí spoločenskej praxe, ktoré sa od seba

[127] ŠLOSÁR, D., LICHNER, V., HALACHOVÁ, M., ŽIAKOVÁ, T., ŠOLTÉSOVÁ, Z. a J. ŠIMKO, Teórie sociálnej práce a vybrané klientskej skupiny.
[128] HOLÁ, L. Mediace – způsob řešení mezilidských konfliktů.
[129] NOVOTNÁ, V. a V. SCHIMMERLINGOVÁ, Sociální práce, její vývoj a metodické postupy.

zásadne líšia svojou podstatou a svojím poslaním – trestná justícia a sociálna práca. Ak má byť činnosť sociálneho pracovníka v justícii efektívna, je potrebné, aby mala svoje teoretické východiská a koncepčnú základňu, od ktorej sa bude odvíjať. Teoretickým základom pre zavedenie sociálnej práce do trestného práva sa stala rehabilitačná teória. Táto teória vychádza z pozitivistického smeru trestno-právnej vedy a predpokladá, že vina páchateľa je psychicky alebo sociálne podmieneným abnormálnym správaním. Sociálna práca v trestnej justícii má formu pomoci a sociálnej kontroly. To predstavuje dva odlišné kontexty práce a postavenia sociálneho pracovníka. Sociálna práca v trestnom konaní sa realizuje formou probácie a mediácie. Tie sa svojou podstatou navzájom odlišujú. Sociálny pracovník v trestnej justícii prispieva najmä k:

- efektívnemu riešeniu konfliktných stavov,
- zefektívneniu riadenia,
- prevencii páchaniu ďalšej trestnej činnosti a ochrane verejnosti,
- úspešnej resocializácii páchateľov,
- satisfakcii poškodených,
- úspore finančných prostriedkov[130].

Proti skeptickým názorom na zavádzanie sociálnych prvkov do oblasti trestnej justície je treba povedať, že sú oblasti kriminality (napr. organizovaná kriminalita, kriminalita zločineckých skupín alebo ekologická kriminalita) kde skutočne nepatria alebo ťažko si hľadajú uplatnenie. Sociálna práca v trestnej justícii naopak patrí všade tam, kde cieľom je maximálne zvládanie konfliktu a minimálne vyraďovanie jedincov zo spoločnosti.

Mediácia patrí priamo do teoretického základu sociálnej práce. Ide o metódu, ktorá kladie nárok na zvládnutie komunikačných techník a ich využitie v rámci teórie konfliktov a vyjednávania. Prvky sociálnej práce je vhodné čo najviac začleniť do trestnej justície, aby nedochádzalo vo veľkej miere k izolovaniu jedincov zo spoločnosti, k neefektívnemu riadeniu, k frustrácii poškodených a podobne.

[130] MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J. a P. KODYMOVÁ, Sociální práce v praxi: specifika různych cílových skupin a práce s nimi.

Otázky a cvičenia

1. V ktorých oblastiach sociálnej práce je mediácia využiteľná?
2. Ktoré prekážky bránia tomu, aby mediácia bola zaradená ako plnohodnotná metóda pre prácu sociálnych pracovníkov?
3. Aký vzťah k mediácii má kuratívna sociálna práca?

MEDIÁTOR

Mediáciu uskutočňuje profesionálny mediátor, registrovaný Ministerstvom spravodlivosti SR podľa zákona č. 420/2004 Z.z. o mediácii.

Mediátorom môže byť každá fyzická osoba zapísaná v registri mediátorov, na ktorej sa osoby zúčastnené na mediácii dohodnú, a ktorá funkciu mediátora príjme.

Mediátor má postavenie podnikateľa a vykonáva svoje služby za odplatu. To znamená, že výkon jeho činnosti je podnikaním. Zákon žiadnu poplatkovú či inú povinnosť ako podmienku vykonania mediácie neukladá[131].

Mediátor je školený profesionál so špecifickými schopnosťami, odbornými znalosťami, analytickými schopnosťami a skúsenosťami, ktoré využíva k efektívnemu vedeniu mediačného procesu.

Hlavnými úlohami mediátora sú:

- študuje prípad systematicky sa pripravuje a má starostlivo naplánovaný postup,
- vysvetľuje proces mediácie, jej fázy a postupy,
- definuje základné pravidlá a sleduje ich dodržiavanie,
- so súhlasom zainteresovaných strán pripraví program jednotlivých konaní a zodpovedá za ich štruktúru a dodržanie programu,
- uľahčuje komunikáciu a je zodpovedný za procesuálnu stránku,
- zachováva mlčanlivosť,
- je nestranný, neutrálny vo svojej činnosti, umožňuje jednotlivým stranám rovnaký priestor na vyjadrenie,
- usmerňuje celý proces, vedie ho, a napomáha stranám k vzájomnému porozumeniu, uľahčuje stanoviská, objasňuje výpovede a stanoviská
- nevyjadruje svoj osobný názor, neobviňuje, nerozhoduje, nesúdi,

[131] § 3 a 4 zákona č. 420/2004 Z.z. o mediácii.

- analyzuje a zoraďuje overené informácie,
- hľadá spoločný základ, podporuje zodpovednosť oboch strán za hľadanie riešenia,
- priebežne vyhodnocuje každé stretnutie a zabezpečuje konečné hodnotenie celého mediačného konania[132].

KOMUNIKAČNÉ ZRUČNOSTI MEDIÁTORA

Predpokladom dobrého a kvalitného mediátora sú sociálne schopnosti a zručnosti. Ide najmä o schopnosť nadviazať kontakt, obratnosť v jednaní, výborné komunikačné zručnosti a ďalšie spôsobilosti bez ktorých by mediátor nemohol efektívne pracovať. Schopnosť analýzy, syntézy a vedenia rozhovoru mu umožňujú riešiť konflikt medzi spornými stranami.
Súčasťou komunikačných schopností, ktorými by mediátor mal disponovať sú napríklad aj aktívne počúvanie a empatické porozumenie.
Cieľom aktívneho počúvania je porozumieť tomu, čo si klient myslí, čo cíti a ako to prežíva. Mediátor pozorne počúva, čo klienti rozprávajú a pritom nikoho neodsudzuje, ani nepredkladá príliš veľa vlastných názorov. Touto technikou sa snaží pochopiť ako sa problémová situácia javí klientom a získava tak nové informácie k prípadu. Snaží sa získať si vzájomnú dôveru a vytvára prostredie istoty pre strany sporu. Povzbudzuje klientov, aby o svojom probléme rozprávali a tak mohol stranám mediácie čo najefektívnejšie pomôcť. Môžeme uviesť tri prvky aktívneho počúvania:

- schopnosť pozorovať a čítať klientovo neverbálne správanie (ako sedí, aký má výraz tváre, aké robí pohyby, akú má farbu hlasu),
- umenie počúvať a chápať verbálne oznámenia klienta,
- sledovať všetky prejavy klienta[133].

Empatické porozumenie podporuje vzájomnú dôveru a motivuje klienta k väčšej otvorenosti a lepšej komunikácii. Je to schopnosť mediátora vcítiť sa do pocitov, do myšlienok a prežívania klienta, ale pri zachovaní profesionálneho odstupu. Výsledkom empatie je veľmi blízke prežívanie situácie s iným človekom. U empatickej osobnosti tak dochádza k navodeniu

[132] HOLÁ, L. Mediace – způsob řešení mezilidských konfliktů.
[133] MATOUŠEK, O. Metódy a řízení sociální práce.

podobných emocionálnych stavov ako u pozorovanej osoby. Empatické jednanie napomáha druhej osobe redukovať jej nepríjemne prežívaný stav ako úzkosť, strach, bolesť, nešťastie[134]. Komunikačné zručnosti sú pre mediátora dôležité počas celého priebehu mediácie. Tieto zručnosti sami o sebe neposkytujú klientom pomoc. Sú základným prostriedkom pre to, aby mediátor mohol naviazať vzťah s klientmi a začať s procesom mediácie[135].

Popisom vhodného postoja sociálneho pracovníka voči klientovi zaoberal aj C. R. Rogers[136]. Zdôrazňoval predovšetkým nasledovné kvality pomáhajúceho profesionála:

- schopnosť vidieť každého človeka ako individualitu a akceptovať jeho „pravdu“,
- rešpektovať hodnotu každého človeka,
- dôverovať v schopnosti človeka v zmysle doterajšieho zvládania života,
- schopnosť vytvoriť podmienky ku kultivovanosti schopností u klienta,
- terapeutické schopnosti vychádzajúce z tréningu svojho vlastného prežívania.[137]

Mediátor musí akceptovať aj možnú existenciu komunikačných bariér. Za komunikačné bariéry je možné považovať prekážky, ktoré musia byť pri komunikácii prekonávané, alebo ktoré uskutočneniu komunikácie bránia. Sociálny pracovník sa pri svojej práci stretáva s problémami, s prekážkami resp. bariérami, ktoré mu komplikujú interpersonálny vzťah s klientom. Uvedomenie si problémov a bariér komunikácie, je prvým krokom k tomu, aby sociálny pracovník túto prekážku prekonal a dokázal sa s ňou vyrovnať. Sociálny pracovník nesmie bariéry vnímať ako nutne zlo. Mal by sa usilovať o ich zmiernenie alebo úplne odstránenie.

Komunikačné bariéry môžeme rozdeliť na interné, čo znamená, že sú spôsobené osobnostným problémom klienta alebo sociálneho pracovníka a externé, ktoré sa objavujú ako rušivé elementy v komunikačnom prostredí.[138] Medzi interné bariéry pri mediácii môžeme zaradiť nasledovné.

1. Strach z neúspechu. Komunikujúci sa obáva zlyhania a toto zlyhanie sa môže prejaviť napr. chvením hlasu, nesystematickosťou pri vedení rozhovoru a pod..
2. Problémy osobného rázu. Najmä tie, ktoré sa premietajú do emocionálneho prežívania jednotlivca. Nezvládnuté emócie sa môžu následne odrážať v narušených morálnych pravidlách, etikete alebo v úcte k stranám mediácie.

[134] VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. Sociální psychologie.
[135] Porov. HÁJEK, K. Práce s emocemi pro pomáhajíci profese.
[136] ROGERS, C. R. Ako byť sám sebou.
[137] HÁJEK, K. Práce s emocemi pro pomáhajíci profese.
[138] VYMĚTAL, J. Průvodce úspěšnou komunikací.

3. Rozdiely medzi účastníkmi mediácie. Sú evidentné najmä v prípadoch, keď niektorý z účastníkov nie je schopný prijať nižšiu resp. vyššiu úroveň komunikácie. Rozdiel môže byť daný kultúrou, požívaním slangového jazyka, prevládanie hovorového, nie spisovného jazyka, problémy s odbornou terminológiou a pod.
4. Prekážky v komunikácii v podobe xenofóbie, neúcty, prípadne nesympatii alebo odporu voči účastníkovi mediácie.
5. Nevhodné zasahovanie do priebehu mediácie. Najmä skákanie do reči, pokusy o čítanie myšlienok, nedostatočná pozornosť sociálneho pracovníka, ktorý premýšľa nad odpoveďou, namiesto toho aby počúval stranu mediácie.
6. Nesústredenosť na komunikáciu. Objavuje sa najmä vtedy, keď jedna strana sporu, alebo viacerí, ktorí sa zúčastňujú na komunikácii sú duchom vzdialení od riešeného problému, alebo nemajú záujem o riešený problém.
7. Fyzické nepohodlie. Zlé pocity spojené s nekonformnosťou, nevhodným sedením, chladom, vysokou teplotou ovzdušia a pod.
8. Stereotypizácia, generalizovanie alebo nálepkovanie klienta. Sociálny pracovník podľa určitých znakov zaraďuje klientov do kategórií. Podľa kategórie, do ktorej bol klient zaradený, mu sociálny pracovník priraďuje všetky ďalšie vlastnosti[139].

Medzi najčastejšie vonkajšie bariéry pri mediácii môžeme zaradiť najmä nezvyčajné prostredie (napr. príliš oficiálne prostredie), vyrušovanie treťou osobou, hluk ale aj vizuálne rozptyľovanie. K hlavným komunikačným bariéram môžeme zaradiť aj nevhodnú voľbu komunikačného média, nesprávne, nekompletné alebo neadekvátne informácie, poučovanie (používané často v nadriadenej pozícii), vyhrážanie, moralizovanie, poskytovanie rád, uzavreté otázky (pri ich používaní ostáva skutočná odpoveď skrytá), zosmiešňovanie a ďalšie[140].

Otázky a cvičenia

1. Vysvetlite čo ovplyvňuje kvalitu komunikácie?
2. Ktoré techniky vedenia rozhovoru poznáte? Vysvetlite ich v základných charakteristikách.
3. Akých chýb sa pri komunikácii môžeme dopustiť?

[139] MIKULÁŠTÍK, M. Komunikační dovednosti v praxi.
[140] VYMĚTAL, J. Průvodce úspěšnou komunikací.

Zoznam použitej literatúry

ALBERTI, R. a M. EMMONS, *Umění stát si za svým*. Praha: Portál, 2004. 240s. ISBN 80-7178-869-4.

BAKOŠOVÁ, E. *Sociálna psychológia pre právnikov*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie PF UK, 1999. ISBN 80-7160-075 –X.

BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika*: *Vybrané problémy*. Bratislava: FF UK, 1994. ISBN 80-223-0817-X.

BALOGOVÁ, B. *Úvod do sociálnej práce pre sociálnu a charitatívnu službu*. Prešov: PBF PU, 2002. ISBN 80-8068-504-5. 2.

BALOGOVÁ, B. *Vybrané kapitoly zo sociológie pre sociálnych a charitatívnych pracovníkov a pracovníčky*. Prešov: PBF PU, 2005. ISBN 80-8068-395-6.

BALOGOVÁ, B. a E. ŽIAKOVÁ (eds.) *Vademecum sociálnej práce. Terminologický slovník.* Košice: UPJŠ, Filozofická fakulta Košice, 2017. 359s. ISBN 978-80-8152-483-7.

BAZEMORE,G. a M. UMBREIT. Rethinking the sentencing function in juvenila court. Retributive and restorative responses to youth crime [online]. In *Crime and delicvency*. no. 41, [cit. 2017-10-28]. Dostupné na: www: file://A:resources#intro# htm.

BEDNAŘÍK, A. *Riešenie konfliktov. Príručka pre pedagógov a pracovníkov s mládežou*. Bratislava: Centrum prevencie a riešenia konfliktov PDCS, 2001. ISBN 80-968095-4-7.

BEDNÁŘOVÁ, Z. a L. PELECH. *Slabikář sociální práce na ulici.* Brno: DOPLNĚK, 2003. 104s. ISBN 1081-259-2003.

BOROŠ, J. *Psychológia pre mladých*. Bratislava: Smena, 1986. 272s.

BOROŠ, J. *Základy sociálnej psychológie*. Bratislava: IRIS, 2001. 227s. ISBN 80-89018-20-3.

BOROŠ, J., ONDRIŠKOVÁ, E. a E. ŽIVČICOVÁ. *Psychológia*. Bratislava: IRIS, 1999. 270s. ISBN 80-88778-87-5.

BOŘILOVÁ, Z. *Mediace v trestní justici ČR.* In Sociálna práca/Sociální práce. 2005(4), 120-131. ISSN-1213-6204.

BOSANCIANU, C. M., POWELL, S. & E. BRATOVIĆ. Social Capital and Pro-Social Behavior Online and Offline. *International Journal of Internet Science.* 2013, **8**(1), 49-68. ISSN 1662-5544.

BRNULA, P. *Sociálna práca. Dejiny, teórie a metódy.* Bratislava: IRIS, 2012. ISBN 978-80-89256-91-4.

BRNULA, P., ČAVOJSKÁ, K., MÓZEŠOVÁ, K. a M. SMREK, *Úvod do teórií sociálnej práce.* Bratislava: IRIS, 2015. ISBN 978-80-89726-36-3.

BRUKKER, G. a J. OPATÍKOVÁ. *Veľký slovník cudzích slov*. Bratislava: Robinson, 2006. 450s.

BUBELINI, J. a F. GAJDOŠ, *Aktuálne problémy prevencie kriminality.* Trnava: Policajný inštitút AFG, 2001. ISBN 80-968075-2-8.

BUSH, R.A.B. *Mediation – The Transformative Framework, Institute for the Study of Conflict Transformation*. New York, 2000.

CEHLÁR, V. Kvalitatívna stránka sociálnych výcvikov, ak sú súčasťou podmienečného odkladu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom [§ 51 ods. 4písm. g) Tr. zákona]. In *Justičná revue*. 2009, 61(8-9), 1032-1037. ISSN 1335-6561.

CLARIDGE, T. *Definitions of Social Capital.* [online]. 2004. [cit. 2017-10-11] Dostupné z: http://www.socialcapitalresearch.com/literature/definition.html

ČEČOT, V. Alternatívne tresty – jeden z moderných prostriedkov trestnej politiky demokratického štátu. *Justičná revue*. 2000, 52(12), 1280-1285. ISSN 1335-6561

ČENTÉŠ, J. a J. VIKTORYOVÁ, K niektorým ustanoveniam novely trestného poriadku. *Justičná revue*. 2002, 54(10), 1078-1083.. ISSN 1335-6561

ČÍRTKOVÁ, L. *Viktimológie pro forézni praxi.* Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-2620-582-1.

ČÍRTKOVÁ, L. a P. VITOUŠOVÁ, *Pomoc obětem (a svedkům) trestných činů*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 80-2472-014-2.

ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právniky*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 80-2472-207-8.

ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Praha: Portál, 2016. 320 s. ISBN 978-80-7380-581-4.

DERKS, J., KALMTHOUT, A. a A. STELMAN, et al. *Probace v Evropě*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002. ISBN 80-7338-007-2.

DIANIŠKA, G., et al. *Kriminológia.* Plzeň: Aleš Čenek, 2004. ISBN 978-80-7380-643-4.

DOUBRAVOVÁ, D. a O. NANQUE, Realizace dohledu jako jedna z činností probačního pracovníka. In ROZUM, J., KOTULAN, P. a J. VŮJTĚCH, *Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. ISBN 80-86008-77-0.

Odporúčanie č. R (99) 19. výboru ministrov na 679. zasadaní námestníkov ministrov Rady Európy zo dňa 19.10.1999. Secretariat of the European Forum for victim- Offender Mediation

and restorative justice: *European Forum for Victim – Offender Mediation and Restorative Justice*. [online], [cit.2017-10-29]. Dostupné na: http://www.euforumrj.org

DURDÍK, T., ČIRTÍKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a D. HÁKOVÁ, *Zákon o obětech trestných činů č. 45/2013 Sb. Komentář.*

FÁBRY, A. a I. NOVÁK, *Základy penológie*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie PF UK, 2009. ISBN 80-7160-079-2.

FÁBRY, A. *Penológia*. Bratislava: EUROKÓDEX. s.r.o., 2009. ISBN 978-80-89447-0-15.

FÁBRY, A. *Teória a prax výkonu trestných sankcií.* Bratislava: Akadémia PZ. 2004. ISBN 80-8054-309-7.

FENYK, J. a kol. Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti. *Trestní právo*. 1998 (7-8). ISSN-1211-2860.

FENYK, J. a kol. . Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti. *Trestní právo*. 1998 (2). ISSN-1211-2860.

FENYK, J. a kol. . Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti. *Trestní právo*. 2000(12). ISSN-1211-2860.

FENYK, J. a kol. . Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti. *Trestní právo*. 2001(2). ISSN-1211-2860.

FENYK, J. a kol. . Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti. *Trestní právo*. 2001(5). ISSN-1211-2860.

FENYK, J. a kol. . Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti. *Trestní právo*. 2001(6). ISSN-1211-2860.

FICZOVÁ, L. Mediácia v samospráve. *Projustice* [online]. 2017 [cit. 2018-02-10]. Dostupné na: www.projustice.sk/obcianske-pravo/mediacia-v-samosprave%20

FOLBERG, J. a A. TAYLOR, Mediation Conference Snekkersten, Dánsko 18. – 20. 1. 2002

FOLBERG, J. a A. TAYLOR, *Mediation. A comprehensive Guide to Resolving Conflicts Without Litigation*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1984.

FOUCAULT, M. *Dozerať a trestať.* Bratislava: Kaligram, 2004. ISBN 80-7149-663-4.

FOUCAULT, M. *Slova a veci.* Bratislava: Kaligram, 2000. ISBN 80-7149-664-2.

FRK, V. a J. KREDÁTUS, *Komunikácia v personálnej a sociálnej praxi*. Prešov – Medzilaborce: CUPER, 2002. ISBN 80-8889-25-X.

GABURA, J. a J. PRUŽINSKÁ, *Poradenský proces*. Praha: SLON, 1995. ISBN 80-85850-10-9.

GABURA, J. *Sociálne poradenstvo.* Bratislava: OZ sociálna práca, 2005. ISBN 80-89185-10-X.

GABURA, J. *Sociálna práca s rodinou*. Bratislava: OZ Sociálna práca, 2006. ISBN 978-80-8084-610-7.

GABURA, J. *Komunikácia pre pomáhajúce profesie*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2010. ISBN 978-80-223-2752-7.

GABURA, J. *Teória a proces sociálneho poradenstva.* Bratislava: IRIS, 2013. ISBN 978-80-8923-892-7.

GAJDOŠOVÁ, B. *Prístup zameraný na človeka*. Košice: UPJŠ, 2013. ISBN 978-80-8152-002-0.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výskumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

GERMAIN, C. B. Ecology and Social Work. In GERMAIN, C. B. (ed.) *Social Work Practice. People and Environments.* New York: Columbia Unversity Press, 1979. ISBN 0-231-04333-3.

GILLES, D. *Psychologie médií*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3921-2.

HÁJEK, K. *Práce s emocemi pro pomáhajíci profese*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-107-7.

HAVLÍK, R. a J. KOŤA, *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-635-7.

HAVRILOVÁ, M. Prípadová sociálna práca. In: TOKÁROVÁ, A. (ed.). *Sociálna práca. Kapitoly z dejín, teórie a metodiky sociálnej práce*. Prešov: Akcent Print, 2003. ISBN 80-968367-5-7.

HERETIK, A., HERETIK, A. jr., a kol. *Klinická psychológia.* Nové Zámky: PSYCHOPROF, 2007. ISBN 978-80-89322-00-8.

HNILICA, R. Mediácia (konsenzuálny prístup k spravodlivosti). In *Justiční revue*. 2007, 59(6-7), 865-870. ISSN 1335-6561.

HOLÁ, L. *Mediace – způsob řešení mezilidských konfliktů.* Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247-0467-6.

HOLÁ, L. Vysledovat počátky mediace je obtížné. *Sociálna práca/Sociální práce*. 2005, 4, 20-31. ISSN-1213-6204.

HOLÁ, L. *Mediace v teórii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-802-474-016-4.

HOLÁ, L. a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-2620-091-8.

HOLLSTEIN-BRINKMANN, H. *Sociálna práca a systémové teórie.* Trnava: SAP, 2001. ISBN 80-88908-78-7.

HRČKA, M. *Sociální deviace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-85850-68-0.

HRUŠÁKOVÁ, M. K probačním programům dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a první poznatky s jejich realizací v České republice. *Trestně právní revue*. 2008, 2, 37-40. ISSN 1213-5313.

HRUŠKOVÁ, O, OUŘEDNÍČKOVÁ L. a P. ŠTERN, K některým teoretickým a praktickým otázkám probační služby. *Trestní právo*. 1997, 7-8, 12-19. ISSN 1211-2860.

HUDECOVÁ, A. a A. BROZMANOVÁ-GREGOROVÁ, *Sociálna práca s rodinou*. Zvolen: Bratia Sabovci s.r.o., 2008. ISBN 978-80-8083-597-2.

HUDECOVÁ, A., PAPŠO, P., KURČÍKOVÁ, K. a L. VAVRINČÍKOVÁ. *Vybrané cieľové skupiny sociálnej práce.* Banská Bystrica: PdF UMB, 2012. ISBN 978-80-557-0470-8.

HULMÁKOVÁ, J. Delikventní mládež ve významných mezinárodních dokumentech. *Trestněprávní revue.* 2009, 12, 365-371. ISSN 1213-5313.

HUPKOVÁ, I. Niektoré nové fenomény závislostního správania nelátkovej povahy a tzv. new addictions. *Sociálna prevencia*. 2012, 1, 25 - 28. ISSN 1336-9679.

HUSÁR, E. *Trestné právo procesné*. Bratislava: Iura Edition, 2003. ISBN 80-8904-757-2.

HVOZDÍK, S. *Kapitoly zo školskej psychológie I-II. Diel.* Prešov: PU v Prešove, 2000. ISBN 80-88885-98-1.

HVOZDÍK, S. *Úvod do poradenskej psychológie.* Košice: UPJŠ Košice, 2011. ISBN 978-80-7097-796-5.

CHALFANT, H., P. a E. LABEFF, *Understanding people amd social life. Introduction to sociology.* Saint Paul: West Publishing Company, 1988. ISBN 0-06-045123-8.

INCIARDI, J. A. *Trestní spravedlnost.* Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 0-7619-0687-8.

IVOR, J., POLÁK, P. a J. ZÁHORA, *Trestné právo hmotné I-II*. Bratislava: Iura Edition, 2017. ISBN 978-80-8168-385-9.

JASPERS, K. *Otázka viny*. Havlíčkův Brod: Mladá fronta, 1991. ISBN 80-204-0244-6.

KARABEC, Z. Jaká je budoucnost trestní justice? *Trestní právo*. 2003, 8(3), 2-4. ISSN-1211-2860.

KALMHOUT, A., M., ROBERTS, J. a S. VINDING, *Probation and Probation Services in the EU accession countries*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers, 2003. ISBN 90-5850-050-0.

KASANOVÁ, A. *Sprievodca sociálneho pracovníka*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2008. ISBN 978-80-8094-277-9.

KELLER, J. *Dějiny klasické sociologie*. Praha: SLON, 2005. ISBN 80-8642-934-2.

KELLER, J. *Nejistota a důvěra aneb k čemu je modernitě dobrá tradice.* Praha: SLON, 2009. ISBN 978-80-7419-002-5.

KLÁTIK, J. Koncepcia restoratívneho trestania a systém alternatívneho riešenia trestných vecí v Slovenskej republike. *Justičná revue*. 2008, 60(1), 73-85. ISSN 1335-6461.

KLAUS, J., F. *Handbook on probation services*. Rím/Londýn: Unicri, 1998. ISBN 9-290-78036-3.

KLÍMA, P. K pojetí a kontextu probačně „resocializačních" programů. *Éthum*. 2001, 31, 27-44. ISSN 1801-0261.

KNOBLOCHOVÁ, V. Alternativní zpusob řešení sporu: Porovnání soudního smíru a mediace. *Právnik*. 2000, 9. ISSN-0231-6625.

KOLLÁRIK, T. *Sociálna psychológia.* Bratislava: Univerzita Komenského, 2004. ISBN 80-2231-841-8.

KOLLÁRIK, T. a E. SOLLÁROVÁ, *Metódy spciálnopsychologickej praxe.* Bratislava: IKAR, 2004. ISBN 8055107653.

KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-429-X.

KRATOCHVÍL, V. Trestní právo (opět) na přelomu? *Justičná revue*. 2003, 55(2), 2003. ISSN 1335-6461.

KREDÁTUS, J. Alkoholizmus. In: TOKÁROVÁ, A. (ed.). *Sociálna práca. Kapitoly z dejín, teórie a metodiky sociálnej práce.* Prešov: Akcent Print, 2003. ISBN 80-968367-5-7.

KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak zvládat stres*. Praha: Grada Avicenum, 1994. ISBN:80-7169-121-6.

KROFTOVÁ, A. a O. MATOUŠEK, *Mládež a delikvence.* Praha: Portál, 1998.

KROFTOVÁ, A. a L. OUŘEDNÍČKOVÁ, Sociální práce v rámci probační a mediační služby. In: MATOUŠEK, O. a kol., *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

KROUPOVÁ, L. Probační programy jako nový nástroj práce s mladistvými pachateli – česká realita versus britské zkušenosti. In: SMUTEK M. (ed.). *Možnosti sociální práce na počátku 21. století*: *sborník příspěvků z minikonference, konanej dňa 25.apríla 2005 v Hradci Králové*. Hradec Králové: KSPaSP PdF UHK, 2005.

KŘIŽANOVÁ, B. Inovativní nástroje sociální reintegrace vězněných. In: HASMANOVÁ, L. (ed.). *Mezi vězením a komunitou*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o. s., 2008. ISBN 978-80-904116-0-9.

KUBÁNI, V. *Všeobecná psychológia*. Prešov: PU FHPV, 1999. ISBN 80-88885-58-2.

KUČERA, R. Probácia, mediácia a ich význam pri riešení delikvencie detí a mládeže. *Prohuman* [online]. 2003. [cit. 2018-02-10]. Dostupné na: www.prohuman.sk/socialna-praca/probacia-mediacia-a-ich-vyznam-pri-rieseni-delikvencie-deti-a-mladeze

KUNÁK, S. *Vybrané možnosti primárnej prevencie negatívnych vplyvov na deti a mládež*. Bratislava: Iris, 2007. ISBN 978-80-89256-10-5.

KUNOVÁ, J. Probačná a mediačná služba – nová forma resocializácie a prevencie kriminality. *Práca a sociálna politika*. 2003, XI(4-5), 23-24. ISSN-1210-5643.

KUTLÍK, F. *Možnosti mediácie v samospráve. Od richtára k mediátorovi.* Bratislava: Slovenský inštitút pre mediáciu.

LABÁTH, V. a kol. *Riziková mládež*: *možnosti potenciálnych zmien.* Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-85850-66-4.

LABÁTH, V. Konflikty – hrozba alebo výzva? *Manažér*. 1997, II(5), 22-23.

LABÁTH, V. Mediácia – alternatívne riešenie konfliktov. In: *Zborník z konferencie Nové trendy v personálnom manažmente*, Bratislava, 2002, s. 20 – 23.

LAŠTICOVÁ. L. a J. VAJZEROVÁ. Alternatívne tresty a ich podstata. In VAJZEROVÁ E. a kol. *Alternatívne tresty v praxi*: *Zborník prezentácií z multidisciplinárneho seminára, konaného 26. júna 2007 v Žiline.* Dolný Kubín: Konzultačné a informačné centrum EDUKOS, 2007. 9 - 23 s. ISBN 978-80-969885-0-1.

LEVICKÁ, J. *Metódy sociálnej práce.* Trnava: TU, 2003. ISBN 80-8907438-3.

LEVICKÁ, J. a kol. *Ekosociálne prístupy v sociálnej práci*. Trnava: OLIVA, 2012. ISBN 978-80-89332-14-4.

LEVICKÁ, J. *Teoretické aspekty sociálnej práce.* Trnava: Trnavská univerzita, 2002. ISBN 80-89074-39-1.

LEVICKÁ, J. *Na ceste za klientom*. Trnava: Vydavateľstvo Oliva, 2008. ISBN 978-80-89332-03-8.

LEVICKÁ, J. a kol. *Quo Vadis sociálna práca slovenská?: Zborník z konferencie s medzinárodnou účasťou, konanej 20. 4. 2006 v Trnave*. Trnava: FZaSP TU, s. 117 – 122. ISBN 978-80-8082-235-4.

LHOTKA, V. Trest obecně prospešných prací byl navržen pro pachatele nepříliš závažných trestných činů. *Sociálna práca/Sociální práce*. 2005, 4, 12-15. ISSN-1213-6204.

LIEGEOIS, J. P. *Rómovia, Cigáni, Kočovníci.* Bratislava: Informačné a dokumentačné stredisko o Rade Európy, 1995. ISBN 80-97380-4-6.

LILLEY, R. Jak jednat s problematickými lidmi. Brno: COMPUTER PRESS, 2005. ISBN 80-251-0687-X.

LOVAŠOVÁ, S. *Klientske násilie ako súčasť sociálnej práce.* Košice: Katedra sociálnej práce FF UPJŠ, 2014. ISBN 978-80-8152-194-2.

LUBELCOVÁ, G. Alternatívne tresty v kontexte stratégií spoločenskej regulácie kriminality (od trestajúcej k obnovujúcej trestnej spravodlivosti). *Sociológia*. 2005, 37(1), 35-58. ISSN 0049-1225, 2005.

LUKÁČ, M. *Resocializácia dospelých.* Prešov: PU FHPV Prešov, 2015. ISBN 978-80-555-1320.

LULEI, M. Reflexie sociálnej práce ako nástroja prevencie kriminality v probačnej činnosti. In LEVICKÁ, J. a kol. *Quo Vadis sociálna práca slovenská? Zborník z konferencie s medzinárodnou účasťou, konanej 20. 4. 2006 v Trnave*. Trnava: FZaSP TU, s. 63 – 73. ISBN 978-80-8082-235-4.

MANDOVÁ, M. a J. VINAŘOVÁ, Mediace jako způsob řešení konfliktů. *Právo a rodina*. 2004, 12, 21-22. ISSN 1212- 866X.

MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901424-9-4.

MATOUŠEK, O. a A. KROFTOVÁ, *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2.

MATOUŠEK, O. *Metódy a řízení sociální práce.* Praha: Portál, 2003. ISBN-80-7178-548-2.

MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J. a P. KODYMOVÁ, *Sociální práce v praxi: specifika různych cílových skupin a práce s nimi.* Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, O. a A. KŘIŠŤAN, *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.

MATOUŠEK, O. a kol. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978- 80-7367-368-0.

Ministerstvo spravodlivosti SR: *Mimosúdne riešenie sporov – tichá revolúci*. 2003 [online], Btarislava: MS SR [cit.2017-2-15]. Dostupné na: http://www.justice. gov.sk/ med - s - 01.htm.

MIKULÁŠTÍK, M. *Komunikační dovednosti v praxi*. Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247-0650-4.

Ministerstvo Spravodlivosti SR. Vyhodnotenie doplnkového štatistického sledovania probácie a mediácie za rok 2007. [online]. Bratislava: MS SR [cit. 2017-03-02]. Dostupné na: http://www.justice.gov.sk/wfn.aspx?pg=l629

Ministerstvo vnútra SR. *Štatistiky*. [online], Bratislava: MV SR [cit.2017-10-10] Dostupné na: http://www.minv.sk/statistiky

MENCEROVÁ, I., TOBIÁŠOVÁ, L. a Y. TURAYOVÁ a kol. *Trestné právo hmotné.* Šamorín: Heuréka, 2013. ISBN 978-80-89122-86-8.

MUSIL, J., KONRÁD, Z. a J. SUCHÁNEK, *Kriminalistika.* Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-878-9.

MUSIL, L. *„ráda bych Vám pomohla, ale" Dilemata práce s klienty v organizacích.* Brno: Marek Zeman, 2004. ISBN 80-903070-1-9.

MYDLÍKOVÁ, E. a kol. *Sociálna práca a poradenstvo*. *Odborná publikácia vydaná v rámci projektu „Posilnenie ľudských zdrojov vzdelávaním".* Bratislava: Liga za duševné zdravie, 2009. ISBN 978-80970123-2-8.

NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-0690-7.

NÁKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0628-1.

NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce.* Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0.

NAVRÁTIL, P. *Úvod do teorií a metod sociální práce*. Brno: Národné centrum pro rodinu, 2000.

NEČASOVÁ, M. *Úvod do filozofie a etiky sociální práce.* Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2673-01.

NOVÁK, T. a V. CAPPONI, *Sám sobě psychológem*. Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247-0606-7.

NOVOTNÁ, V. a V. SCHIMMERLINGOVÁ, *Sociální práce, její vývoj a metodické postupy*. Praha: FF UK, 1992. ISBN 80-7066-483-5.

Odporúčanie Rady Európy č. R (2000) 22 o zlepšení uplatňovania Európskych pravidiel pre používanie trestov a opatrení, vykonávaných v rámci spoločnosti (Výbor ministrov, 29. november 2000).

ONDREJKOVIČ, P. *Socializácia mládeže ako východisková kategória sociológie výchovy a sociológie mládeže*. Bratislava: Veda, 1997. ISBN 80-224-0476-4.

ONDREJKOVIČ, P. a kol. *Sociálna patológia*. Bratislava: Veda, 2001. ISBN 80-224-0685-6.

OSMANČÍK, O. Téze o alternatívních trestech a probačních úřednících. In *K problematice alternatívnich trestu a opatření*. Praha: Institut pro kriminológii a sociálni prevenci, 1996.

OSMANČÍK, O. *K problematice alternativních trestů a opatření*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996. ISBN 80-86008-26-6.

OUŘEDNÍČKOVÁ, L. Probační a mediační služba jako nově vznikajíci oblast sociální práce. *Sociální politika.* 2000, 26(4), 7-10.. ISSN-0049-0961.

PALUDOVÁ, O. *Mediácia vo veciach prejednávaných v trestnom konaní*. Nové Zámky, 2003.

PAVLOVÁ, L. a J. VETEŠKA, *K aktuálním otázkám vyjednávaní, mediace, rozhodčího řízení a tzv. práva spolupráce.* Praha: Univerzita Komenského, 2010. ISBN 978-80-8672-392-1.

PIAGET, J. *Six psychological studies*. New York: Vintage Books, 1968. ISBN 978-0-394-70462-3.

PIROHOVÁ, I. *Teórie vzdelávania dospelých.* Prešov: PU v Prešove, FHPV, 2015. ISBN 978-80-555-1321-8.

PIROHOVÁ, I., LUKÁČ, M. a S. LUKÁČOVÁ. *Individualizácia edukácie dospelých Rómov z marginalizovaných komunít.* Prešov: PU v Prešove, 2016. ISBN 978-80-555-1668-4.

POLONSKÝ, D. *Sociologické metódy poznávania spoločenských javov.* Banská Bystrica: Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela, 1999. ISBN 80-8055-222-3.

PRAŠKO, J. a kol. *Deprese a jak ji zvládat.* Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-809-0.

PRAŠKO, J. a H. PRAŠKOVÁ, *Asertivitou proti stresu*. Praha: Grada Publishing, 1996. ISBN 80-7169-334-0.

PRAŠKO, J. *Asertivita v partnerství*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-1246-6.

Probační a mediační služba České republiky. *Probace – dohled nad podmíněně odsouzenými, Probace – metodik*a [on-line]. 2008. Praha: PMS ČR. [cit. 2017-08-24]. Dostupné na: https://www.pmscr.cz/download/PROBACE _Metodicky_ standard_PMS_2.doc

PROCHÁDZKA, R. Teorie a praxe poradenské psychologie. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-8474-451-3.

PROCHASKA, J. O. a J. C. NORCROSS, *Psychoterapeutecké systémy*. *Průřez teoriemi.* Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-766-4.

PÚRY, F. a P. ŠÁMAL, Nad jedním rozhodnutím o probaci. *Trestní právo*. 1997, 7-8. ISSN-1211-2860.

RISKIN, L. L., ARNOLD, T. a J. M. HEALING, *Mediace aneb jak řešit konflikty*. Praha: Facia, 1996. ISBN 80–901710-6-0.

RIZMAN, S. a kol. K problematice zvláštních alternativních druhu trestního řízení (I. část). *Trestní právo*. 1996, 12. ISSN-1211-2860.

RIZMAN, S. a kol. K problematice zvláštních alternativních druhu trestního řízení (II. část). *Trestní právo*. 1997, 1. ISSN-1211-2860.

RIZMAN, S. a kol. K problematice zvláštních alternativních druhu trestního řízení (III. část). *Trestní právo*. 1997, 2. ISSN-1211-2860.

RIZMAN, S. a kol. K problematice zvláštních alternativních druhu trestního řízení (IV. část). *Trestní právo*. 1997, 3. ISSN-1211-2860.

ROGERS, C. R. *Způsob bytí: Klíčová témata humanistické psyhologie z pohledu jejího zakladatele.* Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-233-5.

ROGERS, C. R. *Ako byť sám sebou*. Praha: Portál, 2015. ISBN 80-88778-02-6.

ROHÁČ, J. *K prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti v SR.* Prešov: PU FHPV, 2002. ISBN 80- 8068-091-4.

ROZUM, J., KOTULAN, P. a J. VŮJTĚCH, *Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. ISBN 80-86008-77-0.

ROZUM, J., JARKOVSKÁ, L. a P. KOTULAN, *Institut dohledu u podmíněného propuštění.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. ISBN 80-7338-026-9.

ROZUM, J., KOTULAN, P. a M. LUPTÁKOVÁ *Uplatnění mediace v systému trestní justice I.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. ISBN 978-80-7338-090-8.

ROZUM, J., KOTULAN, P. a J. TOMÁŠEK, *Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. ISBN 978-80-7338-073-1.

RUSNÁKOVÁ, M. *Rodina v slovenskej spoločnosti v kontexte sociálnej práce.* Ružomberok: Pedagogická fakulta KU, 2007. ISBN 978- 80-8084-248-2.

ŘEZNIČEK, I. *Metódy sociální práce.* Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1.

Sdružení pro probaci a mediaci v justici. *Dokumenty, Brožúra UP-mladiství* [on-line]. 2008. Praha: SPJ. [cit. 2017-03-16]. Dostupné na: http://www.spj.cz/admin/get.file.php?src=doc.00107.pdf

SEJČOVÁ, Ľ. Kriminalita mladistvých a delikvencia mládeže. In *Kriminalita mládeže a preventívno – výchovné pôsobenie*: zborník príspevkov. Bratislava: Národné osvetové centrum, 1997. ISBN 80-7121-128-1.

SCHARLAU, CH. *Techniky vedení rozhovoru*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2234-4.

SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F. a P. ŠÁMAL, *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: H.C.Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7.

STERN, V. Developing Alternatives to Prison in Central and Eastern Europe and Central Asia. Budapest: Open society Institute, 2002.

STRIEŽENEC, Š. *Úvod do sociálnej práce*. Trnava: AD, 1999. ISBN 80-967589-6-9.

STRIEŽENEC, Š. *Slovník sociálneho pracovníka.* Trnava: AD Trnava, 1996. ISBN 80-967589-0-X.

SVOBODA, I. *Úvod do studia mediace a probace*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíne, 2005. ISBN 80-7318-261-0.

ŠÁMAL, P. Kontradiktornost trestného řízení. *Justičná revue*. 2000, 52(1). ISSN-1335-6461.

ŠÁMAL, P., PÚRY, F. a A. SOTOLÁŘ, *Alternativní řešení trestních věcí v praxi.* Praha: C.H.Beck, 2000. ISBN 8071793507.

ŠÁNDOR, I. Projekt probačnej a mediačnej služby. *Justičná revue*. 2002, 54(6). ISSN-1335-177X.

ŠČERBA, F. Metódy a činnosti Probační a mediační služby. *Trestní právo*. 2002, 7-8. ISSN-1211-2860.

ŠIŠKOVÁ, T. a H. STÔHROVÁ, Mediace. In MATOUŠEK, O. a kol., *Metódy a řízení sociální práce*. Praha: Porál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

ŠIŠKOVÁ, T. Mediace umožňuje rychlé a kultivované mimosoudní řešení konfliktů. Sociálna práca/Sociální práce. 2005, 4. ISSN-1213-6204.

ŠIŠKOVÁ, T. *Facilitativní mediace.* Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-2620-091-8.

ŠLOSÁR, D. *Edukácia Rómov.* Košice: TU, 2009. ISBN 978-80-970137-6-9.

ŠLOSÁR, D. Teórie sociálnej práce. In: ŽIAKOVÁ, E. *Sociálna práca. Teoretické východiská a praktické kontexty.* Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2011. ISBN 978-80-7097-870-2.

ŠLOSÁR, D., LICHNER, V., HALACHOVÁ, M., ŽIAKOVÁ, T., ŠOLTÉSOVÁ, Z. a J. ŠIMKO, *Teórie sociálnej práce a vybrané klientskej skupiny.* Košice: UPJŠ v Košiciach, 2017. ISBN 978-80-8152-551-3.

ŠTERN, P. Zrod probační a mediační služby souvisí se zavádením alternativních postupů. *Sociální práce/Sociálna práca*. 2005, 4, 3-11. ISSN 1213-6204.

ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L. a D. Doubravová, *Probace a mediace*, Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

ŠVEC, Š. a kol. *Metodológia vied o výchove*: *Kvantitatívno – scientistické a kvalitatívo – humanitné prístupy.* Bratislava: IRIS, 1998. ISBN 80-88778-73-5.

TAXOVÁ, J. *Pedagogicko – psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha: SPN, 1987.

TOKÁROVÁ, A. (ed.). *Sociálna práca*: *Kapitoly z dejín, teórie a metodiky sociálnej práce*. Prešov: Akcent Print, 2003. ISBN 80-968367-5-7.

TRÉLAÜN, B. *Překonávání konfliktů v rodině.* Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-935-6

TURAYOVÁ,Y. a kol. *Vybrané kapitoly z kriminológie*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie PF UK, 1999. ISBN 80-7160.128-4.

ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-86429-36-9.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhajíci profese.* Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-0956-0.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0225-7.

VAJZEROVÁ, E. a kol. *Projekt „Šanca" odsúdeným a alternatívne tresty. Alternatívne tresty v praxi*: *Zborník prezentácií z multidisciplinárneho seminára. Konaného 26. júna v Žiline.* Dolný Kubín: Konzultačné a informačné centrum EDUKOS, 2007. ISBN 978-80-969885-0-1.

VLČKOVÁ-MEJVALOVÁ, J. (ed.) *Komunikace řečí, komunikace lidí.* Praha: Karolínum, 2017. ISBN 978-80-2463-706-8.

VODÁČKOVÁ, D. a kol. *Krízová intervence.* Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-342-0.

VRÁBLOVÁ, M. Systém trestnej justície nad mládežou v Slovenskej republike – aktuálna situácia, reformný vývoj a dobré praktické skúsenosti. *Justičná revue*. 2008, 60(6-7), 952-960. ISSN 1335-6561.

VĚTROVEC, V. a kol. *Zákon o mediaci a probaci- Komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN-80-86432-32-7.

Vyhodnotenie pilotného projektu probačnej a mediačnej služby, materiál MS SR. Bratislava: MS SR, 2003.

VYMĚTAL, J. Průvodce úspěšnou komunikací. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-247-2614-4.

VÝROST, J. a I. SLAMĚNÍK, *Sociální psychologie*. Praha: ISV, 1997. ISBN 80-85866-20-X.

VÝROST, J. a I. RUISEL, *Kapitoly z psychológie osobnosti*. Bratislava: Veda, 2000. ISBN 80-224-0622-8.

ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Pelhřimov: Dobrá Voda Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2.

ŽIAKOVÁ, E. *Psychosociálna aspekty sociálnej práce*. Prešov: Akcent print, 2005. ISBN 80-969274-2-6.

ŽIAKOVÁ, E., ČECHOVÁ, J. a J. KREDÁTUS, *Psychosociálne aspekty sociálnej práce*. Prešov: Grafotlač, 2001. ISBN 80-8068-060-4.

ŽIAKOVÁ, E. *Psychosociálne aspekty sociálnej práce*. Prešov: Akcent Print, 2005. ISBN 978-80-969274-2-6.

ŽIAKOVÁ, E. a kol. *Sociálna práca. Teoretické východiská a praktické kontexty*. Košice: UPJŠ, 2011. ISBN 978-80-7097-870-2.

ŽIAKOVÁ, E., ŠLOSÁR, D., FABIAN, A., KOČIŠOVÁ, A., LOVAŠOVÁ, S., ROSOVÁ, D., ŠIŇANSKÁ, K. a S. HULÍNOVÁ, *Zmysel života adolescentov.* Košice: FF UPJŠ, 2014. ISBN 978-80-8152-187-4.

ŽIAKOVÁ, E. Cesta sociálneho pracovníka k zmyslu jeho práce. In *Sociálna práca: cesta k zmyslu života.* Košice: Katedra Sociálnej práce Filozofickej fakulty UPJŠ, 2013. ISBN 978-8152-012-9.

ŽIAKOVÁ, E. *Aplikovaná sociálna práca. Od teórie k praxi.* Košice: FF UPJŠ, 2015. ISBN 978-80-8152-333-5.

ŽIAKOVÁ, E. 2009. Nepublikované prednášky. Košice: FF UPJŠ Košice.

ŽIAKOVÁ, E. Základy psychológie pre sociálnu prácu. In ŽIAKOVÁ, E. a kol. *Sociálna práca. Teoretické východiská a praktické kontexty.* Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2011. ISBN 978-80-7097-870-2.

ŽILOVÁ, A. *Komunitná práca s komunitou s vysokou mierou nezamestnanosti.* Banská Bystrica: Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-8055-721-7.

ŽILOVÁ, A. Sociálne minority - predmet záujmu a cieľové skupiny sociálnej práce. *Práca a sociálna politika*. 2001, IX(4), 15-16. ISSN 1210-5643.

ŽILOVÁ, A. Pomoc chudobným na Slovensku po prvej svetovej vojne - inšpirácia aj pre súčasnosť? *Práca a sociálna politika*. 2003, XI(9-10), 9-12. ISSN 1210-5643.

ŽILINKA, M. K alternatívnym spôsobom vybavenia trestných vecí podľa zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok. *Justičná revue*. 2005, 58(2). ISSN 1335-6461.

Základné princípy OSN pre používanie programov restoratívnej justície v trestných veciach (Rezolúcia Hospodárskej a sociálnej rady, 18. apríl 2002).

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 420/2004 Z. z. o mediácii a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 528/2005 Z. z. o výkone trestu povinnej práce v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 257/2000 Sb. o probační a mediační službě v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 202/2012 Sb. o mediaci v znení neskorších predpisov

Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže.

Zákon č. 549/2003 Z. z. o súdnych úradníkoch v znení neskorších predpisov

Zákon č. 219/2014 Z. z. o sociálnej práci v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov.

www.justice.gov.sk
www.fkcmediacia.sk
www.conflict.cz/main.php?strana=7
www.resenisporu.cz/mediace/mediace.htm
www.archinet.sk/Archinfo/Clanok.asp?Kod=767&
www.mediacia.pdcs.sk

Príloha č. 1 Zákon č. 420/2004 Z.z. o mediáci

ZÁKON č. 420

z 25. júna 2004

o mediácii a o doplnení niektorých zákonov

Národná rada Slovenskej republiky sa uzniesla na tomto zákone:

Čl. I

§ 1

Predmet úpravy

(1) Tento zákon upravuje výkon mediácie, základné princípy, organizáciu a účinky mediácie.

(2) Tento zákon sa vzťahuje na spory, ktoré vznikajú z občianskoprávnych vzťahov,[1]) rodinnoprávnych vzťahov,[2]) obchodných záväzkových vzťahov[3]) a pracovnoprávnych vzťahov.[4]) Tento zákon sa vzťahuje aj na cezhraničné spory, ktoré vznikajú z obdobných právnych vzťahov okrem tých práv a povinností, s ktorými strany nemôžu podľa právneho poriadku, ktorým sa tento právny vzťah podľa osobitných predpisov[4a]) spravuje, nakladať.

(3) Na účely tohto zákona sa cezhraničným sporom rozumie spor, v ktorom má aspoň jedna zo strán bydlisko[4b]) alebo obvyklý pobyt v inom členskom štáte, než je členský štát ktorejkoľvek inej strany, a to ku dňu, ku ktorému

a) sa strany dohodli na použití mediácie po tom, čo spor vznikol,

b) mediáciu nariadil súd,

c) z vnútroštátneho práva členského štátu vyplynie povinnosť použiť mediáciu alebo

d) súd vyzval strany, aby na riešenie sporu použili mediáciu.

(4) Na účely tohto zákona je členským štátom členský štát Európskej únie okrem Dánska.

§ 1a

Vzťah k všeobecnému predpisu o službách na vnútornom trhu

Na výkon činnosti mediátora, postup podávania žiadostí o zápis do registra mediátorov, žiadostí o zápis do registra mediačných centier a žiadostí o zápis do registra vzdelávacích inštitúcií, zápis do registra mediátorov, registra mediačných centier a registra vzdelávacích inštitúcií a výkon dozoru podľa tohto zákona sa použijú ustanovenia všeobecného predpisu o službách na vnútornom trhu,[4ba]) ak tento zákon neustanovuje inak.

§ 2

Základné pojmy

(1) Mediácia je mimosúdna činnosť, pri ktorej osoby zúčastnené na mediácii pomocou mediátora riešia spor, ktorý vznikol z ich zmluvného vzťahu alebo iného právneho vzťahu.

(2) Na účely tohto zákona je

a) osoba zúčastnená na mediácii, fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá je v spore týkajúcom sa zmluvného vzťahu alebo iného právneho vzťahu s inou fyzickou osobou alebo právnickou osobou,

b) bezúhonný ten, kto nebol právoplatne odsúdený za úmyselný trestný čin; bezúhonnosť sa preukazuje výpisom z registra trestov, ktorý nesmie byť starší ako tri mesiace,

c) spotrebiteľským sporom spor vyplývajúci zo spotrebiteľskej zmluvy[4bb]) alebo súvisiaci so spotrebiteľskou zmluvou.

§ 3

Mediátor

Mediátorom podľa tohto zákona môže byť každá fyzická osoba zapísaná v registri mediátorov, na ktorej sa osoby zúčastnené na mediácii dohodnú a ktorá s osobami zúčastnenými na mediácii uzavrie dohodu o začatí mediácie podľa § 14 ods. 1.

§ 4

Výkon činnosti mediátora

(1) Výkon činnosti mediátora je podnikaním.

(2) Mediátor

a) je povinný

1. pri výkone mediácie dodržiavať všeobecne záväzné právne predpisy a rešpektovať rozhodnutia orgánov verejnej moci, ktoré sa týkajú sporu, ktorý je predmetom mediácie, a o ktorých má alebo musí mať v priebehu mediácie vedomosť,

2. vykonávať svoju činnosť osobne, čestne, svedomito, nezávisle, nestranne, dôsledne, s náležitou odbornou starostlivosťou, a pritom dbať na účelnosť a hospodárnosť výkonu mediácie,

3. správať sa spôsobom, ktorý neznižuje dôstojnosť a vážnosť mediácie, osoby mediátora, osôb zúčastnených na mediácii a osôb prizvaných mediátorom,

4. informovať pred začatím mediácie o svojom postavení v mediácii, o priebehu mediácie, zásadách, účele a spôsobe vedenia mediácie, o spôsoboch jej ukončenia, výške odmeny za vykonanie mediácie a na požiadanie informovať osoby zúčastnené na mediácii o získanom vzdelaní a skúsenostiach,

5. poučiť osoby zúčastnené na mediácii pred začatím mediácie o ich právach, ktoré môžu byť mediáciou dotknuté, a o dôsledkoch mediácie,

6. rešpektovať názory osôb zúčastnených na mediácii a vytvárať podmienky na ich vzájomnú komunikáciu a na zmierlivé riešenie, ktoré bude zohľadňovať ich záujmy,

7. podpísať dohodu, ktorá je výsledkom mediácie, alebo odmietnuť podpísať dohodu, ktorá je výsledkom mediácie, ak je zrejmé, že odporuje zákonu, obchádza zákon alebo sa prieči dobrým mravom; odmietnutie podpisu mediátor vyznačí v zápisnici a na požiadanie vydá osobe zúčastnenej na mediácii písomné potvrdenie o dôvodoch odmietnutia podpisu dohody, ktorá je výsledkom mediácie,

8. osobám zúčastneným na mediácii vyhotoviť potvrdenie o skončení mediácie a osobám prizvaným k mediácii vyhotoviť potvrdenie o účasti na mediácii, ak o to mediátora požiadajú,

9. bez zbytočného odkladu informovať osoby zúčastnené na mediácii o všetkých skutočnostiach, pre ktoré by mohol byť z výkonu mediácie vylúčený, ak so zreteľom na jeho pomer k veci alebo k osobám zúčastneným na mediácii alebo k ich zástupcom možno mať pochybnosti o jeho nezaujatosti,

10. viesť knihu mediácií a v rámci nej viesť prehľadnú evidenciu mediácií, ktoré vykonáva,

b) nesmie

1. sám rozhodovať o spore, ktorý je predmetom mediácie, alebo nútiť osoby zúčastnené na mediácii, aby prijali ním navrhované riešenie sporu,

2. vykonať mediáciu v spore, ak v tom istom spore alebo v spore s ním súvisiacom poskytol právne služby, notárske služby alebo poradenstvo a odbornú pomoc inej osobe, ktorej záujmy sú v rozpore so záujmami toho, kto o vykonanie mediácie žiada,

3. vykonať mediáciu v spore, ak sú jeho záujmy alebo záujmy osôb jemu blízkych v rozpore so záujmami osôb, ktoré o vykonanie mediácie žiadajú.

(3) Mediátor má nárok na odmenu za výkon mediácie. Odmena mediátora sa určuje na základe dohody medzi mediátorom a osobami zúčastnenými na mediácii, ak tento zákon neustanovuje inak. Ak bol mediátor určený Centrom právnej pomoci podľa osobitného predpisu,[4c]) patrí mu odmena podľa tohto zákona. Ak ide o mediáciu spotrebiteľského sporu, nesmie jej výška závisieť od výsledku mediácie, a odmenu mediátora môže spotrebiteľ znášať vo výške neprevyšujúcej 10 % odmeny, najviac však vo výške 20 eur; zvyšnú časť odmeny hradí vždy osoba zúčastnená na mediácii, ktorá je dodávateľom alebo jeho právnym nástupcom. Mediátor zapísaný v zozname mediátorov mediačného centra nesmie za výkon mediácie prijímať odmenu alebo akékoľvek výhody od inej osoby ako od mediačného centra, v ktorého zozname je zapísaný.

(4) Podmienky výkonu mediácie v súvislosti s poskytovaním právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi ustanovuje osobitný predpis.[4c])

(5) Mediátor vykonáva mediáciu prevažne v kancelárii, ktorá sa zapisuje do registra mediátorov; kanceláriou mediátora je aj kancelária v mediačnom centre, v ktorého zozname je zapísaný. Na tento účel je mediátor povinný zriadiť a udržiavať kanceláriu.

(6) Mediátor zodpovedá za škodu, ktorú spôsobil účastníkom mediácie pri výkone svojej činnosti, podľa všeobecných ustanovení a zodpovednosti za škodu.[5])

(7) Ustanovenia § 11 ods. 5, 7 a 8 sa vzťahujú primerane aj na mediátora a ustanovenie § 11 ods. 6 sa na mediátora vzťahuje, ak vykonáva mediáciu v spotrebiteľskom spore. Ak od mediátora s ohľadom na výkon jeho činnosti nemožno spravodlivo požadovať zriadenie a udržiavanie webového sídla, zverejňuje mediátor informácie podľa tohto zákona v priestoroch kancelárie

Mlčanlivosť

§ 5

Mediátor, osoby zúčastnené na mediácii a iné fyzické osoby prizvané mediátorom alebo osobou zúčastnenou na mediácii k mediácii sú povinné, ak sa strany nedohodnú inak, zachovávať mlčanlivosť o všetkých skutočnostiach, ktoré sa dozvedeli v súvislosti s mediáciou; ustanovenia osobitných predpisov[6]) týmto nie sú dotknuté.

§ 6

Ak sa vedie súdne konanie, rozhodcovské konanie alebo obdobné konanie o náhradu škody podľa § 4 ods. 6, nie je mediátor viazaný povinnosťou mlčanlivosti v rozsahu, ktorý je potrebný na posúdenie porušenia povinnosti mediátora.

§ 7

Dohoda o riešení sporu mediáciou

(1) Dohoda o riešení sporu mediáciou je písomná dohoda medzi osobami zúčastnenými na mediácii o tom, že všetky alebo niektoré spory, ktoré medzi nimi vznikli alebo vzniknú v určenom zmluvnom vzťahu alebo inom právnom vzťahu, sa pokúsia vyriešiť mediáciou.

(2) Za dohodu o riešení sporu mediáciou sa považuje aj dohoda podľa § 14 ods. 1.

(3) Osoby zúčastnené na mediácii si v dohode o riešení sporu mediáciou môžu ustanoviť, že dohoda o riešení sporu mediáciou zaväzuje aj ich právnych nástupcov.

(4) Ak je zmluva, ktorá je predmetom sporu v mediácii, neplatná, dohoda o riešení sporu mediáciou, ktorá je jej súčasťou, je neplatná len, ak sa dôvod neplatnosti vzťahuje aj na túto dohodu; to neplatí, ak ide o spotrebiteľskú zmluvu.

(5) Ak osoba zúčastnená na mediácii odstúpi od zmluvy, ktorá je predmetom sporu v mediácii, odstúpenie sa netýka dohody o riešení sporu mediáciou, ktorá je jej súčasťou, ak sa osoby zúčastnené na mediácii nedohodnú inak alebo nejde o spotrebiteľskú zmluvu.

§ 8

Registračné konanie

(1) Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo“) vedie register mediátorov, register mediačných centier a register vzdelávacích inštitúcií. Do registrov ministerstvo zapisuje údaje v rozsahu podľa tohto zákona.

(2) Ministerstvo zapíše do registra mediátorov toho, kto

a) je spôsobilý na právne úkony v plnom rozsahu,

b) získal vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa na vysokej škole v Slovenskej republike,[7]) alebo má uznaný doklad o vysokoškolskom vzdelaní druhého stupňa vydaný zahraničnou vysokou školou,

c) je bezúhonný,

d) má osvedčenie o úspešnom absolvovaní odbornej prípravy mediátora a vykonaní odbornej skúšky mediátora, nie staršie ako šesť mesiacov od vykonania skúšky (ďalej len „osvedčenie“),

e) nebol podľa tohto zákona inak ako na vlastnú žiadosť vyčiarknutý z registra mediátorov.

(3) Fyzická osoba, ktorá žiada o zápis do registra mediátorov, pripojí k žiadosti vyhlásenie o spôsobilosti na právne úkony v plnom rozsahu, doklad o vysokoškolskom vzdelaní druhého stupňa na vysokej škole v Slovenskej republike[7]) alebo uznaný doklad o vysokoškolskom vzdelaní druhého stupňa vydaný zahraničnou vysokou školou, výpis z registra trestov nie starší ako tri mesiace a osvedčenie. Žiadosť o zápis do registra mediátorov možno podať aj na obvodnom úrade, ktorý plní úlohy jednotného kontaktného miesta[7a]) (ďalej len „jednotné kontaktné miesto“). Ak sa žiadosť o zápis do registra mediátorov podáva na jednotnom kontaktnom mieste, fyzická osoba k žiadosti buď pripojí výpis z registra trestov alebo uvedie údaje potrebné na vyžiadanie výpisu z registra trestov.

(4) Ministerstvo po prijatí písomnej žiadosti bezodkladne vydá žiadateľovi potvrdenie o prijatí písomnej žiadosti.[7b])

(5) Ministerstvo vyčiarkne z registra mediátorov toho, kto

a) o to písomne požiadal,

b) zomrel alebo bol vyhlásený za mŕtveho,

c) bol pozbavený spôsobilosti na právne úkony alebo jeho spôsobilosť na právne úkony bola obmedzená,

d) bol právoplatne odsúdený pre úmyselný trestný čin,

e) nespĺňa predpoklady na zápis do registra mediátorov,

f) nevyhovel pri opakovanom preskúšaní alebo preskúšanie v určenom termíne nevykonal,

g) opakovane v období jedného roka poruší zákon alebo povinnosti ustanovené týmto zákonom závažným spôsobom.

(6) Ministerstvo vydá mediátorovi písomné osvedčenie o zápise fyzickej osoby do registra mediátorov alebo o vyčiarknutí z registra mediátorov. Vykonanie zápisu do registra mediátorov, zamietnutie žiadosti o zápis do registra mediátorov alebo ak sa má za to, že zápis do registra mediátorov bol vykonaný podľa odseku 9, ministerstvo bez zbytočného odkladu oznámi jednotnému kontaktnému miestu, ak bola žiadosť o zápis do registra mediátorov podaná na jednotnom kontaktnom mieste.

(7) Ministerstvo zapíše do registra mediačných centier mediačné centrum, ktoré bolo zverejnené v Obchodnom vestníku podľa § 11 a spĺňa podmienky podľa tohto zákona. Ministerstvo vyčiarkne z registra mediačných centier mediačné centrum, ktoré prestalo spĺňať podmienky na zápis do registra mediačných centier alebo opakovane v období jedného roka poruší zákon alebo povinnosti ustanovené týmto zákonom.

(8) Ministerstvo zapíše do registra vzdelávacích inštitúcií vzdelávaciu inštitúciu, ktorá získala akreditáciu na vzdelávanie v oblasti mediácie podľa osobitného predpisu.

(9) Ak sú splnené podmienky na zápis podľa odsekov 2, 7 a 8, ministerstvo vykoná zápis v lehote 30 dní. Ak ministerstvo v lehote nevykoná zápis alebo nezamietne žiadosť o zápis podľa odsekov 2, 7 a 8, zápis sa považuje za vykonaný; to neplatí, ak nie sú splnené podmienky na zápis. Potvrdenie o prijatí žiadosti o zápis do registra mediátorov sa považuje za písomné osvedčenie podľa odseku 6 až do vydania tohto osvedčenia.

(10) Register mediátorov a register mediačných centier zverejňuje ministerstvo na svojom webovom sídle.

(11) Mediátor, mediačné centrum a vzdelávacia inštitúcia sú povinní ministerstvu oznámiť a preukázať zmeny údajov zapisovaných v registri bezodkladne, odkedy sa o nich dozvedeli alebo mohli dozvedieť; ministerstvo zmeny do registra zapíše bezodkladne po ich preukázaní.

§ 8a

Dočasné pozastavenie výkonu činnosti mediátora

(1) Ministerstvo môže rozhodnutím dočasne pozastaviť výkon činnosti mediátora, ak mediátor o pozastavenie výkonu písomne požiada a preukáže existenciu vážnych rodinných alebo osobných dôvodov. Ministerstvo môže rozhodnutím dočasne pozastaviť výkon činnosti mediátora aj z iného dôležitého dôvodu. Ministerstvo rozhodnutie zruší, ak pominú dôvody jeho vydania a dočasné pozastavenie výkonu činnosti mediátora nezanikne podľa odseku 2.

(2) Dočasné pozastavenie výkonu činnosti mediátora na základe jeho písomnej žiadosti nemôže trvať viac ako tri roky. Dočasné pozastavenie výkonu činnosti mediátora zaniká uplynutím doby stanovenej v rozhodnutí ministerstva, uplynutím troch rokov od pozastavenia výkonu činnosti alebo prvým dňom mesiaca nasledujúceho po mesiaci, v ktorom mediátor ministerstvu písomne oznámil zánik dôvodov pozastavenia výkonu činnosti mediátora.

(3) Ak dočasné pozastavenie výkonu činnosti mediátora trvá, nesmie mediátor vykonávať činnosť podľa tohto zákona.

(4) Dočasné pozastavenie výkonu činnosti mediátora sa zapisuje do registra mediátorov spolu s uvedením jeho trvania.

§ 9

Odborná príprava mediátora a odborná skúška mediátora

(1) Cieľom odbornej prípravy mediátora je získanie osobitných kvalifikačných predpokladov potrebných na výkon činnosti mediátora podľa tohto zákona.

(2) Odborná príprava mediátora trvá 200 hodín a je zameraná pomerne na

a) výučbu o základoch práva, o odvetviach občianskeho práva, pracovného práva, obchodného práva, rodinného práva a právnych predpisov určených na ochranu spotrebiteľa (ďalej len „základy právneho poriadku“),

b) oblasť interpersonálnej komunikácie, teórie konfliktov a psychologických aspektov ich riešenia,

c) oblasť pravidiel správania sa mediátora a tréning jeho sociálnych zručností a

d) vedenie procesu mediácie, prípravu dohody o začatí mediácie a dohody, ktorá je výsledkom mediácie.

(3) Po odbornej príprave mediátor vykoná odbornú skúšku, ktorou sa posudzujú odborné vedomosti, schopnosti a zručnosti uchádzača. Odborná skúška mediátora nie je súčasťou odbornej prípravy mediátora a odbornú skúšku mediátora musí uchádzač vykonať do troch mesiacov od skončenia odbornej prípravy mediátora. Odborná skúška pozostáva z teoretickej časti a praktickej časti; praktická časť obsahuje riešenie prípadovej štúdie, ktoré zahŕňa všetky fázy mediácie vrátane spísania dohody, ktorá je výsledkom mediácie. Ak uchádzač na odbornej skúške neuspeje, má bez opakovania odbornej prípravy právo najneskôr do jedného mesiaca, odkedy na odbornej skúške neuspel, vykonať opakovanú skúšku. Ak uchádzač ani na opakovanej skúške neuspeje, má právo na preskúšanie ministerstvom. Uchádzač, ktorý neuspeje na opakovanej skúške ani pri preskúšaní ministerstvom, sa o vykonanie ďalšej odbornej skúšky môže uchádzať až po opätovnom vykonaní odbornej prípravy, a to najskôr po uplynutí jedného roka od vykonania neúspešnej opakovanej skúšky.

§ 10

Vzdelávacia inštitúcia

(1) Odbornú prípravu, skúšku mediátora a preskúšanie mediátora môže vykonávať len vzdelávacia inštitúcia akreditovaná podľa osobitného zákona,[8]) okrem ak mediátor uplatní právo na preskúšanie ministerstvom podľa § 9 ods. 3.

(2) Vzdelávaciu inštitúciu, ktorej bolo odobraté potvrdenie o akreditácii, ministerstvo vyčiarkne z registra vzdelávacích inštitúcií.

(3) Vzdelávacia inštitúcia vydáva absolventovi odbornej prípravy mediátora po úspešnom vykonaní odbornej skúšky osvedčenie. Ak absolvent odbornej prípravy mediátora úspešne vykoná odbornú skúšku po preskúšaní ministerstvom, osvedčenie mu vydá ministerstvo.

§ 10a

Ďalšie vzdelávanie mediátora

(1) Mediátor je povinný sa podľa tohto zákona sústavne vzdelávať.

(2) Ministerstvo prostredníctvom vzdelávacích inštitúcií zapísaných v registri vzdelávacích inštitúcií organizuje každý rok najmenej jeden odborný seminár ako súčasť ďalšieho vzdelávania mediátorov. Program odborného seminára a jeho rozsah určuje ministerstvo. Vzdelávacia inštitúcia vydá mediátorovi osvedčenie o účasti na odbornom seminári, ktoré mediátor bezodkladne predloží ministerstvu.

(3) Ak sa mediátor nezúčastní aspoň jedného odborného seminára počas roka, ministerstvo nariadi jeho preskúšanie.

(4) Ak ministerstvo nariadi preskúšanie, mediátor je povinný zúčastniť sa na preskúšaní v termíne určenom ministerstvom; ak pri preskúšaní mediátor nevyhovie, môže preskúšanie v termíne určenom ministerstvom zopakovať. Ak mediátor preskúšanie v termíne určenom

ministerstvom nevykoná alebo pri opakovanom preskúšaní nevyhovie, ministerstvo mediátora vyčiarkne z registra mediátorov.

(5) Podrobnosti o ďalšom vzdelávaní a o preskúšaní mediátora ministerstvom upraví všeobecne záväzný právny predpis, ktorý vydá ministerstvo.

§ 11
Mediačné centrum

(1) Za podmienok podľa tohto zákona môže fyzická osoba alebo právnická osoba zriadiť mediačné centrum (ďalej len „zriaďovateľ“). Mediačné centrum je právnická osoba vykonávajúca činnosť podľa odseku 2 v sídle zapísanom v registri mediačných centier.

(2) Mediačné centrum

a) určuje osobitné predpoklady a zameranie, ktoré musí spĺňať mediátor uchádzajúci sa o zápis do zoznamu mediátorov vedeného mediačným centrom,

b) zapisuje mediátorov do zoznamu mediátorov, vedie zoznam a eviduje zmeny v zozname mediátorov zapísaných v mediačnom centre; zoznam a zmeny v zozname mediátorov zverejňuje bezodkladne na svojom webovom sídle,

c) zabezpečuje materiálne podmienky na výkon mediácie mediátormi zapísanými v zozname,

d) poskytuje ministerstvu súčinnosť pri výkone právomoci podľa tohto zákona,

e) organizuje osvetovú činnosť zameranú na podporu mediácie a ďalšie aktivity zamerané na podporu rozvoja mediácie.

(3) Orgány mediačného centra a jeho pracovníci nesmú v priebehu mediácie do výkonu mediácie nijako zasahovať, najmä nesmú ovplyvňovať mediátora.

(4) Zriaďovateľ je bezodkladne po zriadení a zaregistrovaní mediačného centra a aj v prípade zmien v ministerstvom registrovaných údajoch povinný v Obchodnom vestníku[9]) zverejniť

a) zriadenie mediačného centra,

b) zriadenie pobočiek mediačného centra, ak ich zriadil,

c) prijatý štatút zriadeného mediačného centra a vnútorné predpisy upravujúce výkon mediácie, ak boli prijaté,

d) zoznam mediátorov, ktorí pôsobia v zriadenom mediačnom centre, a jeho zmeny.

(5) Mediačné centrum je povinné zriadiť, zabezpečovať prevádzku a aktualizáciu webového sídla, na ktorom sú v jasnej, ľahko zrozumiteľnej a používateľsky jednoduchej forme zverejnené informácie o mediačnom centre v rozsahu:

a) meno, priezvisko a bydlisko zriaďovateľa, ktorý je fyzickou osobou, alebo názov, sídlo a identifikačné číslo zriaďovateľa, ktorý je právnickou osobou,

b) názov, sídlo a identifikačné číslo mediačného centra, adresa na doručovanie, adresa na podávanie podaní v elektronickej podobe, telefonický kontakt,

c) skutočnosť, že mediačné centrum je zapísané v registri vedenom ministerstvom s uvedením čísla zápisu,

d) aktuálny zoznam členov orgánov mediačného centra s uvedením mena a priezviska,

e) zoznam mediátorov a zoznam mediátorov vykonávajúcich mediáciu spotrebiteľských sporov vedený mediačným centrom s uvedením mena a priezviska, ak mediačné centrum rieši spotrebiteľské spory,

f) členstvo v nadnárodných organizáciách, ktoré sa zaoberajú riešením cezhraničných spotrebiteľských sporov, ak mediačné centrum rieši spotrebiteľské spory,

g) druhy spotrebiteľských sporov, ktoré je mediačné centrum oprávnené riešiť, ak podľa štatútu je toto oprávnené riešiť iba určité druhy spotrebiteľských sporov, ak mediačné centrum rieši spotrebiteľské spory,

h) právne predpisy, podľa ktorých postupujú mediátori, úplné znenie štatútu a rokovacieho poriadku vrátane ich dodatkov, príloh a zmien, sadzobníka poplatkov a pravidiel ich úhrady,

i) jazyk, v ktorom je možné viesť mediáciu a urobiť podanie,

j) informácia, že mediáciu je možné ukončiť spôsobom podľa tohto zákona,

k) priemerná dĺžka trvania mediácie spotrebiteľského sporu, ak mediačné centrum rieši spotrebiteľské spory,

l) informácia o záväznosti a právnych účinkoch mediácie pre osoby zúčastnené na mediácii,

m) správa o činnosti mediačného centra podľa odseku 6, ak mediačné centrum rieši spotrebiteľské spory.

(6) Spotrebiteľské spory môže riešiť iba mediačné centrum, ktoré spĺňa podmienky podľa tohto zákona. Mediačné centrum, ktoré rieši spotrebiteľské spory, je povinné vypracovať a zverejniť správu o činnosti mediačného centra v súvislosti s riešením spotrebiteľských sporov za kalendárny rok najneskôr do 31. marca nasledujúceho roka. Správa musí obsahovať informácie o

a) počte mediácií spotrebiteľských sporov a najčastejších nárokoch, ktorých sa osoby zúčastnené na mediácii domáhajú,

b) najčastejších skutočnostiach, ktoré vedú k spotrebiteľským sporom,

c) počte mediácií spotrebiteľských sporov, ktoré boli skončené, a o dôvode ich skončenia,

d) priemernej dĺžke trvania mediácie spotrebiteľského sporu,

e) miere, v akej sú dohody, ktoré sú výsledkom mediácie dobrovoľne plnené, ak má mediačné centrum takéto informácie,

f) členstve, prípadne spolupráci mediačného centra s nadnárodnými organizáciami, ktoré sa zaoberajú riešením cezhraničných spotrebiteľských sporov.

(7) Na základe žiadosti poskytne mediačné centrum informácie podľa odsekov 5 a 6 aj na trvalom médiu.

(8) Mediačné centrum spracúva a zverejňuje osobné údaje fyzických osôb v rozsahu nevyhnutnom na účely tohto zákona v súlade s osobitným predpisom.[10])

§ 12

Štatút mediačného centra

Štatút mediačného centra ustanoví

a) organizačnú štruktúru mediačného centra,

b) zameranie mediačného centra,

c) osobitné predpoklady, ktoré musí spĺňať uchádzač o zápis do zoznamu mediátorov, ktorý vedie mediačné centrum,

d) pravidlá o odmene mediátora a osobitné pravidlá riešenia spotrebiteľských sporov, ak mediačné centrum rieši spotrebiteľské spory.

§ 13

Zoznam mediátorov mediačného centra a výkon mediácie

(1) Mediačné centrum vedie zoznam mediátorov a zoznam mediátorov vykonávajúcich mediáciu spotrebiteľských sporov pôsobiacich v mediačnom centre; zoznam mediátorov je verejne prístupný.

(2) Mediačné centrum zapíše do zoznamu mediátorov mediátora, ktorý spĺňa predpoklady podľa zákona a osobitné predpoklady podľa jeho štatútu.

(3) Na účely výkonu mediácie mediačné centrum zabezpečí náhodný, nezávislý a nestranný výber mediátora. Ak mediátor z dôvodov podľa § 14 ods. 8 nebude v mediácii pokračovať, určí mediačné centrum iného mediátora.

(4) V zozname mediátorov príslušného mediačného centra sa uvedie meno a priezvisko mediátora, adresa jeho trvalého pobytu a osobitné predpoklady požadované na zápis.

(5) Zodpovednosťou mediačného centra za škodu nie je dotknutá zodpovednosť mediátora za škodu spôsobenú podľa tohto zákona.

§ 14

Začiatok mediácie, koniec mediácie a kniha mediácií

(1) V dohode o začatí mediácie sa osoby zúčastnené na mediácií s mediátorom dohodnú na mediácii konkrétneho sporu; dohoda musí mať písomnú formu a označuje sa poradovým číslom podľa evidencie vedenej mediátorom v knihe mediácií. Dohoda o začatí mediácie obsahuje najmä

a) presné označenie osôb zúčastnených na mediácii,

b) presné označenie mediátora a jeho kancelárie,

c) vymedzenie konkrétneho sporu, ktorý je predmetom mediácie,

d) výšku odmeny mediátora, spôsob jej určenia alebo dohodu o bezplatnom výkone mediácie a

e) dobu, na ktorú je uzavretá, alebo dobu, počas ktorej má mediácia prebiehať.

(2) Ak odsek 3 neustanovuje inak, začína sa mediácia uzavretím dohody o začatí mediácie osobami zúčastnenými na mediácii alebo zástupcami konajúcimi v rozsahu oprávnenia konať za zastúpeného a mediátorom a jej zápisom do knihy mediácií vedenej mediátorom. Zápis dohody o začatí mediácie a zápis o skončení mediácie podľa tohto zákona v knihe mediácií má pre plynutie premlčacej lehoty a zánik práva rovnaké právne účinky ako uplatnenie práva na súde. Potvrdený odpis dohody o začatí mediácie a zápisov v knihe mediácií opatrený pečiatkou mediátora a dátumom uloženia dohody alebo vykonania zápisov v knihe mediácií vydá mediátor, okrem osôb oprávnených podľa osobitných predpisov, aj súdu na účely súdneho konania.

(3) Mediátor je povinný vždy a aj písomne poučiť strany, že ak čo i len jedna zo strán alebo mediátor so začatím mediácie podľa odseku 2 pred jej začatím nesúhlasí, začína sa mediácia uložením dohody o začatí mediácie uzavretej osobami zúčastnenými na mediácii alebo zástupcami konajúcimi v rozsahu oprávnenia konať za zastúpeného a mediátorom v Notárskom centrálnom registri listín zriadenom podľa osobitného zákona,[11]) (ďalej len „register listín“) a mediácia sa končí uložením potvrdenia o skončení mediácie v registri listín; na tento účel mediátor overí totožnosť osôb, ich oprávnenie a rozsah oprávnenia v mediácii konať. Uloženie dohody o začatí mediácie a potvrdenia o skončení mediácie v registri listín má pre plynutie premlčacej lehoty a zánik práva rovnaké právne účinky ako uplatnenie práva na súde. Potvrdenie o skončení mediácie obsahuje najmä presné označenie osôb zúčastnených na mediácii, označenie dohody o riešení sporu mediáciou alebo dohody o začatí mediácie s uvedením času jej uloženia a označenie spôsobu ukončenia mediácie. Osvedčený odpis dohody o začatí mediácie a potvrdenia o skončení mediácie uložených v registri listín vydá notár okrem osôb oprávnených podľa osobitného predpisu[12]) aj súdu na účely súdneho konania.

(4) Kniha mediácií je neprenosná, mediátorom vedená evidencia časovo usporiadaných zápisov o uzavretí dohôd o začatí mediácie a s tým súvisiacich zápisov o skončení mediácie; prílohou každého zápisu je mediátorom potvrdený odpis dohody o začatí mediácie. Knihu mediácií mediátor vedie v elektronickej podobe a listinnej podobe vo forme pevne zviazaného registra a obsahuje tieto údaje:

a) poradové číslo zápisu,

b) presný dátum a čas zápisu,

c) číslo dohody o začatí mediácie, dátum uzavretia dohody o začatí mediácie a jej trvanie,

d) dátum a spôsob skončenia mediácie,

e) presné označenie osôb zúčastnených na mediácii,

f) presné označenie sporu, ktorý je predmetom mediácie,

g) výšku dohodnutej odmeny mediátora,

h) podpisy osôb zúčastnených na mediácii a podpis mediátora,

i) poznámku.

(5) Kniha mediácií sa ukladá a vedie pre každý kalendárny rok samostatne a mediátor je povinný archivovať knihu mediácií v elektronickej podobe a listinnej podobe počas trvania

zápisu mediátora v registri mediátorov a päť rokov po vyčiarknutí z registra mediátorov. Vzor knihy mediácií ustanovuje príloha č. 2.

(6) Ak sa vedie súdne konanie alebo rozhodcovské konanie, ktorému predchádzala mediácia v členskom štáte, plynutie premlčacích a prekluzívnych lehôt počas mediácie sa posudzuje podľa práva štátu, v ktorom sa mediácia vykonávala; ustanovenia osobitného predpisu tým nie sú dotknuté.[13]) V mediácii cezhraničného spotrebiteľského sporu sa rozhodujúce právo určí podľa všeobecne záväzných právnych predpisov platných na území Slovenskej republiky, najmä prednostne aplikovateľných predpisov práva Európskej únie.[14])

(7) Mediátor je povinný ihneď a z dôležitých dôvodov, najneskôr pracovný deň nasledujúci po uzavretí dohody o začatí mediácie alebo po skončení mediácie vykonať zápis v knihe mediácií alebo požiadať o uloženie dohody alebo potvrdenia o skončení mediácie v registri listín. Mediátor zodpovedá za škodu spôsobenú porušením tejto povinnosti, ibaže preukáže, že konal s náležitou odbornou starostlivosťou a vyvinul všetko potrebné úsilie, ktoré od neho možno spravodlivo požadovať.

(8) Mediácia sa končí

a) dňom uzavretia dohody, ktorá je výsledkom mediácie,

b) dňom písomného vyhlásenia mediátora po konzultácii s osobami zúčastnenými na mediácii, že mediácia nebude pokračovať,

c) dňom právoplatnosti rozhodnutia o dočasnom pozastavení činnosti mediátora alebo dňom právoplatnosti rozhodnutia o vyčiarknutí mediátora z registra mediátorov,

d) dňom, keď mediátor odmietol k dohode, ktorá je výsledkom mediácie, pripojiť svoj podpis; túto skutočnosť mediátor zaznamená s uvedením dôvodu v zápisnici,

e) dňom doručenia písomného vyhlásenia osoby zúčastnenej na mediácii adresovaného mediátorovi, že mediácia je skončená, alebo

f) dňom doručenia písomného vyhlásenia jednej z osôb zúčastnených na mediácii adresovaného druhej osobe zúčastnenej na mediácii a mediátorovi, že mediácia je skončená,

g) dňom, keď účastník mediácie spor, ktorý je predmetom mediácie, predložil na rozhodnutie súdu alebo rozhodcovskému orgánu,

h) uplynutím 90 dní v prípade mediácie spotrebiteľského sporu a v ostatných prípadoch uplynutím šiestich mesiacov od začatia mediácie, ak si osoby zúčastnené na mediácii v ostatných prípadoch nedohodli dlhšiu dobu, po ktorej uplynutí sa mediácia skončí,

i) dňom smrti alebo vyhlásenia za mŕtveho mediátora alebo niektorého účastníka mediácie; to neplatí, ak mediáciu vykonával mediátor v mediačnom centre.

§ 15

Účinky dohody o mediácii

(1) Dohoda, ktorá vznikla ako výsledok mediácie, má písomnú formu a je pre osoby zúčastnené na mediácii záväzná.

(2) Na základe dohody, ktorá vznikla ako výsledok mediácie, môže oprávnený podať návrh na súdny výkon rozhodnutia alebo návrh na vykonanie exekúcie, ak je táto dohoda podľa podmienok ustanovených v osobitných predpisoch

a) spísaná vo forme notárskej zápisnice,

b) schválená ako zmier pred súdom, rozhodcovským orgánom.

§ 15a

Výšku odmeny mediátora za výkon mediácie v súvislosti s poskytovaním právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi podľa osobitného predpisu[4c]) a spôsob jej určenia ustanoví všeobecne záväzný právny predpis, ktorý vydá ministerstvo.

§ 16

Prechodné ustanovenie

(1) Právnické osoby, ktoré pred účinnosťou tohto zákona získali akreditáciu na vzdelávanie v oblasti mediácie, sa považujú za vzdelávacie inštitúcie oprávnené vykonávať odbornú prípravu mediátora.

(2) Fyzické osoby, ktoré spĺňajú predpoklady ustanovené v § 8 ods. 2 písm. a) až c), absolvovali akreditovanú odbornú prípravu v oblasti mediácie a na jej základe poskytovali na území Slovenskej republiky mediáciu pred účinnosťou tohto zákona, sa považujú za mediátorov podľa tohto zákona a ministerstvo ich zapíše do registra mediátorov.

§ 16a

Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. januára 2016

(1) Ustanoveniami tohto zákona sa spravujú aj právne vzťahy vzniknuté pred 1. januárom 2016; vznik týchto právnych vzťahov, ako aj nároky z nich vzniknuté pred 1. januárom 2016 sa však posudzujú podľa predpisov účinných do 31. decembra 2015.

(2) Ustanovenia tohto zákona sa použijú aj na mediáciu, ktorá sa začala podľa právnych predpisov účinných do 31. decembra 2015. Do knihy mediácií sa môžu zapísať mediácie, ktorých vykonávanie sa začne po 31. decembri 2015.

(3) Mediátor zapísaný v registri mediátorov podľa predpisov účinných do 31. decembra 2015 sa považuje za mediátora podľa tohto zákona. Povinnosti podľa tohto zákona je mediátor povinný splniť najneskôr do troch mesiacov odo dňa nadobudnutia účinnosti tohto zákona. Na základe osvedčenia vydaného podľa predpisov účinných do 31. decembra 2015 možno žiadateľa do registra mediátorov zapísať na základe písomnej žiadosti podanej ministerstvu najneskôr do šestich mesiacov odo dňa nadobudnutia účinnosti tohto zákona.

(4) Osvedčenia o účasti na odbornom seminári organizovanom ako súčasť ďalšieho vzdelávania mediátorov vydané podľa predpisov účinných do 31. decembra 2015 sa považujú za osvedčenia o účasti na odbornom seminári podľa predpisov účinných od 1. januára 2016.

(5) Mediačné centrum, ktoré je právnickou osobou, je povinné zosúladiť svoju činnosť s ustanoveniami tohto zákona najneskôr do troch mesiacov odo dňa nadobudnutia účinnosti tohto zákona, inak ministerstvo mediačné centrum vyčiarkne z registra mediačných centier; ministerstvo v týchto prípadoch mediačné centrum vyčiarkne aj z registra vzdelávacích inštitúcií, ak mediačné centrum bolo zapísané aj v tomto registri. Mediačné centrum, ktoré nespĺňa podmienky podľa tohto zákona, je povinné podať žiadosť o registráciu podľa tohto

zákona najneskôr do troch mesiacov odo dňa nadobudnutia účinnosti tohto zákona, inak ministerstvo mediačné centrum vyčiarkne z registra mediačných centier. Ak ministerstvo žiadosť o registráciu mediačného centra podľa tohto zákona zamietne, rozhodne súčasne o vyčiarknutí mediačného centra zaregistrovaného podľa predpisov účinných do 31. decembra 2015 z registra mediačných centier; ministerstvo v týchto prípadoch mediačné centrum vyčiarkne aj z registra vzdelávacích inštitúcií, ak mediačné centrum bolo zapísané aj v tomto registri.

§ 17

Týmto zákonom sa preberajú právne záväzné akty Európskej únie uvedené v prílohe č. 1.

Čl. III

Zákon Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 89/1993 Z. z., zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 150/1993 Z. z., zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 85/1994 Z. z., zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 232/1995 Z. z., zákona č. 12/1998 Z. z., zákona č. 457/2000 Z. z., zákona č. 162/2001 Z. z., zákona č. 418/2002 Z. z., zákona č. 531/2003 Z. z., zákona č. 215/2004 Z. z. a zákona č. 382/2004 Z. z. sa dopĺňa takto:

§ 11 sa dopĺňa odsekom 7, ktorý znie:

„*(7)* Ak konanie skončia účastníci schválením súdneho zmieru do začiatku pojednávania, vráti sa im 90 % zo zaplateného poplatku. Ak konanie skončia účastníci schválením súdneho zmieru po začatí pojednávania, vráti sa im 50 % zo zaplateného poplatku. Ak účastníci vyriešili časť sporu súdnym zmierom v zmierovacom konaní, vráti sa im 30 % zo zaplateného poplatku za ďalšie konanie súdu v predmetnej veci“.

Čl. IV

Zákon Slovenskej národnej rady č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 232/1995 Z. z., zákona č. 397/2000 Z. z., zákona č. 561/2001 Z. z., zákona č. 526/2002 Z. z., zákona č. 527/2002 Z. z. a zákona č. 357/2003 Z. z. sa dopĺňa takto:

V § 3 sa za odsek 2 vkladá nový odsek 3, ktorý znie:

„*(3)* Ak tento zákon alebo osobitný zákon neustanovuje inak, notár môže ako svoju ďalšiu činnosť vykonávať funkciu mediátora podľa podmienok ustanovených osobitným zákonom[1a]).“.

Poznámka pod čiarou k odkazu 1a znie:

„*[1a])* Zákon č. 420/2004 Z. z. o mediácii a o doplnení niektorých zákonov.“.

Doterajší odsek 3 sa označuje ako odsek 4.

Čl. V

Zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení zákona č. 231/1992 Zb., zákona č. 600/1992 Zb., zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 132/1994 Z. z., zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 200/1995 Z. z., zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 216/1995 Z. z., zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 233/1995 Z. z., zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 123/1996 Z. z., zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 164/1996 Z. z., zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 222/1996 Z. z., zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 289/1996 Z. z., zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 290/1996 Z. z., zákona č. 288/1997 Z. z., zákona č. 379/1997 Z. z., zákona č. 70/1998 Z. z., zákona č. 76/1998 Z. z., zákona č. 126/1998 Z. z., zákona č. 129/1998 Z. z., zákona č. 140/1998 Z. z., zákona č. 143/1998 Z. z., zákona č. 144/1998 Z. z., zákona č. 161/1998 Z. z., zákona č. 178/1998 Z. z., zákona č.179/1998 Z. z., zákona č. 194/1998 Z. z., zákona č. 263/1999 Z. z., zákona č. 264/1999 Z. z., zákona č. 119/2000 Z. z., zákona č. 142/2000 Z. z., zákona č. 236/2000 Z. z., zákona č. 238/2000 Z. z., zákona č. 268/2000 Z. z., zákona č. 338/2000 Z. z., zákona č. 223/2001 Z. z., zákona č. 279/2001 Z. z., zákona č. 488/2001 Z. z., zákona č. 554/2001 Z. z., zákona č. 261/2002 Z. z., zákona č. 284/2002 Z. z., zákona č. 506/2002 Z. z., zákona č. 190/2003 Z. z., zákona č. 219/2003 Z. z., zákona č. 245/2003 Z. z., zákona č. 423/2003 Z. z., zákona č. 515/2003 Z. z., zákona č. 586/2003 Z. z., zákona č. 602/2003 Z. z., zákona č. 347/2004 Z. z., zákona č. 350/2004 Z. z. a zákona č. 365/2004 Z. z. sa dopĺňa takto:

V § 3 ods. 1 písm. c) siedmom bode sa na konci pripájajú tieto slová: „mediátorov[9a]),“.

Poznámka pod čiarou k odkazu 9a znie:

„[9a]) Zákon č. 420/2004 Z. z. o mediácii a o doplnení niektorých zákonov.“.

Čl. VI

Účinnosť

Tento zákon nadobúda účinnosť 1. septembra 2004.

Ivan Gašparovič v. r.

Pavol Hrušovský v. r.

Mikuláš Dzurinda v. r.

Príloha č. 1 k zákonu č. 420/2004 Z. z.

ZOZNAM PREBERANÝCH PRÁVNE ZÁVÄZNÝCH AKTOV EURÓPSKEJ ÚNIE

1. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/52/ES z 21. mája 2008 o určitých aspektoch mediácie v občianskych a obchodných veciach (Ú. v. EÚ L 136, 24. 5. 2008).

2. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/11/EÚ z 21. mája 2013 o alternatívnom riešení spotrebiteľských sporov, ktorou sa mení nariadenie (ES) č. 2006/2004 a smernica 2009/22/ES (smernica o alternatívnom riešení spotrebiteľských sporov) (Ú. v. EÚ L 165, 18. 6. 2013).

Poznámky pod čiarou

[1]) § 1 Občianskeho zákonníka.

[2]) Zákon o rodine.

[3]) § 261 Obchodného zákonníka.

[4]) § 1 Zákonníka práce.

[4a]) Napríklad zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov, nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (Rím I) (Ú. v. EÚ L 177, 4. 7. 2008), nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky (RÍM II) (Ú. v. EÚ L 199, 31. 7. 2007).

[4b]) Čl. 59 a 60 nariadenia Rady (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Mimoriadne vydanie Ú. v. EÚ, kap. 19/zv. 4; Ú. v. ES L 12, 16. 1. 2001).

[4ba]) § 3 až 6 a § 10 až 16 zákona č. 136/2010 Z. z. o službách na vnútornom trhu a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

[4bb]) § 52 ods. 1 Občianskeho zákonníka.

[4c]) Zákon č. 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi a o zmene a doplnení zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 8/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov.

[5]) § 415 až 450 Občianskeho zákonníka.

[6]) Napríklad § 167 a 168 Trestného zákona, § 17 Obchodného zákonníka, zákon č. 241/2001 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, § 23 zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

[7]) § 2 ods. 5 zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

[7a]) § 11 zákona č. 136/2010 Z. z.
§ 66b ods. 2 zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

[7b]) § 4 ods. 1 zákona č. 136/2010 Z. z.

[8]) Zákon č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

[9]) Zákon č. 200/2011 Z. z. o Obchodnom vestníku a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

[10]) Zákon č. 122/2013 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 84/2014 Z. z.

[11]) § 73k zákona Slovenskej národnej rady č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov.

[12]) § 73k ods. 4 zákona č. 323/1992 Zb. v znení neskorších predpisov.

[13]) Napríklad § 10 ods. 4 zákona č. 97/1963 Zb.

[14]) Zákon č. 97/1963 Zb.
Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (Rím I) (Ú. v. EÚ L 177, 4. 7. 2008). Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky (Rím II) (Ú. v. EÚ L 40, 31. 7. 2007).

Mediácia v systéme sociálnej práce

Vysokoškolská učebnica

Autori	doc. JUDr. Mgr. Dušan Šlosár, PhD.
	Mgr. Vladimír Lichner, PhD.
Vydavateľ**:**	Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Filozofická fakulta
Umiestnenie:	https://unibook.upjs.sk
Dostupné od:	15.5.2018
Vydanie:	prvé
Rok vydania:	2018
Počet strán:	131
Rozsah:	6,5 AH

ISBN 978-80-8152-609-1